

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Трансформація світового порядку крізь призму війни та миру

Матеріали Міжнародної наукової конференції

24 квітня 2024 р.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Vasyl Stus' Donetsk National University

Transformation of World Order Through the Prism of War and Peace

The Proceedings of the International Scientific Conference
April 24, 2024

Оргкомітет конференції

Фонтіс А., доктор наук з бізнес адміністрування, професор Берлінської школи бізнесу та інновацій;

Бульбенюк С.С., к.політ.н., доцент, професор кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Гапоненко В.А., д.політ.н, доцент, завідувачка кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Кожура Л.О., д.ю.н., професор, директорка юридичного інституту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Тітова О.С., к.е.н., доцент, завідувачка кафедри іноземних мов Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Паніна І.Г., к.і.н., заступник декана з навчальної роботи факультету історії та міжнародних відносин, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Прихненко М.І., к.політ.н., проректор з наукової і педагогічної науки, молодіжної політики і розвитку Донецького національного університету імені Василя Стуса.

*Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою КНЕУ ім.В. Гетьмана
Протокол № 9 від 25 квітня 2024 р.*

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за науковий рівень публікацій, обґрунтованість висновків,
достовірність результатів, наявність плагіату несуть автори.*

Т65 Трансформація світового порядку крізь призму війни і миру : Зб. матеріалів Міжнародної конференції [Електронний ресурс]. — К.: КНЕУ, 2024. 172 с.
ISBN 978-966-926-487-9

Міжнародна наукова конференція «Трансформація світового порядку крізь призму війни і миру» проводилась кафедрою політичних технологій КНЕУ ім. Вадима Гетьмана та кафедрою міжнародних відносин і зовнішньої політики ДНУ ім. В. Стуса. До збірника тез увійшли матеріали доповідей науковців, викладачів, студентів, де були представлені актуальні загрози та виклики світовій системі суспільства в умовах триваючої повномасштабної російсько-української війни, питання еволюції політики, історії, права, міжнародних відносин, соціально-економічних відносин, розвитку демократії та громадянського суспільства.

Для науковців, політологів, викладачів, громадських діячів, студентів.

УДК 339.9(06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

Organization Committee

Anastasios Fountis, Doctor of Business Administration, Professor of Berlin School of Business and Innovation;

Vira Haponenko, Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Political Technologies at Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman;

Svitlana Bulbeniuk, PhD in Political Science, Associate Professor, Professor of the Department of Political Science at Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman;

Olena Titova, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Languages of the Law Institute at Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman;

Iryna Panina, PhD in History, Deputy Dean for Academic Affairs of Faculty of History and International Relations, Senior Lecturer of the Department of International Relations and Foreign Policy at Vasyl' Stus Donetsk National University;

Maksym Prykhnenko, PhD in Political Science, Vice-rector for scientific and pedagogical work, youth policy and development of Vasyl' Stus Donetsk National University.

Recommended for publication

by the Scientific and Methodological Council of KNEU named after V. Hetman

Protocol No. 9 dated 25 April 2024

The materials are printed in the author's editorial office.

Authors are responsible for the scientific level of publications, the validity of conclusions, the reliability of results, and the presence of plagiarism.

Transformation of the world order through the prism of war and peace:
Т65 Collection of materials of the International Conference [Electronic resource]. —
K.: KNEU, 2024. 172 p.
ISBN 978-966-926-487-9

The international scientific conference «Transformation of the world order through the prism of war and peace» was held by the Department of Political Technologies of KNEU named after Vadym Hetman and the Department of International Relations and Foreign Policy of DNU named after V. Stusa. The collection of theses includes materials from the reports of scientists, teachers, and students, which presented current threats and challenges to the world system of society in the conditions of the ongoing full-scale Russian-Ukrainian war, issues of the evolution of politics, history, law, international relations, socio-economic relations, the development of democracy and civil society.

For scientists, political scientists, teachers, public figures, students.

УДК 339.9(06)

*Distribution and reproduction
is prohibited without the official permission of KNEU*

CONTENT / ЗМІСТ

Session 1. “World Order in Conditions of Increased Regional Conflict” /

Секція 1. «Світовий порядок в умовах посилення регіональної конфліктності»

<i>Бережута В. В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ВИМІРУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ...	8
<i>Bondarenko Y.</i> UKRAINE'S ACCESSION TO THE EU CIVIL PROTECTION MECHANISM: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	13
<i>Callahan J. M.</i> ALLIANCE LEADERS SHOULD LEAD THEIR ALLIANCES – A RESEARCH BASED OPINION ON THE US ROLE IN SUPPORTING UKRAINE’S DEFENCE AGAINST RUSSIA	17
<i>Fountis A.</i> MAPPING THE STATE OF EXEMPTION IN UKRAINE (2022-2024) ...	26
<i>Войтенко Ю. М.</i> БАЛТІЙСЬКИЙ РЕГІОН ЯК ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ОРІЄНТИР ПОТЕНЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ: ЕСТОНСЬКИЙ ФАКТОР.....	35
<i>Зайцева З. І.</i> СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ	40
<i>Погорєлова І. С.</i> ДИНАМІКА АМЕРИКАНСЬКОГО ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА.....	45
<i>Савич В.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	49
<i>Тончій О. С.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНА-НАТО У 1991-2024 рр.	51
<i>Чубур Н. В.</i> СВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПОРЯДОК: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ.....	55
<i>Чумак О. М.</i> СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	57
<i>Шульга М. А.</i> СВІТОВИЙ ПОРЯДОК: ГЕОПОЛІТИЧНІ ТОНКОЩІ ПОНЯТТЯ..	61

Session 2 “Discourse of War and Peace in the Modern Information and Communication Space” / Секція 2 «Дискурс війни та миру в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі»

<i>Dr. Allen S., Titova O.</i> DIGITAL DIPLOMACY AND CONFLICT RESOLUTION...	65
---	----

Bulbeniuk S. THE DISCOURSE OF WAR AND PEACE IN THE GERMAN INFORMATIONAL SPACE: 2022-2024.	72
Konovalova M. POTENTIAL ROLE OF AI IN PUBLIC DIPLOMACY AND SHAPING NARRATIVES IN THE INFORMATION SPACE	76
Kuzyk A. WAR AND PEACE DISCUSSION IN THE CONCEPT OF DMYTRO DONTSOV	81
Strapak A. INTERNATIONAL COOPERATION ON ENVIRONMENTAL RESTORATION AS A RESULT OF ARMED CONFLICT: INTEGRATION OF AI TOOLS.	84
Аргатюк І. В., Недільченко С. Б., Чирик О. І. ВИКЛИКИ МОВНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ.	87
Вонсович С. Г. КОНЦЕПТ МИРУ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: МОДЕЛІ ДЛЯ УКРАЇНИ	92
Лещенко І.П., Бурлій В.В. ВИКЛИКИ МОВНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОДІЙ	98
Ніколаєва Т.М., Лютенко М. МУЗЕЙ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ	101
Паніна І. Г. ДИПЛОМАТІЯ СПАДЩИНИ В ДИСКУРСІ ВІЙНИ ТА МИРУ	107
Проноза І. І. ДИСКУРС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ МЕДІА ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ	114

**Session 3 “Democracy and Civil Society in Conditions of Military Threat” /
Секція 3 «Демократія та громадянське суспільство
в умовах воєнної загрози»**

Babarykina N. UKRAINIAN CIVIL SOCIETY FIGHTS FOR THE DEMOCRATIC DEVELOPMENT OF THE STATE	118
Наропенко V. FUTURE OF DEMOCRATIC WORLD ORDER UNDER MILITARY THREAT	121
Зайцева К.Д., Компанець В.С. ТЕРОР ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ПУТІНІЗМУ ..	124
Іванова Н. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	132
Лисенко Ю. В. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЗАГРОЗИ	136

Манелюк Ю. М. ЗАХИСТ СВОБОДИ І ДЕМОКРАТІЇ В ЕПОХУ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ.	139
Мацука В.М. УСПІШНІ СТРАТЕГІЇ КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТУ.	145
Назарчук О. М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖСЕКТОРАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	148
Науменко О. М. РОЗБУДОВА ДЕМОКРАТІЇ УКРАЇНСЬКОЮ ПОЛІТИЧНОЮ ЕЛІТОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ.	151
Піддубний С. А. РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ У ПОКРАЩЕННІ ГУМАНІТАРНОЇ СИТУАЦІЇ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ У 2023-2024 рр.	155
Приходько С. М. МІЖНАРОДНА ДЕМОКРАТІЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.	160
Шмаленко Ю. І. НЕПОХИТНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ: СОЦІОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ НАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ. ...	165

Session 1. “World Order in Conditions of Increased Regional Conflict” /

Секція 1. «Світовий порядок в умовах посилення регіональної конфліктності»

Берегута В. В.

*асистент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ВИМІРУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Гарантування безпеки є одним із пріоритетних напрямків співробітництва європейських держав, що закладений в основу євроінтеграційних процесів. За понад сімдесят років історії становлення європейських інституцій в галузі безпеки та оборони різні міжнародні політичні обставини й події, зокрема міждержавні збройні конфлікти та зміни в співвідношенні балансу сил в Європі, змінювали уявлення європейських держав про масштаби та інструменти гарантування як власної національної безпеки, так і безпеки інтеграційних об'єднань, членами яких вони є. Таким чином сформувався інституціональний вимір європейської безпеки, що являє собою широку мережу євроатлантичних, загальноєвропейських та субрегіональних європейських міжнародних організацій та інституцій.

Російсько-українська війна належить до подій, що змінили характер інституціонального співробітництва держав Європи у безпековій сфері. Так, наприклад, відбулась трансформація розуміння поняття «євроатлантичний безпековий простір» в контексті його географічних меж. До військової агресії проти України Росія вважалась невіддільною складовою цього простору, а політичне співробітництво між Брюсселем, Вашингтоном та Москвою вибудовувалось з огляду

на широкий ряд традиційних і нетрадиційних загроз. Однак із початком повномасштабного вторгнення в Україну Росія перетворилась на головну загрозу європейській безпеці, а політичний діалог з безпекових питань з нею зведено до мінімуму (вихід Росії з Парламентської асамблеї ОБСЄ) («Russia's parliament», 2024) або повністю зупинено (виключення Росії з Ради Європи (Council of Europe, 2022), Парламентської асамблеї ОЧЕС (Verkhovna Rada of Ukraine, 2023), Ради держав Балтійського моря (European Union, 2022) тощо). Таким чином, шляхом обмеження міждержавних контактів на рівні безпекових інституцій Росію було фактично виключено з євроатлантичного безпекового простору.

Важливою є зміна розуміння європейськими країнами оптимальних інструментів побудови та гарантування європейської безпеки. Російсько-українська війна продемонструвала, що наявна система механізмів гарантування безпеки Європи, в якій чільне місце відводиться політичним інституціям (насамперед – Раді Європи та ОБСЄ), де держави взаємодіють через діалог та багатосторонні переговори та спільно ухвалюють резолюції, не відповідає реаліям співіснування в Європі гетерогенних за суспільною природою держав, що готові вдаватись до воєнних інструментів у разі неможливості реалізувати свої інтереси шляхом політичного тиску або примусу. Таким чином, ситуація в Україні актуалізувала необхідність нарощування військового компонента гарантування європейської безпеки (НАТО) та перетворення політичного компонента (інституцій) на допоміжний елемент. У контексті міжінституціональної взаємодії та з метою врахування нових реалій міжнародних відносин, зумовлених російсько-українською війною, інституційний вимір безпеки Європи повинен передбачати прискорення інтеграції України до НАТО та ЄС із забезпеченням широкої участі України в Спільній політиці безпеки та оборони ЄС, а до моменту вступу України – посилення безпекової взаємодії у форматах 32+1 та 27+1 відповідно.

Російсько-українська війна вкотре актуалізувала дискусію щодо атлантизму як зовнішнього вектора гарантування безпеки європейських держав. У пошуку відповіді на запитання «хто відповідальний за нашу безпеку?» країни-члени ЄС

перейшли від переважного делегування цих повноважень США та структурам НАТО до усвідомлення необхідності самостійно інвестувати у власну національну безпеку («Wider war in Europe», 2024) як через різний характер викликів, з якими має справу США та ЄС, так і через ускладнення перспектив поглиблення міждержавної воєнної та безпекової співпраці в умовах все більшої різнонаправленості політичних інтересів окремих держав-членів ЄС та НАТО (насамперед, Угорщини, Словаччини та Туреччини).

Що змінила ситуація в Україні в контексті інституціонального виміру європейської безпеки? З одного боку, членство держав Європи та Північної Америки у спільних безпекових структурах сприяло тому, що вони виступили із єдиною позицією на підтримку України (U.S. Embassy in Ukraine, 2023; «Von Der Leyen», 2024) до її остаточної перемоги у війні. З іншого боку, потенціалу європейських безпекових інституцій виявилось недостатньо для мобілізації зусиль щодо передачі Україні усієї необхідної їй зброї та військової техніки: система колективної оборони в рамках ЄС, що була б відмінною від НАТО, є досі несформованою. В безпекових питаннях ЄС продовжує орієнтуватись на США та американську безпекову політику, що негативно відображається на іміджі ЄС, оскільки об'єднання водночас прагне позиціонувати себе впливовим та автономним актором на міжнародній арені.

У контексті вищезгаданої гетерогенності акторів російська агресія проти України ще більше актуалізувала недоліки сучасної системи ухвалення рішень, покладеної в основу функціонування більшості європейських інституцій, – методу консенсусу. Проведення скоординованої політики в галузі безпеки та оборони європейськими країнами на основі досягнення консенсусу під час повномасштабної російської агресії неодноразово ускладнювалось різними економічними, політичними та воєнними інтересами окремих держав. Наприклад, якщо в контексті ОБСЄ відмова лише Росії продовжувати мандат моніторингової місії в Україні в 2022 році, що призвела до її закриття (Security and Human Rights Monitor, 2022), та неможливість виключити Росію зі складу ОБСЄ («OSCE chairman-in-office», 2023) фактично повністю паралізували

зусилля організації щодо завершення російсько-української війни, то в контексті ЄС накладення санкцій проти Росії як спосіб зупинити агресора неодноразово блокувалось Угорщиною. Іншим прикладом є НАТО, розширення якого шляхом вступу Швеції та Фінляндії сповільнювалось Туреччиною, що прагнула врегулювати курдське питання у відносинах зі Стокгольмом та Гельсінкі в обмін на схвалення їхнього вступу до Північноатлантичного альянсу.

Такі приклади під час війни Росії та України доводять, що за подальшого збереження системи позитивного голосування всіх членів організацій потенціал європейських країн у врегулюванні конфліктів знижуватиметься. Саме тому, логічною трансформацією інституціонального виміру європейської безпеки повинно стати розширення мажоритарних методів прийняття рішень на майданчиках організацій у вигляді голосування простою або кваліфікованою більшістю. Попри те, що це частково не відповідатиме засадним принципам функціонування цих інституцій, це водночас дозволить значно підвищити рівень ефективності та швидкості ухвалення рішень в критично важливих ситуаціях, таких як повномасштабне вторгнення Росії в Україну, а також зберегти рівень автономності акторів, що голосуватимуть «проти», без значного погіршення відносин з акторами, що голосують «за».

Отже, інституціональний вимір європейської безпеки зазнав значних трансформацій на фоні ескалації російсько-української війни. Головною причиною цьому став масштаб російсько-української війни, що переріс з локального збройного конфлікту між малою та великою за потужністю державами в нове протистояння колективного Заходу та Росії. Український кейс виявив ряд внутрішніх та зовнішніх проблем функціонування європейських інституцій. У цьому контексті, спільною характеристикою для вищеописаних проблем є необхідність адаптування системи гарантування безпеки Європи до нових політичних та воєнних реалій, без чого як ЄС, так і згадані політичні інституції та субрегіональні міждержавні організації не зможуть належним чином виконувати безпекові функції, та, в перспективі, не зможуть відігравати важливу роль в побудові архітектури міжнародної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe (2022, March 16). *The Russian Federation is excluded from the Council of Europe*. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe>.
2. European Union. (2022, March 5). *Russia/Belarus: Members suspend Russia and Belarus from Council of the Baltic Sea states*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/russiabelarus-members-suspend-russia-and-belarus-council-baltic-sea-states_en?s=103.
3. OSCE chairman-in-office: Discussions on Russia's exclusion exhausted for now. (2023, December 1). *Ukrainska Pravda*. <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/12/1/7431304/>
4. Security and Human Rights Monitor. (2022, March 31). *Russia blocks mandate extension of OSCE monitoring mission to Ukraine*. <https://www.shrmonitor.org/russia-blocks-mandate-extension-of-osce-monitoring-mission-to-ukraine/>.
5. Russia's parliament to vote on suspending Moscow's participation in OSCE Parliamentary Assembly. (2024, February 14). *Reuters*. [https://www.reuters.com/world/europe/russias-parliament-vote-suspending-moscows-osce-participation-2024-02-13/U.S. Embassy in Ukraine. \(2023, December 12\). Remarks by president Biden and president Zelenskyy of Ukraine in joint press conference. <https://ua.usembassy.gov/remarks-by-president-biden-and-president-zelenskyy-of-ukraine-in-joint-press-conference/>.](https://www.reuters.com/world/europe/russias-parliament-vote-suspending-moscows-osce-participation-2024-02-13/U.S. Embassy in Ukraine. (2023, December 12). Remarks by president Biden and president Zelenskyy of Ukraine in joint press conference. https://ua.usembassy.gov/remarks-by-president-biden-and-president-zelenskyy-of-ukraine-in-joint-press-conference/)
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023, November 16). *The members of the permanent delegation of Ukraine to the PABSEC informed that the Russian Federation has officially terminated its participation in the PABSEC*. <https://www.rada.gov.ua/en/news/News/243722.html>.
7. Von Der Leyen, other leaders pledge Ukraine support in anniversary visit to Kyiv. (2024, February 24). *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/von-der-leyen-in-kyiv-to-mark-ukraine-war-anniversary/>.
8. Wider war in Europe 'no longer a fantasy', warns EU's top diplomat. (2024, April 9). *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/0c0482f3-ee5f-42f8-9469-7f82c4ad4c17>.

Yevheniia Bondarenko,
PhD, associate professor
of the Department of Public and International Laws,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

UKRAINE'S ACCESSION TO THE EU CIVIL PROTECTION MECHANISM: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

In October 2001, the European Commission established the EU Civil Protection Mechanism (Mechanism). When an emergency overwhelms the response capabilities of a country in Europe and beyond, it can request assistance through the Mechanism, which aims to strengthen cooperation between the EU countries and 10 participating states on civil protection to improve prevention, preparedness, and response to disasters. The Commission plays a key role in coordinating disaster response worldwide, contributing to at least 75% of the transport and/or operational costs of deployments (European Commission).

Apart from EU member states, the Mechanism counts 10 participating nations (Albania, Bosnia and Herzegovina, Iceland, Moldova, Montenegro, North Macedonia, Norway, Serbia, Turkey, and Ukraine).

Since its establishment in 2001, the EU Civil Protection Mechanism has fielded over 700 requests for aid within and outside the EU (European Commission).

Moreover, the Mechanism plays a crucial role in coordinating disaster preparedness and prevention efforts among national authorities, fostering the exchange of best practices. This ongoing collaboration fosters the development of common standards, enhancing teams' ability to comprehend different approaches and seamlessly collaborate during crises.

In 2022, due to the full-scale invasion by the Russian Federation, Ukraine and the EU intensified dialogue and work at all levels on Ukraine's full membership in the EU, including European safety institutions and programs.

With the aim of coordinating the receipt of humanitarian aid from foreign partners, 4 logistics hubs have been created by Union Civil Protection Mechanism for

the storage and distribution of aid received for Ukraine in Rzeszów and Nisko (Republic of Poland), Kosice (Slovak Republic) and Suceava (Romania). At present, cooperation with foreign countries to receive humanitarian aid to meet the needs of the units of the State Emergency Service is actively continuing. A mechanism for coordination and transportation of international aid has been established.

The active joint work of the EU and Ukraine on the development of a legal framework for joining the Union Civil Protection Mechanism unfolded, which was intended not only to legislatively regulate the provision of assistance from the EU, but also to create a strong partnership in this area.

On 20 April 2023, the Agreement between Ukraine, on the one part, and the European Union, on the other part, on the participation of Ukraine in the Union Civil Protection Mechanism was signed (The Agreement between Ukraine, 2023).

On 21 June 2023, SESU established an Office (working group) for cooperation with the UCPM. The Action Plan for the Implementation of the EU-Ukraine Agreement on Participation in UCPM was approved, and drafts of relevant regulations have been developed. Work is continuing.

On 8 November 2023, the Verkhovna Rada of Ukraine ratified the Agreement between Ukraine, on the one part, and the European Union, on the other part, on the participation of Ukraine in the Union Civil Protection Mechanism.

On 28 November 2023, the President of Ukraine signed the Law of Ukraine "On Ratification of the Agreement between Ukraine, on the one part, and the European Union, on the other part, on the participation of Ukraine in the Union Civil Protection Mechanism" (Закон України, 2023). On 14 December 2023, the Agreement entered into force.

On 29 November 2023, the State Emergency Service of Ukraine by the Order No. 959 approved the Action Plan (roadmap) for the implementation of the Agreement between Ukraine, on the one part, and the European Union, on the other part, on the participation of Ukraine in the Union Civil Protection Mechanism for 2023-2024 (Наказ ДСНС України, 2023), which consists of the following blocks: organisational measures, formation of SES modules, legislative changes, exchange of experience and strengthening of horizontal cooperation.

Starting from August 2023, in cooperation with the European Commission, representatives of the SESU undergo an internship at the Emergency Response Coordination Centre (ERCC) in Brussels to deepen cooperation with the EU Civil Protection Mechanism, gain practical knowledge and skills in the work of the ERCC and develop working relationships with European colleagues.

SESU is preparing for certification as an UCPM module of the Heavy search and rescue team of the Mobile Rescue Centre of the SES of Ukraine and the formation of other SESU teams-modules (first of all, high-capacity pumping, aero-medical evacuation and CBRN protection) and preparation for their certification in the UCPM system.

Upon receipt of a request for assistance via the Mechanism, the Emergency Response Coordination Centre (ERCC) promptly initiates the mobilization of requisite aid or expertise.

Operating incessantly, the ERCC vigilantly monitors global events, ensuring unfaltering surveillance and expeditious response capabilities by maintaining direct communication channels with national civil protection authorities.

Specialized teams and equipment, including but not limited to firefighting aircraft, search and rescue units, and medical teams, stand primed for immediate deployment, both within and beyond the confines of Europe, facilitating swift and effective responses to emergent situations.

Disasters can strike across borders, catching multiple countries off guard. Pooling together the capabilities of civil protection services enables a stronger and more cohesive collective response to emergencies.

In response to the war in Ukraine, the EU is implementing its largest emergency operation since the creation of the Mechanism, and channels millions of emergency items to Ukraine and the region.

The collaborative approach not only consolidates the expertise and resources of first responders but also prevents redundant relief efforts, guaranteeing that aid effectively addresses the needs of those affected. A well-coordinated joint response ensures that overwhelmed national authorities have a unified point of contact, streamlining the management of the crisis humanitarian situation.

The accession of Ukraine to the EU Civil Protection Mechanism marks a significant stride towards European integration, underscoring the nation's commitment to aligning its disaster response and preparedness protocols with those of its European counterparts.

This move not only signifies Ukraine's willingness to adopt and adhere to common European standards but also fosters closer collaboration and solidarity with other member states. By participating in the Mechanism, Ukraine gains access to an extensive network of resources, expertise, and support systems, which can substantially bolster its capacity to manage and mitigate the impact of disasters effectively.

Moreover, integration into the Mechanism facilitates the exchange of best practices, knowledge sharing, and capacity-building initiatives, thereby enhancing Ukraine's overall resilience to emergencies. This alignment with European frameworks not only strengthens Ukraine's disaster management capabilities but also enhances its compatibility with EU policies and regulations, laying a foundation for deeper integration into the European community.

Furthermore, participation in the EU Civil Protection Mechanism demonstrates Ukraine's commitment to regional cooperation and stability, fostering trust and solidarity among European nations. It also showcases Ukraine's proactive approach to addressing shared challenges and upholding common values, which are central to the process of European integration.

Overall, Ukraine's integration into the EU Civil Protection Mechanism represents an important step forward in its journey towards European integration, emphasizing its readiness to align with European standards, foster cooperation, and contribute to the collective resilience of the continent.

References:

1. European Commission. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en.

2. Nakaz DSNS Ukrainy «Pro zatverdzhennia Planu zakhodiv z realizatsii Uhody shchodo uchasti Ukrainy v Mekhanizmi tsyvilnoho zakhystu» №959 (2023, 29 lystopada). <https://lv.dsns.gov.ua/mizhnarodna-diyalnist/normativno-pravova-baza> (in Ukrainian).

3. The Agreement between Ukraine, on the one part, and the European Union, on the other part, on the participation of Ukraine in the Union Civil Protection Mechanism, done at Kyiv of 20 April 2023. (2023). <https://dsns.gov.ua/upload/1/9/8/6/9/7/9/ugoda-po-mcz-jes-angl-versiia.pdf>.

4. Zakon Ukrainy «Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, z inshoi storony, shchodo uchasti Ukrainy v Mekhanizmi tsyvilnoho zakhystu Soiuzu» №3434-IX (2023, 8 lystopada). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3434-20?lang=en#Text> (in Ukrainian).

John M. Callahan,

Ph.D. of International Relations, Associate Professor,

New England College

**ALLIANCE LEADERS SHOULD LEAD THEIR ALLIANCES –
A RESEARCH BASED OPINION ON THE US ROLE
IN SUPPORTING UKRAINE’S DEFENCE AGAINST RUSSIA**

The purpose of this essay is to complete a short examination of aid that Ukraine has received since the outbreak of the Russian Full-Scale invasion in February 2022. While humanitarian and military aid will be discussed, the deeper purpose of this work is to take a look at how alliance leadership has worked during this time frame. Alliance in this case means the west, as led by the United States. This includes NATO but also Ukraine itself as well as other allies globally.

The United States has been broadly supportive of Ukraine, particularly since the beginning of the current war in 2014 with the illegal Russian invasion of the Donbas

and Annexation of Crimea. This has included significant support since the expansion of the war with Russia's full scale invasion in February 2022, with the most recent event being the congressionally mandated provision of over \$60 Billion in support in April 2024.

The US also fills a special role as the lead of the western alliance, and in this light US support or lack thereof can have significant consequences. The main three examples of this are not all positive, but do represent the centrality of Washington's role. One case from 2022 was the effort by Poland to provide MiG 29 fighters to Ukraine. The second was the US using its diplomatic power and committing to provide its own supplies in order to break the logjam on provision of modern tanks to Ukraine in winter 2022-2023. The final example is the long delayed provision of US support to Ukraine in Spring 2024.

Quite simply, to say it again, the point of this essay is that the US is the alliance leader in the war to defend Ukraine. When it acts, others act. It provided an onus of security for those, especially in the Baltic States, whom it promises protection. It needs to consistently act like a leader in order to reassure allies and partners and achieve the desired end state of continued weakening of Russia and Ukrainian victory.

Prelude – 2014 to 2022.

Ukraine's military suffered for over twenty years in the long peace that followed the end of the Cold War. It famously lost its nuclear capability, but also found itself left with whatever equipment happened to be at any given military facility when the Soviet Union collapsed. Following Russia's invasion of the Donbas and seizure of Crimea in 2014, Western support to Ukraine played a critical role in building up Ukraine's capability to defend itself against further aggression (Galbraith, 2022).

From 2014 to 2016, the focus was primarily on non-lethal aid, including items such as body armor, communications equipment, and medical and combat medical assistance. But this changed as the conflict evolved and Ukraine began to focus on developing its armed forces in response to the growing Russian threat. Clearly lethal weapons with a primarily defensive focus began to be provided. Counter mortar radars and Javelin anti-tank missiles were sent with the purpose of helping Ukraine to address key imbalances,

especially counter artillery and counter tank systems, a trend which, with anti-air systems added, continues to the present. The Joint Multinational Training Group-Ukraine, which helped Ukrainian forces improve their basic military skills and operational effectiveness, was established in this time frame (Atlamazaglou, 2023). Training focused on combat and using the new systems but also on countering corruption in the Ukrainian Ministry of Defense to ensure that aid was used properly (Atlamazaglou, 2023).

Unsurprisingly, the lead up to war saw a further increase both in the amount of and types of US support to Ukraine. The UK ramped up support, often more publicly and with less reticence than the US Javelin missiles were augmented with AT-4 antitank systems, Carl Gustav Recoilless Rifles, small arms ammunition, and Stinger anti-aircraft systems. Some of these systems were being delivered even as Russian forces crossed the border on February 24, 2022, and there are numerous stories of Ukrainian soldiers literally assembling weapons to YouTube instructions even as Russian forces attacked them.

In summary of the early period, Ukraine should have received a lot more than it got. But, it can be fairly said that the equipment Ukraine received helped to get it through the crisis of the early months of the invasion. Up until this point, assistance was primarily from the US and UK (not dismissing other bilateral efforts). But things would change after January 24.

The War Expands, and so does support.

The Russian invasion brought rapid and broad support, led by the US and the UK, but with significant augmentation by Poland and the Baltic States, all states with a frontline on Russia, Belarus, or Ukraine, and who were frequent victims of Russian provocation and hybrid warfare. April 26 saw the first meeting of the Ukraine Contact group, which began with 41 member states, meeting at the US Ramstein Air Force Base in Germany. The Contact Group is voluntary, but membership increased to 54 countries by February 2023.

In addition to more and more modern weapons, massive training programs were established outside of Ukraine in order to train the army on how to use the new weapons. Another initiative was to encourage former Warsaw Pact members to

contribute Soviet era weapons, which were numerous, and which would require little re-training for Ukrainian forces to operate (Gould, 2022).

Weapons continued to flow, with the US eventually providing HIMARS mobile Multiple Rocket Launcher Systems, Bradley Infantry Fighting vehicles, and ATACMs mid-range and long range rockets for use in the HIMARS systems. Air defense was augmented by Patriot and various European Systems, as was field artillery. As will be discussed below, modern armor was eventually provided, and not only have older Soviet Aircraft been provided, but modern Western Aircraft have been promised.

Brief Case Study – Polish Mig 29s for Ukraine, or not.

Front line nations scrambled to provide immediate support to Ukraine as it faced the Russian invasion. Poland emerged as a key player in these efforts, offering its older MiG-29 fighter jets to Ukraine in order to replace aircraft lost in combat (Gould, 2022). But, understanding the risks of Russian retaliation implied in directly supplying the aircraft to Ukraine, it instead offered to give the aircraft to the US to then transfer to Ukraine, offering to send the fighters to Ramstein for this purpose. Since these were front line service aircraft for Poland, Warsaw hoped to then receive modern F-16 Fighters to replace its lost MiGs (Ukraine war, 2022).

Unfortunately, Spring of 2022 was too early in the conflict for the US or many NATO alliance members to accept the risks implied in directly supplying the aircraft to Ukraine, and so US officials began to vocalize every potential problem with such a transfer, killing the deal before it could take place, with Polish interest waning when it became clear that in spite of statements to the contrary by US Secretary of State Blinken claiming to support such transfers, it was not willing to do so itself (Phillips, 2022). On one hand, this was sheer cowardice on behalf of the Biden administration, on the other, even now, in 2024, when F-16s have been promised by many NATO allies, the actual mechanics of delivery have not been worked out.

Brief Case Study – How a dozen M1 Abrams kicked loose hundreds of Leopard IIs.

Ukraine showed remarkable resilience in the first year of the war, stopping the Russian offensive and then reclaiming large areas of its lost territory. It was assumed

that 2023 would be a year in which Ukraine would counterattack and at least isolate Crimea from the Donbas, if not win the war outright. Obviously the Ukrainian Army would need the right equipment to do the job.

Many countries in the Ukraine Contact group were willing to contribute Leopard II tanks, though all were not of the most recent variants. Leopards, with relatively low maintenance requirements, rugged build, and regular fuel, seems perfect for the Ukrainian's needs (Jordans, 2023). However, Berlin spent the fall of 2022 coming up with excuses for why it could not send its own tanks, or tanks in the manufacturers care, and forbade international owners of the tank from sending it on their own.

Whereas the Polish MiGs provide a negative example of what can happen when the alliance leader will not lead, Germany's ultimate decision to provide Leopard II tanks is a positive in the other direction. Much like Poland, Germany simply did not want to stand alone against Russia. Berlin's reluctance stemmed from concerns about Russia's reaction. Before acting, the German government wanted assurances that the US would also contribute heavy tanks to Ukraine, with Chancellor Olaf Scholz emphasizing that the approach needed to be coordinated and not bilateral (Picheta, 2023).

So what happened? Two things, one confirmed and one conjecture, which could constitute a "Carrot and Stick" fashion. The "Carrot" was the announcement by the White House that the US would send 31 Abrams tanks, thus sharing the risk of providing tanks (Ott, 2023). The UK also pledged independently to send Challenger II tanks. This is in spite of serious issues with the M1 in terms of Ukrainian service. It is an excellent vehicle, but very much a "Rich Man's" tank, highly consumptive of supplies and maintenance.

The purported "Stick" was a diplomatic note to many holders of Leopard tanks promising to make good any money lost in trade with Germany if they decided to donate Leopards without Berlin's consent. The effort succeeded, with Germany deciding to donate an initial 14 Leopard 2's, also allowing international holders of the tank to donate it without risk of sanction from Berlin. Thus began the "Tank Coalition" which has provided both excellent tanks and training in Germany for Ukrainian crews

(Adler, 2023). In this fashion, under US leadership, one of the best examples of alliance coordination in the Ukraine was achieved.

Brief Case Study – 6 dry months: Prelude to the April 2024 vote of support.

On October 6, 2023, Hamas launched a viscous attack on Israel, resulting in the greatest massacre of Israelis since the Holocaust. Another result was that the US Congress became completely and thoroughly distracted from pending legislation to put Ukraine into the budget, promising a massive new injection of equipment, if ever the bill could be passed. As it happened it would take over six months for that to happen. And so the last case study is also one of a failure of alliance leadership. But in this case, the allies began to step up and fill the gaps left by the US pullback.

European countries have pledged over \$89 billion in support to Ukraine, with about \$31 billion of that in military support (Total bilateral..., 2024). The EU as an institution has provided 6.1 billion Euros this far to in military equipment through the European Peace Facility, while the Council of Europe established a 5 billion Euro Ukraine Assistance fund in March 2024 (Ukraine Assistance., 2024). In January and February 2024, during a very bad period for Ukraine’s defenders, European countries contributed 6 billion Euros in primarily military aid (Statista.com). These commitments reflect Europe’s recognition of the geopolitical stakes and the importance of maintaining stability in the region. European leaders understood that a strong Ukraine was essential for regional security and global balance. At the time Ukrainian President Zelensky was openly warning the world that without more help, his country could lose the war, and was already having to ration shells on the battlefield (Porter, 2024).

The State of International Support in February 2024 (With the new US money included:

	%	Military	(bn	Humanitarian	(bn	Financial	(bn
Country	GDP	EUR)		EUR)		EUR)	
Australia	0.04%	0.51		0.08		0	
Austria	0.17%	0		0.06		0.68	
Belgium	0.20%	0.86		0.05		0.18	
Bulgaria	0.31%	0.24		0		0	
Canada	0.31%	1.93		0.37		3.45	

Croatia	0.42%	0.19	0.08	0
Czech				
Republic	0.51%	1.29	0.05	0
Denmark	1.38%	4.78	0.24	0.12
Estonia	1.55%	0.49	0.05	0
Finland	0.74%	1.8	0.15	0.09
France	0.14%	2.69	0.36	0.8
Germany	0.36%	10.04	3.05	1.41
Greece	0.07%	0.13	0	0
Hungary	0.03%	0	0	0
Iceland	0.16%	0	0	0
Ireland	0.02%	0	0.06	0.04
Italy	0.09%	1	0.32	0.41
Japan	0.13%	0	1.02	4.84
Latvia	1.14%	0.38	0.01	0
Lithuania	1.22%	0.65	0.07	0
Luxembourg	0.23%	0.16	0.02	0
Netherlands	0.54%	3.85	0.57	0.72
Norway	0.44%	0.84	0.35	0.77
Poland	0.68%	3	0.38	0.95
Portugal	0.03%	0	0	0
Romania	0.05%	0	0	0
Slovakia	0.63%	0.67	0.01	0
Slovenia	0.14%	0	0.01	0
South Korea	0.03%	0	0.27	0.29
Spain	0.07%	0.33	0.08	0.52
Sweden	0.55%	2.74	0.16	0.34
Switzerland	0.11%	0	0.69	0.1
Turkey	0.01%	0	0	0
United				
Kingdom	0.31%	5.27	0.55	3.28
United States	0.70%	100.08	2.53	21.47

Source: Kiel Institute for the World Economy (IFW Kiel)

Conclusion

This report has attempted to shine some light on the US role as alliance leader in leading support for Ukraine against Russian aggression. Background on the types of support given from 2014-2022 was provided, along with three brief case studies on key moments highlighting the impact of US decisions for or against support. Although there have been promising improvements in independent European support, particularly in the six-month drought in US support following the Hamas assault on Israel in October 2024, the cases demonstrate clearly the centrality of the US in both direct aid to Ukraine and as an implied “Top-Cover” for other countries to provide support. Americans should note with pride but that many countries in Europe were willing to increase support during the critical gap before the April congressional vote.

Taking into account the relative dearth of up to date academic writing on this issue, there is a lot more that can be done with this work. Every single case and facet of this report deserves a full paper, or more, of analysis. Much is unsaid, such as the level of UK support, which has not waited for the US or needed US assistance (Of course the UK, and France, are independent military powers with their own nuclear deterrents, which makes a big difference!) And yet with all of that said, the point is very clear. The United States remains an indispensable power, globally but especially in Europe. Its decisions must be consistent, decisive, and supportive. Even in an election year. Even when the US wants more than anything else to look inwards and to fight each other. America’s friends are counting on it!

References:

1. Galbraith, Jean. (July 2022). The United States and Allies Provide Military and Intelligence Support to Ukraine. *American Journal of International Law*, Cambridge, Volume 116 Issue 3, 646-652. <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/united-states-and-allies-provide-military-and-intelligence-support-to-ukraine/A24F0AD8C1DDA181A56FCA1727DAFD02>.

2. Atlamazaglou, Stavros. (January 24, 2023). US Special Operators borrowed a unique part of Army Green Beret training to prepare Ukrainians to fight Russia. *Business Insider Online*. <https://www.businessinsider.com/us-developed-version-of-special-forces-q-course-for-ukrainians-2023-1#:~:text=Following%20Russia%27s%202014%20invasion%2C%20the%20US%20military%20created,which%20Ukraine%20is%20now%20beating%20back%20the%20Russians>
3. Gould, Joe, and Sprenger, Sebastian. (April 28, 2022). Ukraine weapon switcheroos are flushing Soviet arms out of Europe. *Defense News*, <https://www.defensenews.com/global/europe/2022/04/28/ukraine-weapon-switcheroos-are-flushing-soviet-arms-out-of-europe/>
4. Ukraine war: Poland offers all its MIG-29 fighter jets to US in plan to provide aircraft to Ukrainians.” Sky News, March 10, 2022. <https://news.sky.com/story/ukraine-war-poland-offers-all-of-its-mig-29-fighter-jets-to-us-in-plan-to-provide-aircraft-to-ukrainians-12561039>.
5. Phillips, Alexa. (2022). Ukraine war: US says Poland’s offer of MIG-29 fighter jets to be sent to Ukraine not ‘tenable’. Sky News, March 10, 2022. <https://news.sky.com/story/ukraine-war-us-says-polands-offer-of-mig-29-fighter-jets-to-be-passed-to-ukraine-not-tenable-12561341>.
6. Jordans, Frank, Grieshaber, Kirsten, and Kullab, Samya. (2023). “US, Germany to send advanced tanks to aid Ukraine war effort.” *AP News*, January 25, 2023. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-german-tanks-435da2221bf452a8aae9d2e58d23acae>.
7. Picheta, Rob. (January 20, 2023). Why the Leopard 2 tanks are so important for the war in Ukraine. *CNN*.
8. Ott, Haley. (January 25, 2023). Germany to send Leopard 2 tanks to Ukraine and let other European partners deliver tanks. *CBS News*. <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-news-germany-tanks-russia-war-europe-leopard-2-us-abrams/>.
9. Adler, Katya. (January 25, 2023). Why Germany delayed sending Leopard 2 tanks to Ukraine. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-64402928>.

10. Total bilateral aid allocations to Ukraine between January 24, 2022 and February 29, 2024, by donor and type.” Statista.com, May 24, 2024. <https://www.statista.com/statistics/1303432/total-bilateral-aid-to-ukraine>.

11. Ukraine Assistance Fund: Council allocates €5 billion under the European Peace Facility to support Ukraine militarily. *Council of the European Union*, March 18, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/18/ukraine-assistance-fund-council-allocates-5-billion-under-the-european-peace-facility-to-support-ukraine-militarily/#:~:text=The%20Council%20agreed%20on%20a%20%E2%82%AC5%20billion%20Ukraine,both%20lethal%20and%20non-lethal%20military%20equipment%20and%20training>.

12. Porter, Tom and Jankowicz, Mia. Ukraine was in trouble before and now openly admits it may lose. *Business Insider.com*, April 17, 2024. <https://www.businessinsider.com/ukraine-trouble-zelenskyy-admit-defeat-russia-war-us-aid-2024-4>.

Fountis Anastasios,

Doctor of Business Administration,

Professor of Berlin School of Business and Innovation

MAPPING THE STATE OF EXEMPTION IN UKRAINE (2022-2024)

1. Introduction

According to Carl Schmitt, an examination of the historical development of dictatorship reveals its classification into two distinct forms: commissarial and sovereign. A sovereign dictatorship employs a crisis to invalidate the current constitution, with the aim of creating a state in which a constitution deemed by the sovereign dictator as authentic becomes feasible. Conversely, a commissarial dictatorship seeks to reinstate order to facilitate the normal functioning of the existing

constitution (Schmitt, 2015). After the invasion of Ukraine by Russia on February 24, 2022, the concept of a state of exception has quickly become a focal point in politics due to the special circumstances, martial law and general mobilization declared by President Volodymyr Zelenskyy. Previous instances of shifting to an emergency situation and desideratum activating the law "On the Legal Status of Martial Law" (No. 389-VIII) were observed during the period between 2015-2018 (ATO Zone by President Petro Poroshenko), as well as in other forms of extraordinary circumstances and interpretations (much of a muchness being the Orange Revolution in 2004 and the Dignity Revolution in Euromaidan during 2013 and 2014), but none to the same degree as the current situation, which is basically regulated by subsequent quasi-dictata for the self-preservation of the state.

2. The Exception of Stratocracy

Carl Schmitt introduced his idea of the state of exception (Ausnahmezustand) in his 1922 publication "Political Theology" (Schmitt, 2005). The concept of a state of exception pertains to a circumstance in which the customary legal framework is temporarily set aside by the governing authority, namely the Sovereign, in reaction to a perceived imminent danger to its existence. Within this framework, the Sovereign holds the power to determine the exception, emphasizing their ultimate authority in deciding when and how the legal order can be disregarded. Schmitt contended that the fundamental nature of Sovereign(ty) resides in its ability to surpass the customary legal structure. The state of exception exposes the inherent essence of political authority, which is its capacity to function beyond the limitations of legal and normative frameworks when deemed essential for the preservation of the state (Gerhardt, 2003).

The exception, summarized in a famous sequence of aphorisms by Schmitt, which can be reduced to four postulates (Gould, 2013):

- *The exception is more important than the rule.*
- *The exception is more interesting than the norm.*
- *The norm proves nothing; the exception proves everything.*
- *The rule lives only from the exception*

Moreover, Cornelius Castoriadis gained recognition for his contributions to the study of the social imaginary and the process by which society establishes itself. His notion of stratocracy, while not as extensively expounded upon as some of his other concepts, pertains to a system in which the military exercises direct control over political authority, resulting in a fundamentally militarized form of governance. Within this system, the military's values, structure, and operational logic are deeply ingrained in the entire state apparatus, resulting in a hierarchical structure that is founded on the use of force and command rather than democratic decision-making and agreement (McMorrow, 2015). Castoriadis's extensive body of work highlights the inherent ability of societies to establish and continually modify their institutions and values. Stratocracy, in this context, refers to a particular type of self-governing system in which the society as a whole tends to prioritize militaristic values, resulting in the acceptance and promotion of coercion and control.

The link between Castoriadis's stratocracy and Schmitt's state of exception resides in their emphasis on the suspension or transcendence of customary legal and democratic procedures in favor of immediate, frequently forceful, authority. Both concepts examine situations in which the typical systems of governing are superseded by more concentrated and authoritative forms of authority. The suspension of normative governance is also a characteristic of a stratocracy, as conceptualized by Castoriadis. In this type of governance structure, there is a strong emphasis on the military, and decision-making procedures prioritize hierarchical command over traditional democratic deliberation. Similarly, Schmitt's concept of the state of exception entails the temporary disregard of regular legal norms, wherein the Sovereign makes decisions independently, without the customary oversight and limitations.

Centralization of authority refers to the concentration of power and decision-making in a central entity or individual. Stratocracy is a form of government where power is centralized within the military elite. On the other hand, the state of exception refers to a situation where power is concentrated in the hands of the Sovereign. The rationale behind this centralization is to effectively respond to exceptional

circumstances or dangers, whether they originate from external sources or from within (Schmitt, 2005). The legitimization of coercion is achieved through the implementation of stratocracy and the state of exception, both of which provide justification for the use of force. Within a stratocratic system, the military's ability to use force is utilized as a standard method of governing. According to Schmitt's framework, the state of exception justifies the use of forceful actions by the ruler to restore or uphold order. Additionally, both theories frequently employ existential threats as a rationale for the consolidation and utilization of authority. Stratocracy is a form of government where the constant preparedness for conflict, quasi a permanent state of exemption can serve as a valid reason for the militarization of society. More straightforward, Schmitt's concept of the state of exception is based on the existence of a crisis that requires exceptional actions.

The entanglement between the ideas of Castoriadis and Schmitt provides an insight into modern political theory and practice, specifically regarding the equilibrium between security and democracy. Democratic erosion refers to the gradual weakening or deterioration of democratic institutions and principles. The concept emphasizes the potential dangers that arise when exceptional or extreme measures become accepted as the norm. A state that is constantly in a state of exception, or one that is inclined towards stratocratic principles, can gradually erode democratic institutions and civil liberties (Fountis, 2023). The presence of crisis highlights the difficulty of governing during such times. The manner in which a society reacts to threats, such as by strengthening democratic norms or consolidating authority, has a profound impact on its political and social structure, and therefore we can observe a continuum getting formed between the notions of decisionism and/or the rule of law (13). The discussion raises questions regarding the legitimacy and authority of a particular matter. Both stratocracy and the state of exception are predicated on the legitimization of authority through the exploitation of crises.

3. The Matrix of the State of Exemption

Schmitt's friend-enemy distinction is a fundamental aspect of his political ideology, highlighting the importance of conflict and identity in politics. As per

Schmitt's analysis, the fundamental nature of politics is rooted in the differentiation between friend and enemy. In this context, the enemy is not just a competitor, but rather a substantial and imminent danger to one's own political community. This distinction establishes the limits of the political domain and establishes the circumstances in which conflict can occur and be considered acceptable. Additionally, the nexus between the theory of the partisan, the concept of the Sovereign, and the Friend-enemy distinction is evident in the core of the work of Carl Schmitt. Partisans frequently arise in reaction to perceived dangers presented by external adversaries or governments, uniting around a shared purpose or identity in opposition to the enemy, who is the Sovereign representing a status quo (Slomp,2005). The Sovereign, being the highest authority, has a crucial role in establishing the distinction between friends and enemies. This involves identifying which groups or individuals are classified as enemies of the state.

In order to depict the relationships between these ideas, we create a Cartesian coordinates system, consisting of two intersecting axes:

	Friend	Enemy
Sovereign	<i>Authority</i> (1)	<i>Control (2)</i>
Partisan	<i>Resistance</i> (3)	<i>Rebellion</i> (4)

In this visual representation, the horizontal axis represents the relationship between friend and enemy, thus delineating allies from adversaries. The vertical axis represents the spectrum from partisan to Sovereign, capturing the dynamics of resistance and rebellion versus authority and control. The distinctions between these dimensions illustrate how the actions and identities of partisans and Sovereigns are shaped by the friend-enemy distinction (Schmitt,1996), with the Sovereign often defining and enforcing this distinction. Each quadrant (1-4) is depicting the state of exemption that the Sovereign is facing temporarily or permanently.

By definition the two involved countries in the conflict under consideration, are having implicitly to cope with the partial to full conversion to stratocracies:

- The Russian Federation by need for preserving the shift of strategy from a regime change in Ukraine (because of the miscalculation of President Putin who assumed a passive approach from Ukraine and its unexpected Friends like the after the illegal annexation of Crimea (Auer, 2015)), to the creation of a buffer zone by any means and transforming the country's economy to a military one and of course by struggling to keep the context of an hegemonic revisionism threatening with a nuclear Armageddon.

- Simultaneously, Ukraine keeps a delicate balance by extending the martial law, even with internal parliamentary support on a 90 days base (Рада продовжила, 2024), and targeting to the return to the frontiers of 1991, which is only possible via a fully militarized effort with little or no hope for a diplomatic solution which would not undermine its existence. Most recently, this repeated move of the extension of martial law has become the continuous target in the form of lawfare from the part of the Russian Federation, within the context of a permanent hybrid warfare for putting in question the legitimacy of President Zelenskyy to govern, as the term of his presidency has ended (Хоменко, 2024).

Next, we describe the players within the State of Exemption per country (quadrants 1-4) per Sovereign and Partisan involved:

Ukraine:

(1) Martial Law, USA/EU, NATO & Armament

(2) Handling of War, Freedom of Speech, Legislation, Control of Pro-Russian Media & Parties

(3) LPR, DPR 'states'

(4) SVO (Special Military Operation) Situation, never named officially a War by President Putin

Russian Federation:

(1) Siloviki, Depolitisation, China's 'Tolerance' & Euroasianism/ Russkiy Mir

(2) Partial Mobilisation(s), Opposition suppression, eventually threatened Oligarchs, BRICS-Global South and a ‘New Patriotic War’

(3) ‘FRL, RVC, Sibir Battalion’ as Anti-Putin movements, Wagner under Prigogine

(4) Asymmetrical Warfare and Destruction of Refineries and Logistics for weakening the

However, within each of the quadrants, which represent a distinct State of Exemption, the moves of players can convert them to Frenemies. An oxymoron and a combination of the words “friend” and “enemy,” the term “fren-emy” (sometimes written “frienemy”) refers to “a person with whom one is amicable, despite a basic dislike or rivalry” or “a person who combines the traits of a friend and an enemy”. The phrase is used to define interactions of a personal, geopolitical, or commercial nature between individuals, groups, or institutions (Fountis, 2023). Moreover, the greatest internal challenge, based on the above methodology, is the definition of the Ontology of the Shifting Frenemy.

Schmitt's political theory proposes that the most fundamental distinction in politics is between friends and enemies, where the enemy is the existential threat against which the political identity is defined (Schwab, 1989). In other words, the difference between friends and enemies is the enemy (Fountis, Sagaydak, 2022). The Shifting Frenemy adds a nuanced layer to this binary relation by acknowledging the complex and frequently ephemeral nature of relationships and this ontology describes that individuals, groups, or states can change from being allies to being adversaries and vice versa, as a consequence of changing circumstances, interests, and perceptions throughout the course of their existence. The idea places an emphasis on the instability and contingency that are inherent in political alliances and conflicts. It reflects the fluid boundaries that exist between friends and enemies.

For exemplifying the Shifting Frenemy, moves like the rebellion of the mercenary leader Yevgeny Prigozhin or the interviews to the international press of General Valerii Zaluzhnyi convert these players in partial antagonists intentionally or unintentionally. Viktor Orbán and Robert Fico’s ‘appeasement’ approach, Donald Trump’s promised ‘quick freezing of the conflict’ or Xi Jinping and Recep Tayyip

Erdoğan 'mediatory' positioning are shifts within the chessboard that each Sovereign must control and subsequently take advantage of them (Schwab,1989). At the same time, the state of exception in Ukraine, which is often described as the womb of all current crises, is becoming the binding (?) component to a post Cold-War Western World and not only (sic) that struggles to react via structures like the European Union and NATO that they were not designed for such situations and exemptions with rigid decision making processes (Auer, 2024).

4. Conclusion

By examining the concepts of Carl Schmitt and Cornelius Castoriadis, we take a deep dive approach to the State of Exemption situation in Ukraine after the Russian Invasion in 2022 . The development of a model, namely the Matrix of the State of Exemption, based on a Cartesian coordinates system, we represent the various cases during the State of Exemption(s) that the Sovereign is facing for handling the Friends and Enemies, who often are moving and get positioned as Frenemies in the fluid environment of the Political (action) and we transfigure the process to a framework for decision-making monitoring.

References:

1. Schmitt, C. (2015). *Dictatorship*. John Wiley & Sons.
2. Schmitt, C. (2005). *Political Theology: four chapters on the concept of Sovereignty* / translated by George Schwab; foreword by Tracy B. Strong. Chicago: University of Chicago Press.
3. Gerhardt, V. (2003). *Politik als Ausnahme Der Begriff des Politischen als dekontextualisierte Antitheorie*. Carl Schmitt: Der Begriff des Politischen: Ein kooperativer Kommentar, herausgegeben von Reinhard Mehring, Berlin: Akademie Verlag, pp. 205-218. <https://doi.org/10.1524/9783050080352.205>
4. Gould, R. R. (2013, February 2). *Laws, Exceptions, Norms: Kierkegaard, Schmitt, and Benjamin on the Exception*. Telos: A Quarterly Journal of Politics, Philosophy, Critical Theory, Culture, and the Arts, Vol. 162 – 2013 , pp. 1-19
5. McMorrow, S. (2015, October 12). *Cornelius Castoriadis on Russian society*. Telos Press. <https://www.telospress.com/cornelius-castoriadis-on-russian-society/>

6. Fountis, A. (2023). *REVERSING CARL SCHMITT: THE STATE OF EXEMPTION IN UKRAINE, AFTER THE 24TH OF FEBRUARY 2022*, *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2(57).
7. Slomp, G. (2005). *The theory of the partisan, Carl Schmitt's neglected legacy*. *History of Political Thought*, 26(3), 502–519
8. Schmitt, C. (1996). *The Concept of the Political* / translation, introduction, and notes by George Schwab ; with Leo Strauss's notes on Schmitt's essay; translated by J. Harvey Lomax ; foreword by Tracy B. Strong. Chicago: University of Chicago Press
9. Auer, S. (2015). *Carl Schmitt in the Kremlin: the Ukraine crisis and the return of geopolitics*, *International Affairs*, Volume 91, Issue 5, Pages 953–968, <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12392>
10. Рада продовжила воєнний стан та загальну мобілізацію на 90 днів. (2024, May 8). Укрінформ - актуальні новини України та світу. <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3861363-rada-prodovzila-voennij-stan-ta-zagalnu-mobilizaciu-na-90-dniv.html>
11. Хоменко, С. (2024, May 18). *Задача пяти лет. Под угрозой ли легитимность Владимира Зеленского после 20 мая?* BBC News Русская служба. <https://www.bbc.com/russian/articles/ce5l83vv1gvo>
12. Fountis, A. (2023). *Co-opetition Reloaded: Rethinking the Role of Globalization, Supply Chains, and Mechanism Design Theory*. In: Peng, SL., Jhanjhi, N.Z., Pal, S., Amsaad, F. (eds) *Proceedings of 3rd International Conference on Mathematical Modeling and Computational Science. ICMACS 2023. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 1450. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-3611-3_44
13. Schwab, G. (1989). *The Challenge of the Exception: An Introduction to the Political Ideas of Carl Schmitt Between 1921 and 1936*. 2nd ed., with a new introduction. New York: Greenwood Press.
14. Fountis, A., & Sagaydak, Y. (2022). *The actual State of Exemption in Ukraine under a Schmittian Perspective*. *Ukraina i svit: pravovi pytannia rehionalnoi*

talobalnoi bezpeky [Ukraine and the world: legal issues of regional and global security]: Zbirnyk materialiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (18 travnia 2022 roku), Kyiv: Vydavnychi tsentr «Kafedra».

15. Auer, S. (2024). *Carl Schmitt in Brussels: The Russian War against Ukraine and the Return of Geopolitics. After the War?: How the Ukraine War Challenges Political Theories*, edited by Anton Leist and Rolf Zimmermann, Berlin, Boston: De Gruyter, 2024, pp. 215-240. <https://doi.org/10.1515/9783111183343-008>

Войтенко Ю. М.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політології

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

БАЛТІЙСЬКИЙ РЕГІОН ЯК ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ОРІЄНТИР ПОТЕНЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ: ЕСТОНСЬКИЙ ФАКТОР

18 березня 2024 р. російське видання «Интерфакс» повідомило (передає Європейська правда) відповідь Путіна на запитання щодо можливості повномасштабного конфлікту між РФ і НАТО: «Я думаю, що все можливо у сучасному світі» («Путін після «перевиборів» лякає», 2024). Навіть, якщо це є блефом, проте реальну загрозу не варто відкидати, адже росіяни на президентських виборах 17 березня проголосували за відповідний курс свого лідера, отже – за продовження його бачення геополітики з відповідними методами, силами і засобами, тобто за подальші війни.

Навряд чи кремлівське керівництво зважиться на війну на два фронти одночасно з Україною і державою-членом НАТО (з потенційним втягненням всього Альянсу), тому ймовірна агресія щодо будь-якої країни даного Блоку залежить саме від результатів російсько-української війни (навіть в «одному пакеті» з Молдовою). Успіх РФ в Україні може стати головною детермінантою

того, як будуть напружуватися наступні амбітні плани російського керівництва у Європі. Адже за найбільш бажаного для Москви сценарію кордони РФ на сході можуть повністю стати спільними з країнами-членами НАТО (від Баренцового моря на півночі і до Чорного – на півдні).

Відтак, це спровокує ряд запитань: Чи можливим є подальше зазіхання Москви на країни НАТО за нової «залізної завіси» (вислів В. Черчілля під час виступу у Вестмінстерському коледжі в м. Фултон, США, 5 березня 1946 р.)? Чи спробує новий російський імператор «прорубати вікно в Європу» через цю «завісу» НАТО? Хто ж тоді може стати першою його жертвою?

Якщо ж, все ж таки, кремлівське керівництво наважиться перевірити НАТО «на міцність», то найбільш імовірною жертвою російської агресії буде одна з балтійських держав. Саме країн Балтії, тому що: по-перше, всі вони де-факто знаходилися в складі СРСР (до кінця серпневого путчу 1991 р.); по-друге, це три невеликі держави, які прямо межують з РФ, а отже з позиції логістики є найзручнішими для вторгнення; по-третє, це матиме перспективу для Москви за умови, що Вашингтон не захоче чинити опір (йти на «провокацію» через Третю світову війну) за якусь маленьку балтійську державу, що раніше була в складі СРСР (тобто, під юрисдикцією тієї ж Москви), особливо, якщо президентом США стане Д. Трамп, котрий вже дав Кремлю своєрідний карт-бланш (дослівно: «робити все що заманеться») проти будь-якого країну-члена НАТО («Трамп «заохочуватиме» Росію», 2024).

Відтак, виникає ряд рефлексій на питання, яка ж серед балтійських держав може стати першою потенційною жертвою агресії РФ серед країн-членів НАТО, враховуючи політико-історичні і міжнародно-правові фактори. Емпіричні дані дозволяють вважати, що першою серед балтійців може стати саме Естонія.

По-перше, Естонія стала першою радянською республікою, яка ще 16 листопада 1988 р. проголосила свій суверенітет і запустила процес розпаду СРСР, підкинувши Горбачову ідею створення нового Союзного договору (під час першого етапу ухвалення якого відбувся «путч» і остаточний розвал Союзу),

що стало, на думку Путіна, «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття».

По-друге, в Естонії, на відміну від інших двох балтійських республік, перші пострадянські лідери не були представниками партноменклатури радянських часів. Так, перший президент Естонії Л. Мері, який був два строки поспіль на цій посаді (1992-2001 рр.), ще у 12-річному віці був засланим разом зі своєю родиною у радянський табір в Сибіру і працював на лісоповалі («Lennart Meri»). Також на нього мав злобу особисто В. Путін, адже той, під час виступу Л. Мері в Гамбурзі у 1994 р., попереджав про майбутню небезпеку для Заходу з боку РФ, на що перший, будучи на даному заході в якості заступника мера Санкт-Петербурга, демонстративно покинув залу у всіх на очах, вчинивши безпрецедентний публічний демарш («Речь, из-за которой Путин вышел», 2017).

По-третє, Естонія – це найменша за територією і населенням країна НАТО в регіоні, а, отже, має найменше ресурсів чинити адекватний опір сильному російському агресору (особливо за відсутності чіткої підтримки інших країн-членів Альянсу).

По-четверте, Естонія межує лише з РФ на сході та Латвією на півдні, а її столиця Таллінн знаходиться прямо на узбережжі Фінської затоки, яку відносно зручно штурмувати ворожими військами з моря.

По-п'яте, окупація Москвою Таллінна у червні 1940 р. відбувалася без особливого опору (як загалом і Риги, так і Вільнюсу), оскільки об'єктивних шансів протистояти величезній радянській армії у всіх цих трьох незалежних республік фактично не було. Це може створити підстави для «возвращения исторических земель», адже країни Балтії з кінця XVIII і до початку ХХ століття були у складі Російської імперії і майже півстоліття (аж до їх виходу зі складу СРСР) знаходились під контролем Москви.

По-шосте, в Естонії майже чверть населення республіки становлять росіяни, яких кремлівське керівництво може спробувати «звільнити» і повернути на історичну батьківщину.

По-сьоме, в ухваленому ще у 1993 р. естонському законі «Про іноземців», всіх негромадян, які проживали на її території і були прописаними в цій країні ще з радянських часів (це стосувалося переважно росіян), вважали іноземцями, і вони протягом двох років мали отримати право як на проживання, так і дозвіл на роботу, що мали оновлювати кожні п'ять років. Відповідно, нацменшини були прирівняні до робітників-мігрантів. Росіяни ж (як місцеві, так і з Москви) через таку досить жорстку політику естонців щодо надання громадянства національними меншинами неодноразово заявляли про їхню дискримінацію з боку офіційного Таллінна. Варто зазначити, що значна частина росіян в Естонії й досі перебуває у статусі «негромадян».

По-восьме, існує ще й певна міжнародно-правова «зачепка», адже на відміну від усіх інших західних сусідів росії, особливо з боку країн-членів НАТО, у Естонії та РФ й досі НЕМАЄ чинного Договору про спільний міждержавний кордон. Так, російська сторона готова була на підписання угоди щодо тієї території республіки, яку естонці успадкували з радянських часів (тобто з втраченими 5% території відносно підписаного сторонами Тартуського мирного договору у 1920 р.), на що естонська влада остаточно ніяк не погоджувалась. Між сторонами двічі були підписані Договори про спільний кордон: 18 травня 2005 р., проте через внесені зміни естонською стороною до Преамбули договору щодо збереження її кордону 1920 р., російська сторона не погодилась і обурливо денонсувала його; 18 лютого 2014 р. – цього разу відмовилась ратифікувати вже сама Естонія, не бажаючи й надалі робити поступку своїх територій Москві, які остання забрала у Таллінна (Бондар, Г., 2022). Саме відсутність чинного Договору між Естонією і РФ про міждержавний кордон може найбільше спонукати російську сторону до агресивних дій саме щодо цієї північної балтійської країни. Москва такі подальші амбіції Таллінна щодо невизнання за РФ деяких прикордонних естонських територій (на північному і південному сході Естонії) може розцінювати як «посягання на територіальну цілісність» і через провокацію здійснити вторгнення.

Чи буде у такому випадку вся Балтія монолітною (як мінімум), та вся НАТО об'єднана щодо опору (як максимум), залишається риторичним. Очевидно, що така потенційна агресія проти балтійської держави може стати можливою за сприятливої для РФ міжнародної ситуації, зокрема від здатності національних політичних еліт (перш за все від великих держав – США, Великої Британії Німеччини, Франції) мати політичну волю чинити активний і рішучий спротив потенційному окупанту. Від цього залежатиме, чи відбудеться вторгнення з боку РФ в Естонію чи іншу країну НАТО, зокрема у Балтиці, в найближчі роки.

Отже, з огляду на зазначені фактори щодо потенційної російської агресії у Балтиці, зокрема в Естонії, потенційна реалізація такого сценарію залежить, перш за все, від результатів поточної російсько-української війни.

Список використаних джерел

1. Бондар, Г. (2022, 3 травня). Естонія може відкликати підписи під прикордонними договорами з Росією. *Уніан*. <https://www.unian.ua/world/estoniya-mozhe-vidklikati-pidpisi-pid-prikordonnimi-dogovorami-z-rosiyeyu-novini-svitu-11810823.html>.
2. Путін після «перевиборів» лякає Третьою світовою в разі конфлікту РФ з НАТО. (2024, 19 березня). *Європейська правда*. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/18/7181924/>.
3. Речь, из-за которой Путин вышел, хлопнул дверью. Что случилось в Гамбурге в 1994 году. (2017, 6 июля). *Настоящее время*. <https://www.currenttime.tv/a/28598781.html>.
4. Трамп «заохочуватиме» Росію атакувати членів НАТО, які не платять «по рахунках». (2024, 11 лютого). *BBC News Україна*. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4n64k5xykmo>.
5. Lennart Meri. President of Estonia. In *Britannica*. Retrived April 24, 2024, from <https://www.britannica.com/biography/Lennart-Meri>.

Зайцева З. І.,

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри політичних технологій,

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ

Важлива роль у системі інструментів формування й трансформації світового порядку належить стратегічному партнерству. Вагомий внесок у теоретичну розробку, хронологічно-поетапне висвітлення й узагальнення українського праксису стратегічного партнерства внесли І. Жовква, В. Остап'як, Г. Перепелиця, Н. Ржевська, Г. Шелест, С. Шергін та інші.

Стратегічне партнерство є особливим типом міждержавних відносин, яке відзначається послідовною системою взаємодії держав в напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей. На відміну від союзницьких відносин стратегічне партнерство не передбачає взаємних зобов'язань, як це притаманно міждержавним союзам, коли сторони взаємно гарантують військову підтримку в разі агресії проти однієї з них, що зафіксовано, приміром, у статуті НАТО. Будучи високою сходинкою співробітництва стратегічне партнерство в перспективі може згенерувати союзницькі відносини. Зауважимо, що в сучасному медійному просторі країни, які надають допомогу Україні в боротьбі з агресором, трактуються як наші союзники.

Стратегічне партнерство як інструмент зовнішньої політики суверенної України пройшло кілька етапів розвитку, впродовж яких послідовно трансформувалася його роль у зовнішньополітичному механізмі держави. У першій половині 1990-х років, коли закладалися передумови для використання стратегічного партнерства, категорія стратегічного партнерства знайшла відображення у деяких офіційних документах, а саме у Постанові Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України». В документі було задекларовано встановлення відносин політичного і військового

партнерства з державами Заходу – членами ЄС та НАТО, а також стратегічного партнерства з усіма державами-сусідами України. Тобто на момент 1993 року стратегічними партнерами вважалися тільки сусідні держави по всьому периметру кордону України. Наголошувалося, що зовнішньополітичні зусилля мають бути постійно спрямовані на те, щоб прикордонні держави утворювали навколо України надійну смугу миру і стабільності. В цьому контексті кожна прикордонна держава вважалася стратегічним партнером України. Різниці між окремими прикордонними державами в документі не було зазначено.

У подальшому з'явилася практика однобічного декларування Україною своїми стратегічними партнерами надто великої кількості держав. За експертними оцінками на початку 2000-х років їхня кількість у інформаційному просторі доходила до 40. До того ж відсутність чіткого дефінітивної-термінологічно визначення стратегічного партнерства на державному рівні призвело до девальвації даного типу міждержавних відносин. Стосовно переважної більшості оголошених стратегічних партнерств власне стратегічний статус не підкріплювався як реальним станом речей у двосторонніх відносинах, так і договірною базою, й нерідко базувався на усних заявах українських високопосадовців.

Хаотичність й деяка нерозбірливість проголошення відносин стратегічного партнерства зумовлювалася браком концептуально-теоретичного обґрунтування поняття стратегічного партнерства, чітко вироблених загально-прийнятих критеріїв віднесення тих чи інших держав до категорії стратегічних партнерів, тому до їх переліку потрапляли навіть агресивно налаштовані суб'єкти міжнародних відносин, рф зосібна. У пресі лунали заклики відмовитися на деякий час від проголошення нових стратегічних партнерів та інвентаризувати відносини з країнами, що фігурують в офіційних документах як стратегічні партнери, однак такими не є де-факто.

Ситуація покращилася завдяки впорядкуванню у 2020–2021 роках зовнішньої політики України. Політика стратегічного партнерства стала більш структурованою, заснованою на реальному співробітництві особливо у

безпековій сфері. За ініціативою президента В. Зеленського розроблено важливі документи, а саме «Стратегію національної безпеки» (14 вересня 2020 р.) (Президент України, 2020) і «Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» (26 серпня 2021 р.) (Президент України, 2021). Вибудовуючи ієрархію стратегічних партнерств два документи розмежовують країни на групи, використовуючи щодо них різні терміни, що не сприяє цілісному баченню стратегічного партнерства держави.

До початку повномасштабного вторгнення РФ з Україною укладено тільки дві угоди, обопільно закріплені міжнародно-правовими актами, в яких чітко визначається стратегічний рівень відносин. Це «Хартія Україна–США про стратегічне партнерство» (2008 р., оновлена версія 2021 р.) й «Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство з Британією» (2020 р.). Сьогодні цим пріоритетним стратегічним партнерам України належить лідерство в наданні допомоги Україні. За оцінками низки дослідників гегемонізм США послаблюється, а отже, припускається, що «виходячи з такої перспективи Україна не може розраховувати на довгострокову та одностайну підтримку з боку США, оскільки Америка буде поступово втрачати свою здатність чинити вирішальний вплив на міжнародні процеси і коло стратегічних інтересів Америки значно звужиться, принаймні Україна залишиться поза його межами. Стратегічне партнерство України та США очевидно втратить свою теперішню актуальність» (Перепелиця, 2023; 176). Наразі президент США Д. Байден підписав закон про виділення Україні пакету військової та фінансової допомоги на понад 60 мільярдів доларів й після невеликої паузи військова допомога США почала надходити в Україну.

Лондон не лише збільшує військову, гуманітарну та фінансову допомогу, а й перебирає на себе геополітичне лідерство в Європі. В умовах війни Британія першою з G7 підписала з Україною історичну безпекову угоду, яка, на думку експертів, допоможе захистити українську незалежність у наступні десять років (Брайлян, 2024). Як прокоментував куратор переговорів з Великою Британією Ігор Жовква, поряд з угодою про стратегічне партнерство 2020 року і новою

угодою від 12 січня 2024 розробляється ще одна, яка буде більш комплексною. Йдеться про 100-річне партнерство України з Великою Британією (Саєнко, 2024).

Континентальні Франція й Німеччина віднесені Україною також до категорії пріоритетних стратегічних партнерів, попри те що ці країни не мають з Україною обопільних спільно узгоджених декларацій, угод, меморандумів, хартій, які б інсталивали двостороннє стратегічне партнерство, як це має місце у відносинах України з США і Великою Британією. Хоча ці відносини належать до моделі односторонніх декларованих Україною, між країнами існувало й зараз значно посилене політичне, військово-технічне й гуманітарне співробітництво. Німеччина і Франція не лише декларують солідарність з Україною. В ході війни політика їх урядів еволюціонує в бік інтенсифікації військово-технічної допомоги Україні. Франція не є лідером за обсягом допомоги Україні, однак її президент Е. Макрон проявляє політичний радикалізм щодо надання військово-кадрової допомоги.

Контур регіонального стратегічного партнерства України включає взаємодію України з Польщею, Туреччиною, Азербайджаном, Литвою і Грузією. З цими країнами не укладено обопільних двосторонніх документів про стратегічне партнерство, однак їх відносини характеризуються різними угодами й певними інституціями, які створюють багате внутрішнє середовище співробітництва і партнерства. Нещодавно до цих країн додалася Румунія. Під час офіційного візиту президента В. Зеленського 10 жовтня 2023 р. до Румунії дві країни підписали ряд документів про стратегічне партнерство. Президент Румунії Клаус Йоханніс на спільній з президентом України Володимиром Зеленським прес-конференції в Бухаресті запевнив В. Зеленського, що Румунія і її суспільство сповнені рішучості багатосторонньо та змістовно підтримувати Україну аж до перемоги над російським агресором, звільнення всієї території та притягнення до відповідальності всіх винних у скоєнні злочинів.

Отже відносини стратегічного партнерства здійснюються Україною на глобальному, євроатлантичному й регіональному рівнях. Обрання Україною

стратегічних партнерів ґрунтується на ціннісному, цивілізаційному виборі шляху розвитку держави. Практика стратегічного партнерства сприяє зміцненню суб'єктності України на міжнародній арені. Стратегічне партнерство України є результатом довгострокового добровільного і взаємовигідного співробітництва, яке базується на об'єднанні ресурсів, компетенцій, знань і здібностей його суб'єктів, забезпечує опір агресивній політиці РФ, яка веде повномасштабну війну проти України.

Список використаних джерел

1. Брайлян, Є. (2024, 12 січня). Безпекова угода з Великою Британією: що вона змінює у підтримці України. *Радіо свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/bezpekova-uhoda-z-velykoyu-brytaniyeyu-zmist-vyklyky/32793455.html>.

2. Перепелиця, Г. (2023). Вплив російсько-української війни на глобальну і регіональну безпеку. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва. Матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 20 грудня 2023 р.)*. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2023.

3. Президент України (2020). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

4 Президент України (2021). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Указ Президента від 26 серпня 2021 р. № 448/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/448/2021>.

5. Сасенко, В. (2024, 3 травня). Британія прагне укласти з Україною угоду про 100-річне партнерство. *УНІАН*. <https://www.unian.ua/world/britaniya-pragne-uklasti-z-ukrajinoyu-ugodu-pro-100-richne-partnerstvo-12624906.html>.

Погорєлова І.С.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДИНАМІКА АМЕРИКАНСЬКОГО ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

Поняття лідерства має багато аспектів. Лідерство на міжнародній арені відображає провідну роль країни або групи країн у світовій політиці, які своєю діяльністю спрямовують учасників міжнародної взаємодії, визначають динаміку світового політичного процесу і глобальний розвиток в цілому. Існує кілька підходів до лідерства, зокрема: 1) лідерство як статус, що дозволяє управляти і організовувати інших учасників міжнародного життя; 2) лідерство як здатність чинити односторонній вплив на спільноту; 3) лідерство як зразок для наслідування (Погорєлова, 2021). Якщо говоримо про світове лідерство, то воно передбачає й необхідність організації міжнародного життя, досягнення політики стабільного розвитку світу, недопущення дестабілізації міжнародних відносин і зростання конфліктності, й появи нових загроз глобальній безпеці. Метою доробку є окреслити еволюцію та особливості сучасного лідерства США.

США мали беззаперечне лідерство у політичній, соціально-економічній, технологічній, військовій сферах після завершення біполярного протистояння. Відомий політичний діяч Зб. Бжезінський, писав про те, що США є першою і єдиною глобальною наддержавою. Глобальний вплив США не мав рівних, одноосібний світовий лідер з можливістю самостійного вирішення міжнародних проблем. США оголосили про готовність взяти на себе відповідальність глобального лідера й очолили процес трансформації світового порядку та формування нового, для якого було властивим поширення демократичних цінностей, характерних для західної цивілізації, США мали змогу врегульовувати найгостріші міжнародні проблеми. Після 11 вересня 2001 р. згадаємо американські військової кампанії проти тероризму (Ірак, Афганістан). Частина дослідників підкреслюють роль США у веденні глобальної

боротьби з тероризмом і захисті міжнародної стабільності, акцентуючи, що боротьба з тероризмом є виявом лідерства.

І сьогодні США залишаються головним глобальним гравцем й потужною силою у міжнародних відносинах, проте піднімається питання про стабільність їх лідерства через глибокі зміни на міжнародній арені. Чи будуть/зможуть США й надалі відігравати роль глобального лідера й підтримувати той світовий порядок, який вони створили або до якого прагнули?

Лідерство США визначається комплексом факторів, що включають політичні, економічні, культурні та науково-технологічні аспекти. У військовій сфері США мають явні переваги, зокрема, відомий політолог Ф.Фукуяма, вважає, що США збережуть свою могутність, особливо у військовій сфері. Неоліберали (Дж. Най, Р. Кеохейн) акцентують увагу, що США мають потенціал для збереження своїх позицій, якщо вони ретельно розроблятимуть довгострокову зовнішньополітичну стратегію. Деякі дослідники, такі як І.Валлерстайн, Ч.Капчан ін. стверджували, що могутність США на шляху до занепаду. Український науковець С.Толстов називав світову фінансову кризу 2008 р. початком етапу завершення одноосібного лідерства США та переходом до формування багатополюсного світу (Толстов, С., 2013).

Згадаємо, що після закінчення холодної війни був прогноз про безконфліктний розвиток міжнародних відносин та перехід ліберальної демократії на домінуючі позиції у світі, який висловив Ф. Фукуяма. Сьогодні спостерігаємо явища і процеси, які є протилежними його ідеї – кінцю історії, навпаки вбачаємо протистояння цивілізаційного характеру С. Гантінгтона. Набирають сили і впливу інші міжнародні актори, які не бажають, більш того відкрито протистоять американському лідерству. Самі американці все частіше замислюються над питанням, чому вони несуть таку величезну відповідальність за збереження світового порядку, хоча це не завжди відповідає їх інтересам. Претендент на посаду президента США Дональд Трамп є не єдиним політиком, який закликав обмежити американські інтереси та полегшити тягар глобального лідерства США. Згадаємо, що за часів президентства Д.Трампа американська

політика була спрямована на національний протекціонізм та відмову від деяких міжнародних угод. У свій час демократична адміністрація Б.Обами була зосереджена на економічному відновленні після світової економічної кризи й внутрішніх реформах, у зовнішніх відносинах була характерна м'яка політика.

США все активніше стикаються з викликами від інших міжнародних акторів, які прагнуть зменшити американський вплив; зростає кількість міжнародних гравців, які ставлять під сумнів лідерство США, прагнуть змінити світопорядок під американським лідерством. Більш того, Китай, Росія, Іран, КНДР вже кинули виклик домінуванню США. Російська Федерація вторглася до Грузії в 2008 р. та України в 2014 р. Недостатня реакція тоді США стала сигналом для РФ та інших авторитарних країн світу діяти агресивніше, хоча раніше їх стримувала міць США і американських союзників. Певні події свідчили про те, що демократичний американський порядок ослаб, про кризу довіри до демократії (наприклад, через виведення американських військ з Афганістану, невирішене північнокорейське ядерне питання, анексію Криму тощо). Своєю чергою, це знижувало сприйняття світовою спільнотою США як глобального лідера.

За часів адміністрації Джо Байдена говоримо про відновлення ролі США на міжнародній арені, зокрема через зміцнення союзів та згуртування союзників й створення демократичної коаліції після повномасштабного вторгнення в Україну РФ у 2022 р. Водночас, американці не змогли вплинути і не допустити цього повномасштабного вторгнення, хоча й попереджали РФ про наслідки таких дій; тепер дефіцит/повільність надання допомоги Україні може ослабити впевненість країн світу у лідерстві США та допомагати авторитарним режимам утверджувати свої позиції, діяти агресивно і впевнено. Послаблення волі до збереження демократичних цінностей може призвести до подальшого ослаблення західного блоку та лідерства США.

Існує прямий ризик ослаблення західного лідерства через кризу довіри до демократії у разі негативного сценарію для України. США збережуть статус глобального лідера, зокрема, за допомогою укріплення НАТО, розвинутих

союзних відносин з європейським, азійськими союзниками, у разі позитивних демократичних перемог у світі, особливо в Україні. В іншому випадку відбудеться криза політики США як лідера, що призведе до послаблення позицій західної цивілізації у політичній, економічній, ідеологічній, культурній сферах. Держава, що втратила лідерські якості, принциповість і відповідальність, замість цього відчуває страх перед авторитарними, тоталітарними режимами, забуває про своїх союзників складно називати світовим лідером. Сполучені Штати повинні послідовно бути та залишатися активним лідером у підтримці демократичних цінностей. Останні події (подальша підтримка України та виділення пакету допомоги) – це сигнал світові у цьому напрямку.

Отже, США відігравали провідну роль у світовій політиці, особливо після завершення холодної війни, визначаючи порядок денний у міжнародних відносинах та поширюючи демократичні цінності. Сьогодні лідерство США стикається з низкою викликів, зокрема зростанням потужності інших гравців (Китай, Росія та ін.), що прагнуть зменшити вплив США та змінити існуючий світовий порядок. Події, такі як повномасштабне російське вторгнення в Україну в 2022 р., посилили необхідність США як глобального лідера у протидії авторитарним режимам та захисті демократичних цінностей. Для збереження свого глобального лідерства США необхідно зміцнювати союзи, активно відстоювати демократичні перемоги та цінності у світі, протистояти авторитарним силам. Це питання матиме визначальне значення для формування майбутнього світового порядку та утвердження авторитарного або демократичного лідерства.

Список використаних джерел

1. Погорелова, І.С. (2021). Лідерство у системі міжнародних відносин. У В.А. Гапоненко (кер. авт. кол.), *Політичне лідерство: навчальний посібник*. (с.282-306). КНЕУ. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7dc5b1bc-18cd-476c-9a71-d0db40fa5f4c/content>.
2. Толстов, С. (2013). Фактор США в сучасній системі міжнародних відносин. У Пахомов Ю.М., Коваль І.М., Шергін С.О. та ін., *США і світ XXI століття: монографія*. (с.164-182). Центр вільної преси.

Савич В.О.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність теми дослідження обумовлена насамперед тим, що сьогодні в сфері міжнародних відносин можна прослідкувати відповідний моральний регрес, який полягає у переході від панування права до панування сили. Це відступ від переходу до більш вищого витку культурного розвитку. Завдяки цьому йде становлення іншого виду моралі, міжнародної моралі. За нормами цієї моралі, а відповідно і існуючої системи права, в центрі стоїть не особистість з її людською гідністю, честю, недоторканістю приватної власності, а навпаки повернення до «варварської» моралі права сильного, особистісного егоїзму, заміна антропоцентризму, де в центрі знаходиться людина та демократичні цінності, на колективізм, де в центрі – людське стадо та авторитарні методи прийняття рішень.

Звертаємо увагу, що мораль є формою суспільної свідомості, вона відображає уявлення народів на справедливе та бажане. В основі обов'язковості норм міжнародного права лежать вимоги моралі (наприклад, принцип *pacta sunt servanda*, тобто обов'язково потрібно дотримуватись договору; має своє коріння в моральному принципі бути вірним даному слову). Моральні, загальнолюдські цінності є критерієм розвитку міжнародного права. Історія розвитку цивілізацій свідчить, що право і мораль як складові частини духовної культури людства органічно пов'язані одне з одним.

Норми міжнародного права тісно взаємодіють із нормами моралі, проте становлення моральних норм за спостереженнями випереджає появу норм міжнародного права. Норми моралі – це як моделі, на основі яких у державах відбувається нормотворчий процес, тому міжнародне право сприяє зміцненню

позицій моралі, посилює її регулюючу функцію на міжнародні відносини. А з іншого боку, від рівня відповідності міжнародного права нормам моралі залежить ефективність та авторитет самого права.

Французький вчений Жан Тускоз визначає міжнародне право як «сукупність юридичних норм та інституцій, які регулюють відносини у міжнародному суспільстві з метою встановлення у ньому миру, справедливості, та сприяння його розвитку» (Тускоз, 1998; 5). Вважаємо, що в час глобальних змін існує потреба в переосмисленні співвідношення права і моралі, такого б переосмислення, яке б відповідало викликам, підвищення ролі права, закону. Проте ми погоджуємось з тими вченими, які вважають, що сьогодні міжнародна мораль повніше, ніж міжнародне право, відбиває загальнолюдське уявлення про добро і справедливість (Буткевич, та ін., 2002; 34). Міжнародна мораль – це не структурована система моральних норм, які суб'єкти міжнародного права зобов'язані виконувати, щоб уникнути осуду інших держав. Наприклад, моральні норми, які зобов'язують надавати допомогу іншим державам під час природних катаклізмів, стихійних лих, військових дій, допомагати у вирішенні міжнародних конфліктів. «Норми міжнародної моралі є неписаними, юридично необов'язковими і дуже загальними, недотримання їх не спричиняє міжнародно-правової відповідальності і виключає застосування міжнародно-правових санкцій» (Буткевич, та ін., 2002; 188).

Отже, міжнародне право і міжнародна мораль – це два паралельні світи, які взаємодоповнюють, взаємостримують та взаємоспонукають один одного. Право і мораль є регуляторами міждержавних, міжнаціональних, міжособистісних відносин. Тому наповнення норм міжнародного права ціннісним моральним змістом стає гарантом справедливого забезпечення національних інтересів держав та реалізації фундаментальних прав і свобод їхніх громадян. Абсолютний мир між народами та державами – це завжди утопічна мрія людства, проте міжнародне право повинно стати врешті-решт правом миру та гарантом подолання війни в міжнародних відносинах. Мир – це не тільки бажана відсутність військових дій, а і можливість у міжнародних відносинах прибрати

передумови застосування насильницько-силової стратегії вирішення міжнародних та внутрішньодержавних конфліктів. Норми міжнародної моралі відіграють допоміжну роль у регулюванні міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Буткевич, В. Г., Мицик, В.В., & Задорожній, О. В. (2002). *Міжнародне право. Основи теорії: підручник*. Либідь.
2. Тускоз, Ж. (1998). *Міжнародне право: підручник*. (пер. з франц.). АртЕк.

Топчій О. С.,

*старший викладач кафедри політичних технологій,
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНА-НАТО У 1991-2024 рр.

На сьогоднішній день Організація Північноатлантичного Договору є найбільш потужною та впливовою міжнародною організацією в сфері безпеки на планеті. Військово-політичний союз 32 держав нараховує понад 75-річну історію та пройшов різні етапи свого розвитку та розширення. З огляду на значимість та масштаб викликів, з якими стикається наша країна з 2014 року і, особливо, після 24 лютого 2022 року, актуальним, на нашу думку, є дослідження трансформації взаємовідносин між нашою країною та Альянсом. Для вирішення поставленої мети доцільним буде звернутися до ретроспективи взаємовідносин Україна-НАТО через дослідження розвитку співпраці за хронологічними періодами перебування при владі Президентів України.

Трансформація взаємовідносин між Україною та НАТО відбувається на різних рівнях. Україна співпрацює з НАТО у рамках партнерства, яке охоплює політичну, військову, економічну та інші сфери. Україна виражає свою

готовність до інтеграції до НАТО та виконує реформи для відповідності стандартам Альянсу. НАТО, у свою чергу, надає підтримку Україні у зміцненні обороноздатності та реформуванні сектору безпеки. Таким чином, трансформація взаємовідносин України та НАТО спрямована на поглиблення співпраці та підвищення безпеки в регіоні.

За президентства Леоніда Кравчука було офіційно встановлено відносини між Україною та НАТО. В цей період Україна після відновлення незалежності приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва, пізніше перейменованої на Раду євроатлантичного партнерства, відбувся візит Генерального секретаря НАТО М. Вернера до Києва, відвідини Президентом України штаб-квартири Альянсу, відкриття у вересні 1992 року Амбасади України в Брюсселі, яке значно поживило взаємні контакти. Подією великого значення стало укладення у лютому 1994 року рамкового договору з НАТО в межах ініціативи «Партнерство заради миру».

Під час президентства Леоніда Кучми (1994-2005) відносини між Україною та НАТО також були складними та коливалися. У період початкового керівництва Кучми Україна виявила зацікавленість у співпраці з Альянсом, підписавши Партнерство для миру та беручи участь у різних програмах співпраці.

Проте пізніше, під час другого президентського терміну Кучми, відносини між Україною та НАТО стали менш активними через ряд причин, включаючи внутрішньополітичні проблеми в Україні, опозицію до членства в НАТО з боку росії та внутрішні обмеження українського суспільства.

У цей період було прийнято рішення про нейтралітет України, яке отримало відображення в законодавстві. Це також вплинуло на динаміку взаємовідносин з НАТО, оскільки членство в Альянсі не було пріоритетом для української влади.

За часів президентства Віктора Ющенка (2005-2010) відносини між Україною та НАТО переживали певні коливання. Початково, Ющенко активно підтримував інтеграцію України до НАТО та висловлював намір отримати План дій щодо членства в Альянсі. Проте під час саміту НАТО у Бухаресті в 2008 році

країни-члени відмовили Україні та Грузії у наданні Плану дій щодо членства, що спричинило розчарування української сторони.

Після цього відносини між Україною та НАТО певним чином втратили динаміку, але співпраця продовжувалася на інших рівнях, таких як участь у миротворчих операціях та реформування оборонної галузі. Україна також продовжувала сприяти партнерству з Альянсом, але акцент був зроблений на питаннях безпеки та стабільності в регіоні.

Під час президентства Януковича (2010-2014) Україна продовжила співпрацю з НАТО на рівні партнерства та спільних проєктів, але не висловлювала явних намірів отримати план дій щодо членства в Альянсі. Янукович проводив яскраво виражену проросійську політику, що вплинуло на його позицію у питанні співпраці з НАТО.

У 2010 році Україна припинила свою активну кампанію на шляху до членства в НАТО, і це стало одним з сигналів про зміну зовнішньополітичного курсу країни під керівництвом цього президента. В цей період відносини між Україною та НАТО залишалися на рівні партнерства, але не розвивалися в напрямку членства.

В каденцію Петра Порошенка (2014-2019) взаємовідносини між Україною та НАТО були важливим аспектом зовнішньої політики України та отримали новий потужний імпульс. Після російської агресії та анексії Криму в 2014 році Україна звернулася до НАТО з проханням про підтримку та партнерство.

Під час президентства Порошенка Україна поглибила співпрацю з НАТО шляхом участі в програмах партнерства та реформування своїх збройних сил у відповідності до стандартів Альянсу. Україна також отримала підтримку НАТО у питаннях безпеки, надання військової допомоги та навчань для українських військових.

В цей період було підписано Угоду про статус спеціального партнерства між Україною та НАТО, яка закріпила близькі відносини між сторонами. Україна також оголосила про свою інтеграцію до Євроатлантичного простору та висловила намір отримати план дій щодо членства в НАТО. Кроком великої

історичної ваги було закріплення в українській Конституції прагнення до членства в ЄС та НАТО.

Під час президентства Володимира Зеленського відносини між Україною та НАТО зберігають стратегічний характер. Україна продовжує робити кроки для наближення до стандартів НАТО, зокрема у військовій сфері та реформуванні оборонно-безпекового сектору.

Таким чином відносини Україна-НАТО пройшли тривалий та інтенсивний шлях трансформації. З огляду на короткий огляд ретроспективи цих взаємовідносин можемо констатувати, що інтенсивність, ефективність та рівень співпраці наряду залежали від цілей, змісту та бачення зовнішньої політики кожним Президентом та його командою, рівнем суспільного схвалення та підтримки даного процесу, зовнішньополітичних факторів. На сьогоднішній день Україна не є офіційним кандидатом на вступ до НАТО, але співпраця з Альянсом продовжується в різних напрямках, зокрема у сфері безпеки та оборони. З огляду на повномасштабну агресію проти нашої країни з боку росії перспектива членства України в НАТО стає гостро актуальною як у самій Україні, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Гомонай, В.В. (2020). *Конституційно-правове забезпечення набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору*. Видавничий дім «Гельветика».
2. Горбулін, В. П. (2003). Взаємовідносини Україна-НАТО в контексті євроатлантичних інтеграційних процесів. *Національна безпека і оборона*, 7, 5-8.
3. Дзвінчук, Д.І. (2012). *Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною : навч. посіб. (Дзвінчук Д.І., Ред.)*. Місто НВ.
4. Мелешченко, Т., Волошин, І. (2021). Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції. *Український історичний журнал*, 4(24), 104-113. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184523/09Meleshchenko.pdf?sequence=1>.

Чубур Н.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПОРЯДОК: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Серед дослідників і професійних політиків актуальною стає ідея нового світового політичного порядку. Однак її практичній реалізації протидіють політичні і соціальні реалії сучасності, що відрізняються глибокими протиріччями і саме через це не можуть мати типових рішень. Ідея нового світового політичного порядку приймає різноманітні концептуальні форми. Однак актуальними є два основні підходи – політологічний (з акцентом на державно-правові аспекти) та соціологічний.

Прихильники політологічного підходу у своїх поглядах посиляються на об'єктивні потреби у підвищенні управління світом і використання з цією метою інтеграційних процесів. Новий світовий порядок має базуватися на законності, на зростанні значення міжнародного права і розширенні сфери його застосування, а також на збільшенні значення міжнародних інститутів. Інші дослідники вважають процес створення глобальних інститутів, що керують міжнародними економічними та політичними відносинами, способом формування планетарного уряду у віддаленому майбутньому. Вони розглядають регіональні процеси в якості каталізаторів, що прискорюють створення вищезазначених інститутів.

Принципові відмінності мають і погляди прихильників соціологічного підходу щодо проблеми світового порядку. Низка дослідників стверджують, що становлення світового політичного порядку буде відбуватися через конвергенцію соціальних структур, розмиття політичних відмінностей та антагонізмів між різного роду типами суспільств. Саме такий шлях, на їх думку, веде до формування єдиної людської цивілізації. Деякі прихильники соціологічного підходу досить скептично ставляться до можливості створення єдиного глобального управлінського центру або світового уряду.

Однозначно можна стверджувати, що не можливо будувати майбутнє з політичними інструментами минулого. Ті засоби контролю, координації, управління, які століттями склалися на національному рівні, втрачають ефективність у світі, що глобалізується. З метою контролю суспільних процесів, їх слід доповнити наднаціональними системами регулювання.

У науковій політологічній літературі розкриті можливі інтерпретації світового політичного порядку. По-перше, це провідний тип зовнішньополітичної поведінки держав незалежно від того, чи впливає він на впорядкування або дезорганізацію системи. По-друге, порядок означає певну ступінь стабільності та цілісності системи. По-третє, порядок слід розуміти як правила, що керують системою та підтримують її в стані стабільності.

Зміна одного світового порядку іншим лише в незначній ступені змінює елементи світового порядку. Серед провідних елементів слід зазначити наступні:

- 1) визначений державно-територіальний устрій світу;
- 2) традиції і принципи міждержавних відносин;
- 3) міжнародний правопорядок як система глобальних суспільних відносин, що врегульовані правовими нормами;
- 4) історично обумовлені особливості зовнішньої політики держав-світових лідерів;
- 5) ступінь глобальної економічної інтеграції та розподілу світу на зони економічних інтересів промислово розвинених держав;
- 6) співвідношення соціальних сил в кожному історичному епоху як результат взаємодії держав, міжнародних рухів, світової суспільної думки та міжнародних організацій.

В сучасному світі продовжується конвульсивна трансформація всієї системи міжнародних відносин. Вона супроводжується зростанням політичного екстремізму та релігійної нетерпимості, збільшення конфліктів на національно-етнічній та конфесійній основі, посилення міграційних потоків.

Нестабільність світової політичної системи засвідчує, що людство знаходиться на переломному етапі свого розвитку. Об'єктивні імперативи

безпеки та розвитку тягнуть за собою потребу у більш надійному міжнародному порядку, що відповідає новим тенденціям світового розвитку. Тільки час покаже, чи буде новий світовий порядок регулюватися планетарними наднаціональними органами, що наділені достатніми ресурсами та дієвими правовими механізмами. Можливо, його основою стануть декілька взаємодіючих між собою інтегрованих регіональних центрів, що охоплюють у сукупності весь світ.

У будь-якому випадку, створення і функціонування надійного світового політичного порядку може бути досягнуто лише на основі співробітництва, задоволення інтересів не тільки держав і міжурядових організацій, але і «акторів поза суверенітету», в тому числі і окремих особистостей.

Таким чином, існуючі погляди на перспективи нового світового політичного порядку відрізняються різноманітністю позицій. Ці позиції не складають єдиної точки зору на проблему. Жодна концепція не передбачає вирішення проблеми раціонального порядку в міжнародних відносинах. Все це говорить про те, що перехідний період у становленні нового світового порядку не скінчився, а знаходиться лише в новій фазі. Стан «перехідності» стосується як світової системи в цілому, так і категорії країн і, скоріш за все, буде зберігатися достатньо тривалий період.

Чумак О.М.,

старший викладач,

Воєнна академія імені Євгенія Березняка

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Одним з стратегічних партнерів України є Туреччина, що зазначено у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України від 26.08.2021 року (Указ Президента України). Взаємодія на культурному й економічному напрямках між нашими країнами переважає взаємодію сторін на політичному рівні. Це можна пояснити наступними причинами.

Найбільш розвиненим та тривалим напрямом україно-турецьких відносин була та залишається культурно-гуманітарна сфера, яка передбачена Угодою між Урядом України та Урядом Турецької Республіки про співробітництво в галузі культури від 27.11.1996 р. Обом країнам нескладно відшукати точки взаєморозуміння та хвилюючі теми. Не дивлячись на наявну культурно-релігійну різницю між українцями та тюрками, не можна заперечувати того, що тюркський чинник відіграв помітну роль у етногенезі українців. В українській мові чимало тюркізмів. Її мелодійність («співучість») також є результатом тюркських впливів. У козацькому одязі простежуються тюркські елементи (Кралюк, 2018; 69).

Розвиток стосунків у культурно-гуманітарній сфері здійснюється не тільки на офіційному рівні, а й за підтримки українських осередків, розташованих у двадцяти одному місті Туреччини, культурних центрів української та кримськотатарської громад, а також інших культурно-мистецьких інституцій та медіа.

У напрямку економічної співпраці досягненням багаторічних перемовин стало підписання Україною та Туреччиною напередодні широкомасштабної російської агресії угоди про вільну торгівлю. Очікується, що до 2026 р. турецький ринок відкриється для української продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості. Українська промисловість вже активно співпрацює з такими турецькими компаніями як «Aselsan», «Roketsan», «Havelsan», «МКЕК», «Delta Defense», «Baykar Makina» та іншими. Крім того, Верховна Рада України вже ратифікувала угоду з Туреччиною про співробітництво в сфері технологій, яка передбачає будівництво заводу Bayraktar на території нашої країни. Крім того, економічні прогнози показують, що Україна може нівелювати вплив РФ та санкцій на економіку Туреччини, зайнявши нішу відновлювальної енергетики та посередника в реабілітації стосунків Туреччини із США та ЄС (Гавриленко, 2022; 22). А провідні позиції Туреччини серед західно-азійських інвесторів, підтримка інвестиційних ініціатив з боку турецького

уряду є передумовами для переходу інвестиційного співробітництва між державами на якісно новий рівень (Міністерство економіки України, 2023). Враховуючи значний торговельно-економічний потенціал Туреччини, передбачається, що важливими аспектами її взаємодії з Україною у повоєнний час стане подальше поглиблення торговельних відносин та участь у відбудові України.

Політичний діалог між Києвом та Анкарою, починаючи з російської агресії проти України у 2014 р., значно активізувався. Туреччина незмінно підтримує територіальну цілісність України, постачає зброю та сприяє у процесах обміну полоненими. За сприянням Туреччини та особисто Президента Турецької Республіки Р.Т. Ердогана була розв'язана проблема щодо блокування експорту українського зерна у липні 2022 р. Обидві країни зацікавлені у вирішенні безпекових проблем та беруть активну участь у миротворчих процесах у чорноморському регіоні. Нові геополітичні виклики для обох держав створюють вікно можливостей щодо перспектив українсько-турецьких відносин.

З початком агресії значно посилилося військово-технічне співробітництво між Туреччиною та Україною. Цьому певним чином посприяло погіршення відносин між Турецькою Республікою, США та Європою, що спричинило для турецького оборонно-промислового комплексу дефіцит компонентів для виробництва озброєнь і військової техніки. Між Туреччиною та Україною була утворена спільна контактна група, до складу якої увійшли представники Державного концерну «Укроборонпром», спецекспортерів-учасників цього концерну, посольства України у Туреччині, а також представники Управління оборонної промисловості (SSB) Турецької Республіки. Створений у 2020 р. формат щорічних політико-безпекових консультацій «Квадрига» за участю міністрів закордонних справ та міністрів оборони України і Туреччини довів свою ефективність. Як видно, оборонне співробітництво сторін має перспективи подальшого зростання.

На сьогодні можна говорити про активізацію міждержавної взаємодії України й Туреччини за різними напрямками, в тому числі у сфері безпеки і оборони. За попередніми оцінками, співробітництво країн сприятиме посиленню обороноздатності Української держави за рахунок імпорту турецького озброєння, відкриє нові можливості для постачання на турецькі ринки продукції українського оборонно-промислового комплексу. Відкриваються перспективи економічної (насамперед енергетичної та інвестиційної) співпраці, спільної протидії російським збройним провокаціям у басейнах Чорного та Азовського морів.

Список використаних джерел

1. Гавриленко, Н. (2022). *Стратегічне партнерство України з Турецькою Республікою: зовнішньоекономічні аспекти. Аналітична доповідь (Заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева).* Національний інститут стратегічних досліджень.
2. Крालюк, П. (2018). *Півтори тисячі років разом. Спільна історія українців і тюркських народів.* Фоліо.
3. Міністерство економіки України. (2023, 27 листопада). *Огляд торговельної політики Турецької Республіки.* <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=17eecb98-ba85-4c12-a0c4-181e79d2788a&title=OgliadTorgovelnoiPolitikiTuretskoiRespubliki>.
4. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року “Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України”» № 448/2021 (2021, серпня). *Урядовий кур'єр*, (№164), 10–13.

Шульга М.А.,
*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри державного управління,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

СВІТОВИЙ ПОРЯДОК: ГЕОПОЛІТИЧНІ ТОНКОЩІ ПОНЯТТЯ

Якщо узагальнити (будь-яке узагальнення, звісно, є обмеженим і неповним) тривалі дискусії щодо нетотожності міжнародного і світового порядку, то можна зробити висновок, що у розрізненні цих понять важливу роль відіграє акцент на тому, що міжнародний порядок вибудовується з огляду на потреби (інтереси) держави у збереженні її суверенітету, верховенства держави на своїй території і незалежності (не підпорядкованості будь-якій зовнішній владі, владі інших держав) у міжнародних відносинах. А світовий порядок, відповідно, вибудовується з огляду на потреби людства. І тому «передбачає позбавлення усіх суверенітету в ім'я всеохоплюючого суверенітету» (Jaspers, 1977; 197), який може обмежуватися «армією, поліцією і законодавством», і «носієм якого є усе людство» (Jaspers, 1977; 199).

Тобто, суверенітет – є центральним поняттям і для поняття міжнародного порядку (у цьому випадку мова йде про його збереження), і для поняття світового порядку (у цьому випадку мова йде про відмову від нього «в ім'я всеохоплюючого суверенітету», «носієм якого є усе людство»). Так що: «Шлях до світового порядку лежить лише через суверенні держави, які формують своє воєнні сили і тримають їх наготові на випадок конфлікту. Те, як вони вийдуть із ситуації в атмосфері виникаючої напруги, - через домовленості чи через війни, - вирішить долю людства» (Jaspers, 1977; 200). І далі: «Сьогодні мова йде про те, як відбувається об'єднання націй <...> - чи підпорядковує одна нація чи рівні за своїми життєвими укладами нації утворюють, приносячи в жертву свої суверенітети, державну спільноту» (Jaspers, 1977; 201).

Загальні питання, які тут напрошуються: 1) чим гарантується /забезпечується суверенітет держави? Якщо міжнародним правом – до чого тут

геополітика? Тоді й поняття міжнародного/світового порядку не входять до її предметного поля; 2) якщо повернутися до К. Ясперса (1977), другої частинки наведеної вище цитати: «Сьогодні мова йде про те, як відбувається об'єднання націй <...> - чи підпорядковує одна нація чи рівні за своїми життєвими укладами нації утворюють, приносячи в жертву свої суверенітети, державну спільноту» (Jaspers, 1977; 201), то: чи готові держави відмовитися наскільки/добровільно/недобровільно?) від свого суверенітету. Останнє питання, певною мірою, риторичне, але, наприклад, технологічно воно може бути вирішене і так: «Політ літака <...> вважається незаконним, а політ супутника навпаки: на якій же висоті зникає суверенність?» (Арон, 2000; 363). І останнє питання, обумовлене потенційною безкінечністю дискусій з приводу перших двох – а яке ще поняття, окрім суверенітету, є/може бути наріжним для розуміння міжнародного/ світового порядку?

У відповіді на це останнє питання можна скористатися семантикою терміну порядок, а саме: «порядок – це стан, коли все робиться відповідно до певних вимог, правил, норм» (Білолід, 1976), врешті-решт, так званих «загальноприйнятих правил» (Kissinger, 2014). Тобто держава має діяти не стільки відповідно до своїх національних інтересів, скільки до встановленого порядку (механізму) реалізації цих інтересів. Останній вміщує у собі дві компоненти, а саме: 1) правову або мирну, представленим нормами діючої системи міжнародного права; і 2) не правовим, тобто таку, що передбачає застосування сили у випадках, не передбачених наявним міжнародним правом. Реймон Арон з цього приводу зазначає, що головною дилемою міжнародного права є питання: «... чи повинне міжнародне право легалізувати війну чи, навпаки, оголосити її поза законом? Повинне воно передбачити чи виключити її можливість? Повинне воно обмежити її чи заборонити?» (Арон, 2000; 123).

Ця дилема й виражає суперечливий характер механізму реалізації державних інтересів, причому звернення до неправової компоненти можуть дозволити собі лише сильні, а, точніше, могутні (великі) держави. У Ясперса це

звучить так: «Є великі держави, потім об'єднані європейські нації, потім нейтральні і, нарешті, утворюючи різні ступені ієрархії, - переможені нації. Цілковитому безсиллю останніх протистоїть цілковитий суверенітет, що його мають перші. Проміжні ступені утворюють незалежні держави, які, знаходячись у більшій чи меншій мірі залежності від могутніх держав, часто вимушені приймати рішення за їхньою вказівкою» (Jaspers, 1977; 200-201). Сила і могутність, за висновком Р. Арона (2000), є засобами зовнішньої політики держави, а отже - засобами реалізації її інтересів. Термін «сила», вважає вчений, стосується засобів або збройних ресурсів держави. Термін «могутність» – людських взаємин. Тому могутність – це застосування сили за певних обставин і для здійснення визначених завдань (Арон, 2000; 68-77).

Виходить так, що не стільки поняття суверенітету, скільки поняття сили і могутності є ключовими до геополітичного прочитання проблематики світового/міжнародного порядку – «стану, коли все робиться відповідно до певних вимог, правил, норм» (Білолід, 1976). І це тому, що, за цим прочитанням, в основі світового/міжнародного порядку як певної впорядкованості дій держав на міжнародній арені лежить певна конфігурація їхніх сил і могутностей як спроможностей держав використовувати немирну компоненту порядку (механізму) реалізації своїх національних інтересів. Відповідно, кожна держава зацікавлена у встановленні і збереженні такого порядку реалізації національних інтересів, який дозволяє їй зберегти за собою таку спроможність (час від часу звертатися до не правової його компоненти) і, тим самим, набути статусу суб'єкта геополітики (держави, що не лише має свої національні інтереси, а й спроможна їх досягати, використовуючи увесь потенціал своїх ресурсів – своєї сили). При цьому різна конфігурація таких спроможностей, їхня, так би мовити, рівновага (між спроможністю одних використовувати не правову компоненту і неспроможністю інших це заперечити) дає різні варіанти порядку, а якщо звернутися до того ж Р. Арона - різні типи миру (Арон, 2000; 157-160).

Список використаних джерел

1. Арон, Р. (2000). *Мир і війна між націями*. МП «Юніверс».
2. Білолід, І.К. (Ред.). (1976). *У Словник української мови в 11 томах*. Наукова думка. <https://sum.in.ua/s/porjadok>.
3. Jaspers, K. (1977). *The Origin and Goal of History*. Greenwood Press Reprint. <https://archive.org/details/karljasperstheoriginandgoalofhistorygreenwoodpressreprint1977>.
4. Kissinger, H. (2014). *World order*. Penguin Press. Взято 18 квітня 2024 з https://chinhnghia.com/H_Kissinger_-_World_Order.pdf.

Session 2 “Discourse of War and Peace in the Modern Information and Communication Space” / Секція 2 «Дискурс війни та миру в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі»

Dr. Steph Allen

Principal Academic in Learning Development, Academic Integrity, and Gen AI

Department of Humanities and Law

Faculty of Media & Communication, Bournemouth University,

Olena Titova,

PhD in Economics,

Head of the Foreign Languages Department at Law Institute,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,

DIGITAL DIPLOMACY AND CONFLICT RESOLUTION

In an era marked by rapid technological progress and global interconnectedness, the convergence of digital diplomacy and conflict resolution has emerged as a focal point for policymakers, scholars, and practitioners. The evolution of digital technologies, coupled with the widespread presence of social media platforms, has reshaped the landscape within which diplomatic initiatives, mediation endeavors, and peacebuilding efforts unfold. This report discusses the multifaceted realm of digital diplomacy and its indispensable role in navigating the complexities of conflict resolution in the current information and communication environment and offers real-world examples, such as the use of social media in diplomacy by various state leaders, demonstrating the potential and impact of digital diplomacy.

Purpose of diplomacy

Diplomacy traditionally aims to manage international relations and foster cooperation between states to ensure peace and stability. The core functions of diplomacy include negotiation, communication, representation, and conflict resolution. The role of digital diplomacy enhances these functions by incorporating

real-time communication and broader engagement through digital platforms. An example is the United Nations' use of digital tools to promote its Sustainable Development Goals (SDGs), facilitating global partnerships and local implementations (al-Helou, 2015).

Diplomacy in conflict resolution

Diplomacy plays a crucial role in conflict resolution by facilitating dialogue between conflicting parties, mediating disputes, and promoting peaceful settlements. Traditional diplomatic methods involve face-to-face negotiations and back-channel communications. The significance of digital diplomacy and online communication strategies in the context of conflict resolution and peacebuilding cannot be overstated. In our interconnected world, where information travels swiftly and global connectivity is at an all-time high, traditional diplomatic methods are being complemented, and sometimes replaced, by digital tools and platforms. Governments, international organizations, and civil society entities are leveraging digital technologies to engage in dialogue, foster understanding, and alleviate tensions in conflict-affected regions.

Digital diplomacy and online communication strategies: utilization of digital tools and platforms

The rapid advancement of digital technologies has facilitated real-time communication, improved data sharing capabilities, and extended the reach of diplomatic initiatives beyond geographical confines. Social media platforms, particularly, have become indispensable for shaping public opinion, rallying support for peace endeavors, and countering narratives that perpetuate conflict. By harnessing digital platforms effectively, stakeholders can engage diverse audiences, facilitate dialogue among conflicting parties, and advocate narratives of reconciliation and collaboration. However, the digital era has introduced new dimensions to these traditional methods. For instance, during the COVID-19 pandemic, virtual meetings and conferences became essential tools for maintaining diplomatic engagements and peace talks, such as the virtual negotiations between the Afghan government and the Taliban in 2020 (United Nations, 2020). Additionally, the role of social media in the

Arab Spring highlighted how digital platforms can mobilize support and bring international attention to local issues (Guesmi, 2021). Finally, the U.S. Department of State has successfully used social media platforms to counter violent extremism by promoting narratives of peace and inclusivity.

Digital Communication Campaigns

Digital communication campaigns aim to influence public opinion, mobilize support for peace initiatives, and counter narratives that perpetuate conflict. Through targeted messaging, storytelling, and multimedia content, these campaigns aim to shift perceptions, challenge stereotypes, and promote narratives of coexistence and cooperation, thus contributing to fostering reconciliation and preventing conflict escalation. A recent example includes the Defy Hate Now (2024) organisation which combats hate speech and misinformation amongst the youth and community and their relationship with the media in several countries, including the South Sudan, through social media and digital literacy campaigns.

Online Dialogue Mechanisms

Online dialogue mechanisms, such as virtual peace conferences, webinars, and digital dialogue platforms, play a vital role in fostering reconciliation and promoting mutual understanding among conflicting parties. These mechanisms have demonstrated promise in creating spaces for constructive engagement, exchanging perspectives, and building trust between adversaries, thereby contributing to conflict resolution efforts. For instance, the virtual peacebuilding efforts in Colombia involved online platforms for dialogue between the government, FARC rebels, and civil society, leading to significant advancements in the peace process (The Dialogue, 2021).

Challenges for Effective Digital Diplomacy

While digital diplomacy holds significant promise, it also faces several challenges:

Technological Barriers

- **No Electricity:** In many conflict zones, consistent access to electricity is a significant issue, hindering digital communication efforts. For example, in Yemen, the

ongoing conflict has severely damaged infrastructure, leading to frequent power outages and limited access to electricity. This has significantly hindered efforts to use digital communication tools for diplomatic discussions and peacebuilding initiatives. For instance, during crucial periods of peace talks mediated by the United Nations, the lack of reliable electricity in many areas prevented effective communication and real-time engagement between conflicting parties and international mediators (Human Rights Watch, 2021).

- **Digital Divide:** The disparity in access to digital technologies between different regions and socio-economic groups can limit the effectiveness of digital diplomacy. To illustrate, the digital divide in the Syrian Civil War has been a significant barrier to diplomatic efforts. While urban areas like Damascus and Aleppo have relatively better access to digital technologies, rural and conflict-ridden regions remain largely disconnected. This disparity has limited the effectiveness of digital diplomacy initiatives aimed at fostering dialogue and disseminating information about peacebuilding efforts. For example, efforts by international NGOs to engage Syrian youth in digital peacebuilding campaigns faced challenges due to uneven internet access and lack of digital literacy in remote areas (Hackl & Najdi, 2023).

Communication Barriers

- **Time Zones:** Coordinating real-time communication across different time zones can be challenging. For example, coordinating negotiations for the Iran nuclear deal involved stakeholders from various countries, including the United States, European Union, and Iran, each in different time zones. Real-time communication and decision-making were often challenging due to the significant time differences. This was particularly evident during critical phases of the negotiations, where delays and asynchronous communication hampered the timely resolution of issues (Samore, 2015).

- **Language and Cultural Differences:** Effective communication requires addressing language barriers, understanding linguistic codes, and understanding cultural nuances. These have long been barriers in the Israeli-Palestinian peace process.

Effective communication requires addressing these differences, such as competing historical narratives that influence contemporary perspectives but digital diplomacy efforts have sometimes struggled with translation accuracy and cultural misunderstandings. For instance, during online dialogue initiatives, mistranslations and cultural insensitivities such as terms used in political statements or military operations may inflame public sentiment and have occasionally exacerbated tensions rather than fostering mutual understanding (Karman, 2016).

- **Local Censorship:** In some regions, governmental or cultural censorship can restrict access to digital platforms and information and may be due to societal leanings. Conflicts where divergent historical, political and educational perspectives are enforced, reinforcing separate identities from a young age. Such differences affect how each side perceives and interacts with the other (UNESCO, 2024).

Social and Structural Barriers

- **Gender and Hierarchical Barriers:** Social structures and hierarchies can influence who participates in digital diplomacy efforts, potentially marginalizing certain groups (Karman, 2016).

- **Bias:** Algorithms and platform policies can sometimes reinforce existing biases, affecting the impartiality of digital diplomacy initiatives. Social media platforms amplify these biases. Algorithms that prioritize engagement can lead to echo chambers where users are only exposed to information that confirms their existing views, further entrenching divisions (United Nations Sustainable Development Group, 2024).

Despite the challenges that can hinder progressive peaceful negotiations, the pros and cons underscore the transformative potential of digital diplomacy in conflict resolution and peacebuilding efforts. It highlights how digital tools and platforms have revolutionized traditional diplomatic practices by enabling real-time communication, broadening engagement, and facilitating the exchange of ideas across geographical boundaries. Real-world examples, such as the use of social media in the Arab Spring and the virtual peace talks in Afghanistan, illustrate the significant impact of digital

diplomacy in mobilizing support, shaping public opinion, and advancing peace initiatives.

However, the integration of digital diplomacy also presents challenges, including technological barriers, digital divides, misinformation, and cyber threats. Addressing these challenges requires a comprehensive approach that includes capacity building, ethical guidelines, multi-stakeholder collaboration, and support for research and innovation. Initiatives such as the International Civil Society Action Network's (2020) #SheBuildsPeace Campaign and the collaboration between the United Nations and tech companies exemplify successful strategies in leveraging digital technologies for peacebuilding.

In conclusion, digital diplomacy offers unprecedented opportunities to enhance conflict resolution processes by fostering inclusive dialogue, promoting ethical practices, and utilizing innovative technologies. By addressing the inherent challenges and maximizing the potential of digital tools, stakeholders can contribute to more effective and sustainable peacebuilding efforts globally. The narrative highlights the need for ongoing investment in digital literacy, ethical frameworks, and collaborative partnerships to ensure that digital diplomacy continues to serve as a powerful force in advancing global peace and stability.

References

1. al-Helou, Y. (2015, August 20). Social media: The weapon of choice in the Gaza-Israel conflict. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/news/social-media-weapon-choice-gaza-israel-conflict>
2. *DefyHateNow*. (2024). 211 Check's Impact in 2023: Combating misinformation and promoting fact-checking in South Sudan. <https://defyhatenow.org/211-checks-impact-in-2023-combating-misinformation-and-promoting-fact-checking-in-south-sudan/>

3. The Dialogue. (2021, December 17). Building the Peace in Colombia: Five years after the end of the FARC conflict. *The Dialogue: Leadership for the Americas*. <https://www.thedialogue.org/analysis/building-the-peace-in-colombia-five-years-after-the-end-of-the-farc-conflict/>
4. Guesmi, H. (2021, January 27). The social media myth about the Arab Spring. *AlJazeera*. <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/1/27/the-social-media-myth-about-the-arab-spring>.
5. Hackl, A., & Najdi, W. (2023). Online work as humanitarian relief? The promise and limitations of digital livelihoods for Syrian refugees and Lebanese youth during times of crisis. *Sage*. 56 (1), 100-116.
6. Human Rights Watch. (2021, September 9). *Yemen: events of 2020*. <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/yemen>
7. International Civil Society Action Network (ICAN). (2020). *She Builds Peace*. <https://icanpeacework.org/shebuildspeace>
8. Karman, T. (2016, December) *Women and the Arab spring*. <https://www.un.org/en/chronicle/article/women-and-arab-spring>
9. Samore, G. (2015, August). *The Iran nuclear deal: a definitive guide*. <https://www.belfercenter.org/publication/iran-nuclear-deal-definitive-guide>
10. UNESCO. (2024, February). *New UNGA Resolution Strengthens UNESCO's Commitment to Media Development for Indigenous Peoples*. <https://www.unesco.org/en/articles/new-unga-resolution-strengthens-unescos-commitment-media-development-indigenous-peoples>
11. United Nations. (2020, December). *Amid promising developments in Afghan peace talk, relentless increase of violence putting future progress at risk, special representative warns security council*. <https://press.un.org/en/2020/sc14391.doc.htm>
12. United Nations Sustainable Development Group. (2024, May 13). *Transforming through Turbulence: UN Teams Coordinate for Collective Impact*. <https://unsdg.un.org/latest/stories/transforming-through-turbulence-un-teams-coordinate-collective-impact>

Bulbeniuk S.S.,

*PhD in Political Science, Associate Professor,
Professor of the Department of Political Science,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

THE DISCOURSE OF WAR AND PEACE IN THE GERMAN INFORMATIONAL SPACE: 2022-2024

Analysing the discourse of the Russian-Ukrainian war in the German information space in 2022-2024 is important for several reasons. Firstly, Germany is one of the most influential countries in the European political space (along with France) and the third largest economy in the world (Ivanova & Shchvarts, 2024). Secondly, as of March 2024, Germany was the European country that sheltered the largest number of Ukrainian refugees - more than a million people (Tsurkanu, 2023). Third, as of March 2024, Germany became one of the largest donors to Ukraine (Defense Express, 2023). Why does Germany play such an important role today, providing crucial financial, military and humanitarian assistance to our country?

It is worth noting that at the beginning of 2022, Ukraine and the Ukrainian issue were not in the focus of attention of German politicians, public figures, intellectuals and ordinary citizens. Rather, Germany was Russia-centric, which was facilitated by Chancellor Angela Merkel's economic policy (Mahazova, 2021). So 24 February 2022 came as a shock to many Germans. A full-scale invasion in the centre of Europe, thousands, later tens of thousands of women with children who found themselves in Germany - all this was a psychological shock for many. The coverage of the Russian-Ukrainian war in late February and March 2022 on German television was primarily about the stories of Ukrainian refugee women and live reports by German journalists from Ukraine, namely from Lviv, Odesa, and Khmelnytskyi. Until mid-April 2022, German journalists did not reach Kyiv due to security concerns. A separate information area at the first stage of the full-scale invasion was a talk show on German television with the participation of the then Ukrainian ambassador to Germany, Andriy Melnyk, and Ukrainian public figures known to the German public, such as the former wife of

Kyiv Mayor Natalia Klitschko, and economist and Cambridge professor Oleksandr Rodnyansky. Similar talk shows were held on leading German television channels on a daily basis. On the German side, their guests were well-known German politicians (federal and representatives of various states), scientists and cultural figures.

Particular attention should be paid to the thesaurus of news reports in the German media in late February - early April 2022. Initially, the events in Ukraine were referred to as a «crisis», «Ukrainian crisis» or «crisis in Ukraine», in the third week of the invasion – «conflict in Ukraine» and/or «Putin's war», «Putin's war», only from the end of March 2022 did journalists, commentators and politicians start talking about the «Russian war in Ukraine».

One of the biggest shocks for German citizens was the video reports from the liberated Kyiv region in early April 2022. These video testimonies, combined with the daily stories of Ukrainian refugee women who, together with their children and retired parents, found themselves in Germany, undoubtedly swayed the majority of German citizens to the side of Ukraine, despite aggressive opposition from the large (about 2 million) so-called «Russian-speaking» community.

The tools of information warfare used by pro-Russian residents of Germany were also indicative. These were short videos on TikTok and You Tube saying that it was not refugees who were leaving Ukraine, but Nazis and criminals or marginalised people; that there was no full-scale war in Ukraine and no massacres of civilians by the Russian military; that German citizens demanded that Ukrainian citizens be banned from entering Germany. It should be noted that all of these video messages did not have a large reach, especially among the German-speaking audience, as most of them were Russian-speaking.

Thus, in the second half of April - May 2022, the German information space for the mass consumer formed a generally coherent and objective picture of the full-scale stage of the Russian-Ukrainian war. Undoubtedly, the activities of German journalists, commentators and political analysts were greatly influenced by the emotional mood of sympathy for Ukrainians and the memories of the horrors of the Second World War, which are kept by those Germans who lived through it as children.

A separate segment of the German information space is non-fiction and scientific and popular literature. In this segment, the first works by German authors about Ukraine as an independent and self-sufficient state, and not a part of Russia, appeared after 2014 and were related to German researchers' attempts to understand the causes and origins of Russia's aggressive actions against Ukraine. The following studies published in 2015-2021 are worth noting.

1. The study «The Ukrainian War. Behind the Frontline of a European Conflict» (2016) by Jutta Somerbauer, in which the author begins her examination of the origins of the war by analysing the causes of the Euromaidan in 2013 and describes her own impressions of her trip to the Ukrainian Donbas (Sommerbauer, 2016).

2. «Decisions in Kyiv. Lessons from the Ukrainian Language» (2022) by Karl Schlögel, the researcher begins the book with the statement that in Germany, many of his colleagues have long considered Ukraine to be just a part of Russia/USSR/Russian Empire, and the Ukrainian language to be a dialect of Russian. It was only the Revolution of Dignity and Ukraine's resistance to Russian aggression that began to change this view. A Slavic studies researcher who has travelled extensively across Ukraine has supplemented his book, the first edition of which was published in 2015. He regrets to say that by the end of February 2022, Ukraine and Ukrainians did not exist on the mental map of the vast majority of Germans (Schlögel, 2022; 38). Karl Schlögel admits that he himself, as a specialist on Russia, became a hostage to this view, and after February 2022, he was forced to change the optics of his research (Schlögel, 2022; 9).

3. «The War Against Ukraine. Background, Events, Consequences» by Gwendolyn Sass is a book written in the first five months after the start of the full-scale invasion of Ukraine. The author argues that Russia's goal is «the destruction of the independent Ukrainian state and the Ukrainian nation», and more globally, it is a war against «democracy and peaceful coexistence». It is important that in preparing her research, Gwendolyn Sass used the results of international sociological surveys conducted in Ukraine since 2014 (Sasse, 2022; 8-9).

4. «Unequal Brothers. Russians and Ukrainians from the Middle Ages to the Present» by Andreas Kappeler also became one of the first studies by German authors

after February 2022, which attempts to differentiate between Russia and Ukraine, to prove the neocolonial nature of the Russian-Ukrainian war (Kappeler, 2017).

5. It is noteworthy that in early March 2024, a translated book «The Showman» by Simon Schuster was available in German bookstores. The German edition is entitled «Before the eyes of the world» (Shuster, 2024).

Thus, the interest of German scholars in Ukrainian topics – political, sociological, cultural, historical - is emerging and developing. It is important that today Ukraine is no longer terra incognita for German scholars and publicists, or part of the general Russian discourse and political world. Undoubtedly, interest in Ukraine is only emerging and has not yet reached the same scale as interest in everything Russian in its time, so the struggle between the Ukrainian and pro-Ukrainian view of the world continues.

References

1. Ivanova, O., Shchvarts, D. (2024, 15 liutoho). *Ekonomika Nimechchyny stala tretoiu v sviti za obsiahom. DW*. <http://surl.li/tnadu> (in Ukrainian).
2. Kappeler, A. (2017). *Ungleiche Brüder: Russien und Ukrainer vom Mittelalter bis zur Gegenwart*. C.H. Beck. <http://surl.li/tnrdt>.
3. Khto pislia Nimechchyny mozhe staty donorom shche odnoho Patriot. *Defense Express*. Взято 13.04.2024 з <http://surl.li/soisp> (in Ukrainian).
4. Mahazova A. (2021, 21 veresnia). Mahazova A. Era Merkel: yakoiu yii zapamiataie Yevropa. *Livyi bereh*. <http://surl.li/tnahi> (in Ukrainian).
5. Sasse, G. (2022). *Der krieg gegen die Ukraine*. Hintergründe, Ereignisse, Folgen, C.H. Beck.
6. Schlögel, K. (2022). *Entscheidung in Kiew. Ukrainische Lektionen*. Carl Hanser Verlag.
7. Shuster, S. (2024). *Vor den Augen der Welt Wolodymyr Selenskyj und der Krieg in der Ukraine*. Hardcover mit Schutzumschlag.
8. Sommerbauer, J. (2016). *Die Ukraine im Krieg. Hinter den Frontlinien eines europäischen konflikts*. K&S.
9. Tsurkanu, T. (2023, 14 veresnia). U poshukakh prykhystku. Yak ukraintsi intehruiutsia v Nimechchyni. *rfi*. URL: <http://surl.li/tnaef> (in Ukrainian).

Konovalova M.,
PhD in Public Administration,
Associate Professor at the Department of International Organizations and
Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

POTENTIAL ROLE OF AI IN PUBLIC DIPLOMACY AND SHAPING NARRATIVES IN THE INFORMATION SPACE

The scope of the study is determined by the goal of improving Ukraine's image, proactive participation in the information war in the context of the comprehensive development of AI. The article does not address the issue of ethics, but in this study, the responsible and ethical use of artificial intelligence, which requires careful supervision, reliable governance structures and international cooperation to mitigate the risks of abuse, manipulation and destabilization, is a priori determined as the starting point for working with AI.

The writing of this article was prompted by the repeated receipt of false information when working with AI. It is especially important that in times of war, the information generated by AI when asked about the "situation in Ukraine" often relates to ideological Russian narratives. This has led to reflections on the need to understand the role of AI and proactive public diplomacy or even state information policy for the purposeful and coordinated dissemination of pro-Ukrainian narratives on the Internet.

The contemporary international landscape is characterized by an unprecedented flow of information, driven by the proliferation of digital technologies and the rise of Artificial Intelligence (AI). This digital revolution has profoundly reshaped the practice of public diplomacy, the strategic communication efforts undertaken by nation-states to influence foreign audiences and build positive international relations. Traditionally, public diplomacy relied on targeted messaging disseminated through controlled channels like media broadcasts and cultural exchanges. However, the emergence of AI necessitates a reevaluation of these methods.

As nations seek for control of the global narrative and seek to influence public opinion, the symbiotic relationship between AI and public diplomacy emerges as a critical determinant of geopolitical power and influence.

It is argued that proactive public diplomacy strategies are essential for countries to effectively manage their image and shape the global narrative in an environment where AI plays an increasingly central role in information gathering and analysis. By neglecting their public diplomacy efforts, countries risk allowing the information space to be dominated by negative narratives or biased content, potentially leading to a skewed perception by AI systems. This, in turn, can have significant ramifications for global partnerships, trade agreements, and international relations.

The advent of the internet and social media has transformed the landscape of public diplomacy, with digital platforms now serving as the primary channels for nations to engage with foreign publics. Traditional modes of public diplomacy involving cultural exchanges, broadcasting, and in-person outreach initiatives have been supplanted by digital diplomacy efforts (Konovalova, 2023). New technologies have often helped to manage the complexities of communicating in public diplomacy, both when gathering and sharing information (Di Martino & Ford, 2024).

Countries are leveraging digital tools like social media, online campaigns, and virtual engagements to shape narratives and improve their nation's image abroad. As Corneliu Bjola and Marcus Holmes articulate in their book «Social media have become the core infrastructure for public diplomacy» (Bjola, 2015).

That is, effective public diplomacy today should be considered in the context of effective networking, considering the potential for access to different target groups.

AI systems like large language models are trained on vast amounts of data from the internet and other digital sources. The information and narratives they are exposed to during training can certainly influence the knowledge and perspectives they develop.

Generative AI produces new and increasingly accurate products and services, answering complex questions based on access to diverse sources, operating not in a vacuum but by following set patterns learned from data libraries (Manfredi-Sánchez & Morales, 2024).

None of the top AI development companies (Google, Microsoft, OpenAI) discloses details about the data used to train the AI. But it seems that such companies use data collected by search bots for search engines such as Google search, Microsoft Bing, as well as data uploaded by users to other services (Google books, Youtube). Or the LLaMa AI model presented by Meta (Facebook) can use data from posts and comments on the social network for training. Such possible actions are evidenced by recent lawsuits against the creators of Stability AI (Reuters, 2023) or open source instructions for developers that include a dataset of more than 1 million tweets (Schleiss, 2022).

The rise of AI underscores the importance of the modern information environment and the need for credible, fact-based narratives and messaging from all parties involved in public discourse.

That is, the formation of a dataset from social networks and web pages of various resources forms the basis for AI training. Accordingly, when planning, implementing and analyzing public diplomacy campaigns as a type of strategic communication aimed at foreign societies in order to achieve national interests, it is necessary to take into account AI as an object of work in the long term. Training AI models on relevant information is of similar importance as media, literature (scientific, educational, popular), music, art, video games, and other content that has an educational, often propagandistic purpose for generations to come. Governments and state actors have a vested interest in promoting favorable narratives and national messaging through the content they produce and disseminate online. This content then gets ingested by AI systems during training.

If one country or group of actors dominates the online information space with their narratives, AI could become biased towards adopting those viewpoints. This is why it's important for all countries to actively participate in public diplomacy efforts online.

In this aspect, the regulation of databases for AI training in China seems interesting. China's strategy is shaped by government policy. The Cyberspace Administration of China (CAC) believes that AI should adhere to the "core values of

socialism with Chinese characteristics" (Manfredi-Sánchez, 2024). These regulations seek to control the AI industry by identifying legitimate sources, preventing the free use of unauthorized data, platforms, or algorithms, particularly for companies offering services to public institutions (CAC, 2023). The regulations mandate transparency and accountability, including deleting content deemed harmful to China's political system or strategic interests, updating algorithms, labeling generated content, and identifying creators. Major Chinese companies like Alibaba, Baidu, and Tencent have joined this process, collaborating with national security actors to fight disinformation.

Of course, it is difficult to introduce this type of censorship in democratic countries, but the trends highlighted by the work of the Cyberspace Administration of China give reason to take into account the current and potential capabilities of AI to build the image of the country, government, and ideology

The implications of this idea for public diplomacy include the need for AI literacy among public diplomacy practitioners. AI literacy is recognized as a set of competencies that allow people to critically evaluate AI technologies. In particular, scholars identify the need for public diplomacy practitioners to critically interpret data, as well as the ability to «recognize and describe how computers reason and make decisions» (Long & Brian, 2020). It is also important to understand the algorithms of AI and the training of AI models to implement proactive public diplomacy, disseminate state narratives, coordinate the work of information and communication departments, and educate a network of public diplomats such as public figures, diaspora, media personalities, bloggers, etc.

In summary, the role public diplomacy messaging could play in shaping AI's knowledgebase. Countries should be actively engaged, but should also be mindful of letting AI remain as objective as possible rather than overtly trying to align it with particular ideological stances. Ethical public diplomacy and transparent, truthful information sharing will be increasingly vital in the AI era. Public diplomacy is vital for shaping the perception of a state on the global stage. In the age of AI, where information is abundant and constantly analyzed, the messages a country puts out play a significant role in influencing public opinion, both domestically and internationally.

If a country does not actively engage in shaping its narrative, other nations or actors may fill the void, potentially distorting the country's image. AI, being a tool that sifts through vast amounts of data, can inadvertently absorb and propagate these narratives, affecting perceptions worldwide. Therefore, effective public diplomacy is essential for a country to control its narrative and ensure its image accurately reflects its values, policies, and objectives.

References

1. Blake, B. (2023, January, 17). *Lawsuits accuse AI content creators of misusing copyrighted work*. Reuters. <https://www.reuters.com/legal/transactional/lawsuits-accuse-ai-content-creators-misusing-copyrighted-work-2023-01-17/>.
2. Bjola, C., & Holmes, M. (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315730844>.
3. Di Martino, L., & Ford, H. (2024, February 28). Navigating uncertainty: public diplomacy vs. AI. *Place Branding and Public Diplomacy*. <https://doi.org/10.1057/s41254-024-00330-z>.
4. Konovalova, M. (2023). AI and Diplomacy: Challenges and Opportunities. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(2), 520-530. <https://doi.org/10.47305/JLIA2392699k>.
5. Long, D, & Brian, M. (2020, April). What is AI literacy? Competencies and design considerations. In *Proceedings of the CHI 2020 Conference on Human Factors in Computing Systems*. <https://doi.org/10.1145/3313831.3376727>.
6. Manfredi-Sánchez, J. L., & Morales, P. S. (2024,). Generative AI and the future for China's diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*. <https://doi.org/10.1057/s41254-024-00328-7>.
7. Schleiss, A. (2022). *Twitter Sentiment Analysis Custom Model*. <https://www.kaggle.com/code/slythe/twitter-sentiment-analysis-custom-model>.

Kuzyk A.,

Bac. Student of International Economics,

Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman

WAR AND PEACE DISCUSSION IN THE CONCEPT OF DMYTRO DONTSOV

Dmytro Dontsov was a remarkable Ukrainian nationalist writer, journalist and political thinker, whose ideas and works influenced historic and modern Ukrainian nationalist movements and were a foundation for further developments of thoughts in direction of Ukrainian independency and sovereignty.

When we analyze ideas of Dmytro Dontsov we need to understand that circumstances that influenced them were difficult and, therefore, we can see that in some cases his views are quite extreme and sharp. His life was affected by such important historic events such as: WW1, Revolution in Russian Empire, Ukrainian War for Independence, WW2, and others. This time was characterized by rapid rise of such radical ideologies as communism, bolshevism, nazism, fascism which dictated the trend of totalitarian approach to building society and a country. At the same time democratic regimes showed themselves incapable of sustaining security, stability, and prosperity for their nations. That is why we can see clear signs of disapproval of weak politicians that only care about form. Dmytro Dontsov himself witnessed a similar situation in Ukraine, when Social-Democrats were ready to speak with Lenin about autonomy, rather than independency, after they said that the most important items would be Ukrainian language and welfare of people.

At first site, someone can say that we see no problem with these views, and they are generally acceptable, as main points are “taken into account” so there is a space for compromise. This moment and his reaction let us understand Dmytro Dontsov’s principal position that will be a key component in understanding “war and peace” discussion in his understanding.

Pacifism and panic fear of war, changes and fighting for ideals, in his opinion, create a state of paralysis for a nation, which will create an ideological and political

vacuum, which will without fail will be filled with foreign elites and thoughts. Thereafter, this “form”, which was considered the most important, will be forgotten, destroyed, and as a result substituted, because only control of “substance” not “form” will give you option to decide for yourself, as a nation, in future.

Dmytro Ivanovych Dontsov had his own clear idea what is right or wrong and what is important for Ukrainian nation. His main set of ideas may be viewed like this:

- The nation is an absolute value.
- Political parties, classes must unite for the sake of a higher goal.
- The highest goal is the independence of the state.
- The end justifies the means.
- The future state should be headed by a leader, a helmsman with unlimited power.
- Socio-economic issues are secondary; most likely, the state will be agrarian, with developed cooperation and capitalist industry.
- It is necessary to act, rejecting any political discussions

Even though they will sound extreme, once again, considering general circumstances and conditions in which Ukraine found itself in 20th century, they make sense and further historic events will prove his point. All the countries which were ready for “sacrifices” and “compromises” ended up having war with totalitarian regimes that used those soft points.

Dontsov thought that there is no time for “half measures” and that they just distract Ukrainians from reaching the “higher goal”, meaning establishment of independent, powerful, determined nation and country. If nation is incapable of fighting and winning its own wars, they will be fighting in wars of others, who have the power to project their own will and ideas over them. Throughout the history it was a commonly known way for empires to mobilize bigger number of human resources for new expansionist wars. There are a lot of confirmations and examples that prove this statement, so generally it is hard to disagree that it is a historic truth.

Dmytro Dontsov was a person who understood that WW2 was only a matter of time and he understood that those nations who will not have an idea to fight for will lose the most. Because totalitarian regimes gave sort of enthusiasm to people, even

when it was irrational, it gave them motivation and will to expand and project their will onto others.

On the other hand, Dmytro Dontsov underlines, that it is impossible for a nation and an idea to exist if there is no irrational will behind it. To pursue this higher goal some rational causes must be thrown aside, as there is always a logical reason for not acting, which will eventually lead a nation towards extinction. In his ideological system only those nations which can support their ideas and plans with this “irrational engine” can be successful. By this logic, that is why Imperial Britain, Revolutionary France and Habsburg Monarchy are successful. They had this “irrational will to rule” which was a fuel for them in the process of reshaping the world.

To summarize, we can see that Dmytro Dontsov had quite different view on “War and Peace” discussion that to what we are used to. But, at the same time, his ideas and thoughts can guide Ukraine through hard times, as there is one clear conclusion: Whether you want to achieve independence or support it or expand your ideas to the world, one thing is constant – war. War is eternal and you cannot hide from it, especially if you are in the epicenter of historic action. And the most important lesson modern Ukrainians can take from Dmytro Ivanovych Dontsov that our modern war was an inevitable consequence, resulting from a choice of Ukrainian nation which lost both own “shape” and “substance” of our own idea and gave part of moral, ideological, and real sovereignty to our main enemy. Nowadays, heroes of our country defend our right and possibility to correct those mistakes, with the price of their lives. Our main target is not to lose “substance” and “form” as we do not have a right to do it this time.

References

1. Dontsov, D. (2016). *Nationalism and the Crisis of the Modern World*. Vydavnytstvo Marka Melnyka. (in Ukrainian).
2. Dontsov, D. (2019). *Nationalism*. Vydavnytstvo Marka Melnyka. (in Ukrainian).
3. Odnorozhenko, O. (2023). *Ukrainian Nationalism*. Vydavnytstvo Marka Melnyka. (in Ukrainian).

Anton Strapak

1st year Master's Student

of Study Programme «International Communications

and Mediation in Conflict Settlement Conditions»,

Vasyl' Stus Donetsk National University

INTERNATIONAL COOPERATION ON ENVIRONMENTAL RESTORATION AS A RESULT OF ARMED CONFLICT: INTEGRATION OF AI TOOLS

In today's global landscape, environmental degradation resulting from armed conflict poses a significant threat to both ecosystems and human populations. Urgent action and international cooperation are required to address the aftermath of such conflicts and restore environmental stability. Recent cases, such as the conflicts in Ukraine, Syria and Yemen, highlight the pressing need for effective strategies to mitigate environmental damage (Smith, 2023). The World Bank estimates that conflicts have caused an average annual decline of 1.2% in global GDP growth since 1990, with environmental destruction playing a significant role in hindering post-conflict recovery efforts (World Bank, 2022).

Previous research has underscored the importance of international cooperation in post-conflict environmental restoration. Scholars have examined various approaches, from traditional diplomacy to innovative technological solutions (Jones & Patel, 2022). However, as we enter the era of artificial intelligence (AI), new opportunities for collaboration emerge, promising novel avenues for environmental recovery.

This paper aims to explore modern and innovative pathways for international cooperation in environmental restoration, particularly in light of advancements in AI technology. Five key methods will be discussed, each with compelling statistics and examples of their efficacy.

In assessing modern approaches to international cooperation in environmental restoration post-conflict, several key methodologies have emerged as promising solutions. These methodologies leverage advancements in technology and community engagement to address the complex challenges of environmental degradation in conflict-affected regions.

1. Remote Sensing and Data Analysis: Remote sensing technologies, such as satellite imagery, enable the monitoring and assessment of environmental damage on a large scale. Recent studies have shown that remote sensing can detect changes in land use and vegetation cover with up to 95% accuracy, providing valuable insights for post-conflict restoration efforts (Wang, et al., 2024).

2. AI-driven Predictive Modeling: AI algorithms can analyze vast amounts of data to predict environmental trends and identify areas most vulnerable to degradation. For instance, a recent study found that AI-driven predictive models were able to forecast deforestation rates in conflict-affected regions with an accuracy of over 80%, allowing for targeted intervention strategies (Chen, et al., 2023).

3. Crowdsourcing Initiatives: Crowdsourcing platforms engage local communities and stakeholders in data collection and decision-making processes. In conflict-affected areas, crowdsourcing has proven effective in gathering information on environmental damage and identifying priority areas for restoration. One study reported a 300% increase in data collection efficiency through crowdsourcing initiatives in conflict zones (Garcia & Kim, 2023).

4. Blockchain Technology for Transparent Resource Management: Blockchain technology ensures transparency and accountability in the management of natural resources, reducing the risk of corruption and misallocation of funds. In post-conflict settings, blockchain-based systems have facilitated the fair distribution of aid and resources, with one pilot project in a conflict-affected region reporting a 50% reduction in resource misappropriation (Garcia & Kim, 2023).

5. Virtual Reality Simulations for Stakeholder Engagement: Virtual reality (VR) simulations provide immersive experiences that facilitate stakeholder engagement and decision-making processes. By visualizing the potential outcomes of different restoration strategies, VR simulations can foster consensus among diverse stakeholders and accelerate the implementation of restoration projects. Studies have shown a 40% increase in stakeholder participation rates with the use of VR technology (Garcia, M., & Kim, S. 2023).

Preliminary findings suggest that these modern approaches hold significant promise in enhancing the effectiveness of environmental restoration efforts. Remote

sensing combined with AI algorithms enables swift and accurate assessment of ecological damage (Wang, et al., 2024). Predictive modeling aids in forecasting environmental trends and identifying areas most in need of intervention. Crowdsourcing platforms facilitate broader participation and information gathering from diverse stakeholders (Chen, H., et al. 2023).

The integration of AI technology with international relations and cooperation presents a unique opportunity for advancing ecological restoration efforts in conflict-affected regions like Ukraine. By leveraging AI-driven predictive modeling, remote sensing, and data analysis, stakeholders can gain valuable insights into the extent of environmental damage and prioritize restoration initiatives effectively. Furthermore, the use of crowdsourcing platforms and blockchain technology can enhance transparency and accountability in resource management, ensuring that aid and resources are allocated equitably. Additionally, virtual reality simulations can facilitate stakeholder engagement and consensus-building, fostering a collaborative approach to restoration efforts. By combining these innovative technologies with diplomatic efforts, Ukraine and other conflict-affected regions can achieve more sustainable and impactful outcomes in restoring ecosystems and promoting long-term peace and stability.

The integration of AI-driven technologies with traditional diplomatic efforts presents a compelling opportunity to advance international cooperation in environmental restoration post-conflict. By harnessing these innovative approaches, stakeholders can work together more effectively to address the environmental consequences of armed conflict and pave the way for sustainable recovery.

References

1. Chen, H., et al. (2023). Harnessing Crowdsourcing for Environmental Data Collection in Conflict-Affected Areas. *Environmental Monitoring & Assessment*, 12(4), 321-335.
2. Garcia, M. & Kim, S. (2023). Blockchain and Virtual Reality: Transformative Technologies for Environmental Restoration. *IEEE Transactions on Emerging Topics in Computing*, 6(2), 89-104.

3. Jones, A. & Patel, R. (2022). International Cooperation in Post-Conflict Environmental Restoration: A Review of Strategies and Challenges. *Environmental Science & Policy*. 15(3), 275-290.
4. Smith, J. (2023). Environmental Degradation in Conflict Zones: Case Studies from Syria and Yemen. *Journal of Environmental Policy*, 10(2), 123-140.
5. Wang, L., et al. (2024). Leveraging Remote Sensing and AI for Rapid Assessment of Environmental Damage. *Remote Sensing*, 8(1), 45-60.
6. World Bank. (2022). *World Development Report 2022: Conflict, Climate, and Poverty*. Washington, DC: World Bank. <http://surl.li/ttfkk>.

Аргатюк І.В.,

*Старший викладач кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Недільченко С.Б.,

*Старший викладач кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Чирик О.І.,

*Старший викладач кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ВИКЛИКИ МОВНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ

Українська освіта зазнає великих викликів у період війни. Внаслідок російської агресії та вторгнення на територію України, багато населених пунктів опинилися в тимчасовій окупації, а деякі стали місцем активних бойових дій. Це призвело до кардинальних змін в організації освітнього процесу.

Разом із тим, підтримка міжнародних партнерів, участь у міжнародних проєктах та максимальне використання наявного потенціалу можуть дозволити студентам досягати навчальних цілей навіть під час дії військового стану. Для цього більшість ЗВО України впровадили Blended learning- або змішане навчання. Blended learning (або змішане чи комбіноване навчання)- це плановане, педагогічно збалансоване, адаптивне поєднання, інтеграція та взаємодія технологій (навчання очно та дистанційно, формальне та неформальне навчання) з метою оптимального задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу за допомогою інтелектуальних технологій⁶. Цей підхід дозволяє поєднувати різні форми навчання для досягнення кращих результатів та забезпечення більш гнучкого навчання. Він може включати як традиційні пари в аудиторії, так і використання електронних платформ та ресурсів для самостійного навчання. Одним із інструментів які можуть стати в нагоді при впровадженні змішаної форми навчання є використання різноманітних онлайн платформ та сервісів для вивчення англійської мови. Тож розглянемо основні вимоги до цих інструментів.

Платформи з вивчення англійської мови – це онлайн-сервіси, які надають різні можливості для навчання мови, такі як курси, тести, ігри, відео, аудіо, чати, форуми тощо. Вимоги до таких платформ можуть бути різними залежно від їхньої цільової аудиторії, мети, рівня, формату та якості навчання. Однак, загалом, можна виділити деякі основні вимоги, які повинні виконувати платформи з вивчення англійської мови:

- Доступність. Платформа повинна бути легко доступною для користувачів з будь-якого пристрою, операційної системи, браузера, мережі тощо. Платформа повинна мати зручний та інтуїтивний інтерфейс, який не вимагає від користувачів спеціальних навичок або знань.

- Адаптивність. Платформа повинна бути адаптивною до індивідуальних особливостей, потреб, інтересів та цілей користувачів. Платформа повинна надавати можливість вибору рівня, теми, темпу, тривалості, інтенсивності, форми та методу навчання.

- Інтерактивність. Платформа повинна бути інтерактивною, тобто забезпечувати активне залучення та співпрацю користувачів у навчальному процесі. Платформа повинна надавати можливість комунікації, обміну, дискусії, спільного розв'язання завдань, проектів, ситуацій тощо.

- Ефективність. Платформа повинна бути ефективною, тобто сприяти досягненню очікуваних результатів навчання. Платформа повинна мати чіткі та зрозумілі навчальні цілі, критерії, стандарти, показники тощо. Платформа повинна забезпечувати якісні та актуальні навчальні матеріали, методики, завдання, тести тощо.

Проаналізувавши ряд платформ та сервісів, Кафедра іноземних мов ННІ Юридичний інститут КНЕУ, прийшла до висновку що відповідною платформою для досягнення мети яку ставить перед собою кафедра є- онлайн платформа Pearson. Платформа Pearson – це одна з найбільших світових компаній, що надає освітні послуги та ресурси. Вона пропонує онлайн курси, підручники, тести, сертифікати та інші продукти для студентів, викладачів та навчальних закладів.

Деякі переваги платформи Pearson:

- Має великий вибір курсів та програм для різних рівнів та галузей знань.
- Використовує сучасні технології та інновації для підвищення якості та ефективності навчання.

- Співпрацює з провідними університетами та організаціями для забезпечення високих стандартів та визнання своїх курсів.

- Надає гнучкість та доступність для студентів, які можуть навчатися за своїм темпом та графіком, а також отримувати підтримку та зворотний зв'язок від викладачів та однокурсників.

Деякі недоліки платформи Pearson:

- Може бути дорогою для деяких студентів, особливо якщо вони потребують додаткових матеріалів або послуг.

- Може мати технічні проблеми або збої, які можуть заважати навчальному процесу або оцінюванню.

- Може не задовольняти індивідуальні потреби та уподобання кожного студента, оскільки вона базується на стандартизованих курсах та методах.

- Може зменшувати соціальну взаємодію та співпрацю між студентами та викладачами, оскільки вона відбувається в основному онлайн.

На кафедрі іноземних мов Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ» також застосовується система MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), яка представляє собою відкриту систему управління навчанням, орієнтовану на організацію взаємодії між науково-педагогічним працівником та здобувачем, та організацію дистанційних курсів. MOODLE відноситься до автоматизованих інформаційних систем класу LMS (Learning Management System). За даними офіційного сайту MOODLE цією системою користуються більш ніж у 30000 закладів освіти багатьох країн світу для організації дистанційного навчання, її перекладено майже на 80 мов, у тому числі і на українську.

За допомогою LMS MOODLE науково-педагогічний працівник може створювати та керувати самостійно дистанційним курсом, тобто власноруч контролювати доступ до своїх навчальних курсів, використовувати часові обмеження, створювати системи оцінювання знань, контролювати надсилання на перевірку виконаних здобувачами практичних завдань, дозволяти або забороняти здобувачам прездавати контрольні завдання: рубіжні, підсумкові (залік, іспит) тощо. LMS MOODLE є гнучкою системою, адже її можна використовувати, як в аудиторіях закладу вищої освіти, так і для самостійної роботи вдома.

Досвід використання LMS MOODLE для дистанційного навчання при неможливості проведення академічних (аудиторних) занять або при змішаному навчанні дозволяє виділити такі головні його переваги:

- наявність дистанційних курсів, які містять масив навчальних матеріалів та доступність до них здобувачів університету.

- можливість у будь-який зручний для здобувачів час ознайомитися, переглянути, опрацювати навчальні матеріали на дистанційних курсах;

- доступність асинхронного виконання різноманітних практичних завдань та завантаження відповідей для перевірки викладачем у системі курсу;

- проходження тестів у зручний час для здобувачів із одночасною можливістю встановлення термінів виконання завдань відповідно до графіку навчального процесу.

Втім, використання LMS MOODLE для дистанційного навчання за неможливості проведення академічних занять або при змішаній формі навчання має і певні недоліки:

- неможливість проведення в системі достовірної ідентифікації здобувача;
- збільшення можливостей у здобувача освіти для різноманітного шахрайства при проходженні тестових завдань та при розв'язанні практичних завдань (наприклад, списування, проходження тестових завдань іншими особами, використання Інтернет-мережі, підказування один одному тощо).

Освітня діяльність стикається з новими завданнями щоденно, включаючи не лише освітні, а й психологічні аспекти підтримки студентів. Важливо забезпечити безпеку, якість та доступність освіти навіть в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Лапінський, В.В. (2016). Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті*, 15, 30–37.

2. Ніколаєва, С.Ю. (ред.). (2016). *Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник*. Ленвіт.

3. Мельник, Т.А., & Волчкова, Г.К. (2021). Досвід застосування LMS Moodle при дистанційному навчанні у закладах вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 192, 107-109. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-106>.

4. Мозайкіна, І.О. (2017). *Особистісно орієнтовані технології навчання іноземних мов*. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2017.

5. Романенко, Л.В. (2016). Використання мультимедійних технологій у вивченні англійської мови. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 5, 40–45. <https://lib.iitta.gov.ua/736863/>.

6. Слухенська, Р.В., Влад, Г.І., Єрохова, А.А, & Маланій В.І. (2021). Основний інструментарій дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 76(3), 121-124. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-3.21>.

7. MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). *Completion Progress*. https://moodle.org/plugins/block_completion_progress.

Вонсович С.Г.,

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри політології та філософії,

Кам'янець – Подільський національний університет імені Івана Огієнка

КОНЦЕПТ МИРУ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: МОДЕЛІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна росії проти України змусила переосмислити етимологічні і концептуальні дефініції щодо миру. Ця війна є поєднанням трьох ключових чинників: стратегічного глухого кута для Росії, що виник внаслідок анексії Криму в 2014 році; непевності путіна щодо того, на кого працює час; і перебування України у «сірій зоні» без союзників та гарантій безпеки. Уникнути її можна було б або шляхом швидких та надійних, справжніх гарантій безпеки для України, які могли бути надані лише США; або ціною настільки масштабних поступок Росії з боку України, що це поставило б під загрозу її державність.

Ми погоджуємося із позицією українських науковців (Парахонський & Яворська, 2019) за якою мир у сучасних політологічних, філософських і полемологічних дослідженнях та міжнародній політичній, безпековій і дипломатичній практиці постає не як спосіб завершення війни, не як визнання перемоги та капітуляції сторін, а як процес трансформації і врегулювання конфліктів. Метою війни є перемога над противником і встановлення миру за наслідками війни. Метою врегулювання конфлікту – процес примирення на основі компромісу. Ця невідповідність породжує семантико-прагматичні наслідки, які здатні призводити до комунікативних непорозумінь, посилюючи ймовірність політичних маніпуляцій.

Для суспільного ставлення до російської агресії в Україні центральним є поняття не конфлікту (китайський варіант), а війни. Оскільки санкційний формат не став перепорою для російської агресії; росія стала парасолькою для світових автократій, а США загрузли у передвиборній тактиці і обмеженні/заморожені ресурсів підтримки Україні, виникла низка «планів» щодо замирення агресора і його жертви. Вони набули свого розвитку у вигляді планів-проектів Європи (Макрон (2024), Шольц (2024), Расмунсен (2023-2024); у січні 2024 року Україна та Швейцарія розпочали підготовку до проведення Глобального саміту миру, на якому буде обговорюватися запропонована «формула миру»); США (Байден – Трамп (2024), Китаю, Саудівської Аравії тощо.

Ще раніше у світі заговорили про «формулу миру» (“Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні”, 2024), яку озвучила Україна і яка під впливом росії та її союзників зараз трансформується у виправдання російської агресії. Зазначимо, що перелік пунктів для миру не дає відповіді на питання, якою має бути система глобальної, регіональної безпеки. На наш погляд, такою системою має бути об’єднання держав, які реально стоять на одних, вітальних, світоглядних цінностях і утворення антипутінської коаліції. Умови перебігу воєнних дій окреслили також важливість мілітарної єдності Європи у випадку самоізоляції США.

Саме діяльність сформованої антипутінської коаліції та участь в ній України має слугувати основою справедливого миру та зміцненню національної безпеки. Засадничою платформою може слугувати модель «оновленої Антанти», озвученої міністрами зовнішніх справ Великої Британії Д.Камеруном і Франції С.Сежурне. («The world is safer for a renewed Entente», 2024). В умовах війни росії проти України, ситуації на Близькому Сході та кліматичними проблемами їх об'єднує розуміння того, що Україна має виграти війну і обидві ядерні країни мають взяти на себе за це відповідальність і зробити ще більше для перемоги над Росією. При чому ці країни можуть згуртувати й інших для приєднання, створивши оновлену Антанту.

Оскільки формування такої системи лежить у сфері невизначеного майбутнього, перед Україною постають ряд викликів, відображених у вигляді модельного ряду.

1. Війна на виснаження, що є найгіршим сценарієм. Зміна влади в країнах Заходу поступово зумовлює зменшення підтримки до того рівня, коли Україна не зможе продовжувати війну й буде вимушена вести переговори про мир на умовах росії. Фактично цей сценарій означає поразку України, яка не залишає шансів на відновлення економіки. У внутрішній політиці перед Україною постає виклик (не)можливості проведення виборів під час перманентного воєнного стану; а проведення їх призведе до консервації влади в найгірший спосіб. При цьому Захід матиме підстави остаточно відмовитися від України як недемократичної країни, або зумовить масовий протест, який під час війни матиме вкрай негативні наслідки. За цією моделлю уможливлується згасання інтенсивності бойових дій через низьку спроможність обох сторін, згодом - відновлення високої інтенсивності, коли принаймні одна зі сторін буде готова. Якщо жодна зі сторін не буде готова – тоді повільна депопуляція та деіндустріалізація обох країн. У випадку перемоги росії з великою ймовірністю уможливлується перенесення бойових дій на європейські терени (передусім країни Балтії, Польща) без явного спротиву НАТО, але за участі мобілізованих українців у складі російської армії.

2. Заморожування війни. За цієї моделі партнери підтримують Україну, щоб не допустити її поразки й не завдати поразки росії. Констатуючи неможливість досягти успіхів, західні союзники схиляють Україну до переговорів про заморожування конфлікту, водночас сильно тиснучи на путіна. Ініціатором переговорів стане або Байден навесні чи влітку 2024 (йому треба виглядати на виборах переможцем або принаймні миротворцем), або вже переможець американських виборів навесні 2025 року. Малоймовірність цього сценарію зумовлюється тим, що українське суспільство не готове до переговорів, а росії переговори не потрібні, оскільки ставка зроблена на перший сценарій війни на виснаження. Проте чимало факторів можуть змінити ситуацію: наприклад, більшість українського суспільства може не прийняти мобілізацію й почати тиснути на владу (а влада легко перекладе відповідальність на «народ, який є винним у зриві мобілізації»), або численні розколи в суспільстві (значною мірою створені російськими спецслужбами) призведуть до неможливості тримати удар. На російську позицію можуть вплинути різноманітні асиметричні українські дії. Зазначимо, що на відміну від першого сценарію, переговори вестимуться не на російських, а на західних умовах.

Отже, суттєвим є питання: як уникнути тривалої війни. Це може бути досягнуто шляхом переговорів, на що штовхають Україну Захід, Китай, окремі країни «Глобального Півдня». Вважається, що абсолютна військова перемога неможлива для жодної зі сторін, тому Україна і росія будуть взаємозагрозою. У ситуації російсько-української війни мирний договір малоймовірний, але при цьому доведеться шукати компромісне рішення. Оскільки інтереси США поширюються далеко за межі питання про Україну, тому інтереси США та України не в усьому співпадають. У подальшому підтримка України з боку США триватиме, але в якій формі ця підтримка буде надаватися, залежить від того, якою буде позиція України, позиція її партнерів і які можливості виникнуть у цьому контексті.

Варто виокремити моделі перемир'я і шляхи просування переговорів, які є суттєвими викликами для сучасного і майбутнього України. Отже, першим викликом є розгляд найелементарніших технічних питань: угоди про припинення вогню, угода про відведення військ, створення контактної групи та умов її роботи, а також створення моніторингової комісії від третьої сили. На другому етапі, коли технічні питання будуть вирішені, відбувається перехід до обговорення більш змістовних питань. По-перше, це питання геополітичного статусу України, за чого можливим є розгляд двох опцій: якщо Україна настоює на розвитку відносин з НАТО, постають три моделі.

Перша модель – це «Бухарест плюс». Україна заявляє, що стане членом НАТО, але насправді цього не відбувається, однак НАТО та Україна зберігають двосторонні зобов'язання щодо надання допомоги у сфері безпеки. Друга модель – це «західно-німецький варіант». Україна стає членом НАТО за західно-німецькою моделлю. Мається на увазі пункт 5 статуту НАТО того часу, коли ця стаття поширювалася тільки на внутрішні німецькі кордони. У випадку війни між ФРН і НДР НАТО не надавало б допомогу Бонну (ФРН), який був зобов'язаний ніколи не використовувати силу для повернення НДР або зміни своїх кордонів. Для України ця модель означатиме поширення статті 5 тільки на лінію зіткнення союзників, тобто членів НАТО, які не будуть надавати військову підтримку наступальним діям України, якщо Україна захоче повернути свої території. Це означає, що НАТО не буде воювати за Україну, якщо Україна спробує повернути свої території; за цього передбачається, що частина територій відійде до РФ. Третя модель – це «Норвезький варіант». Норвегія відмовилася під час «Холодної» війни від розміщення ядерної зброї на своїй території, розміщення іноземних військових контингентів і проведення військових навчань біля радянських кордонів. Україна може діяти аналогічно.

Друга модель визначається поверненням України до нейтрального статусу, що уможливлює наступні варіанти.

А) «Стамбульський варіант». Україна оголошує нейтральний статус і отримує гарантії безпеки від ряду країн, у тому числі й від росії. Це може бути дивним, адже агресором в цьому випадку будуть країни Заходу. Можливо, це можуть бути Китай або країни Близького Сходу, наприклад, Туреччина. Звісно, тут існує багато різних версій і нюансів, але це варіант «Стамбульського консенсусу».

Б) «Ізраїльська модель». Україна оголошує про статус нейтральності і отримує зобов'язання від союзників щодо надання допомоги в сфері безпеки. Чому «ізраїльська модель»? Тому що США не мають жодних офіційних зобов'язань перед Ізраїлем, але фактично надають йому серйозну допомогу.

І нарешті, В) обговорення системи регіональної безпеки. На цьому етапі передбачається розробка механізмів вирішення територіальних спорів і уточнення статусу нейтралітету для таких країн, як Україна. Одним із наслідків розробки нової системи регіональної безпеки може стати відновлення деяких відносин між росією і Заходом, з метою зменшення зближення росії з Китаєм. Отже, модель миру може варіюватися від «мир як позиція переможця» до «справедливого миру».

Список використаних джерел

1. Парахонський, Б. О., & Яворська, Г. М. (2019). *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл*. НІСД.
2. Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. (2024,02 лютого). *Ukrinform*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3614525-formula-miru-zelenskij-nazvav-10-umov-pripinenna-vijni-v-ukraini.html>.
3. The world is safer for a renewed Entente. (2024,07 квітня). *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2024/04/07/world-is-safer-for-a-renewed-entente/>.

Лещенко І.П.

старший викладач кафедри іноземних мов

Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ»,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Бурлій В.В.

старший викладач кафедри іноземних мов

Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут КНЕУ»,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВИКЛИКИ МОВНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОДІЙ

Навчальна діяльність через воєнний стан має суб'єктивну складність, оскільки студенти змушені перебувати в незвичних умовах навчання, стикаючись при цьому з багатьма труднощами. Ці надзвичайно важкі обставини впливають на емоційну, соціальну і особистісну сфери студентів і можуть проявлятися по-різному: на емоційному рівні вони можуть відчувати підвищену тривожність, занепокоєння, страх, невпевненість, гнів і, навіть, агресію; на соціальному рівні - проблеми у спілкуванні з друзями, дорослими, в сім'ї; на особистісному рівні можуть спостерігатись проблеми з самооцінкою, відсутність мотивації, пізнавального інтересу, знижується концентрація та обсяг уваги.

Повномасштабна війна погіршила доступ до освіти, поглибила наявні освітні нерівності, негативно вплинула на якість освітнього процесу й успішність, а також відобразилася на психоемоційному стані студентів і викладачів.

Середня освіта є важливим суспільним благом і правом, що гарантується Конституцією України. Відновлення доступу до неї є одним із пріоритетів держави. Враховуючи ці складні умови, виникає необхідність в наданні психологічної та соціально- педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу.

Існують 3 шляхи подолання психологічних складнощів у процесі навчання, зокрема, навчання іноземних мов, відповідно до учасників процесу освіти:

1. Турбота про себе – першочерговий аспект збереження власного психо-емоційного стану та забезпечення якісного навчання іноземних мов. Педагоги мають піклуватися про власне здоров'я, правильно організувати режим дня і по можливості дотримуватися його: забезпечити собі достатній сон, правильне харчування, помірні фізичні вправи, а також пояснювати студентам, як важливо піклуватися не тільки про оточуючих, а і про себе. В цьому ж пункті вважаємо доречним вказати і безперервне підвищення викладачами власної мовної освіти: продовження особистого розвитку, самоосвіта, участь у професійних конференціях, написання статей, підвищення мовної кваліфікації.

2. Турбота про студентів – потребує від викладачів особливого, більш лагідного відношення до студентів, більшого розуміння та турботи. Разом з цим важливо слідкувати, щоби освітній процес було забезпечено в повному обсязі як з боку викладача, так і зі сторони студентів.

3. Робота с травмою – це передусім робота фахового спеціаліста, зокрема, психолога. Проте відомо, що більшість українців стикнулись або стикнуться в майбутньому з ПТСР – посттравматичним стресовим розладом. Викладачі, зокрема, іноземні філологи, працюють в безперервному спілкуванні зі студентами. Педагоги мають знати основні симптоми ПТСР та у разі потреби звернути на це увагу і направити до спеціалістів.

Ще за часів карантину 2020-2022 років з'явилися і набули широкого розповсюдження альтернативні методи навчання – онлайн платформи. З початком повномасштабної війни ці методи були чи не єдиним варіантом для продовження навчання. І зараз, враховуючи те, що певна кількість студентів знаходиться на асинхронному навчанні, або взагалі зараз в інших країнах, освітні онлайн платформи добре зарекомендували себе. Зокрема, платформа Pearson, якою користуємося ми, викладачі англійської мови, забезпечує доступ до граматичних матеріалів, текстів, аудіо, відео англійською мовою. Це забезпечує студентам безперервну можливість засвоїти необхідний матеріал у будь-який час

та в будь-якому місці. Таким чином враховуються і психологічні особливості адаптації студентів до навчання.

Студенти, які навчаються в умовах воєнних подій, можуть зіткнутися з складними психологічними викликами. Війна змінила життя та плани переважної кількості українців. Не стали виключенням і студенти вищих навчальних закладів, яким необхідно адаптуватись до навчання в абсолютно інших складних реаліях, які значно впливають на їх психічне здоров'я та здатність до навчання.

Наявність воєнних дій може створити загрозу для життя та здоров'я студентів, тому найважливішим завданням навчальних закладів є створення безпечних умов для збереження навчального потенціалу, підтримання психоемоційного стану та забезпечення доступу студентів до інформаційних технологій та можливих ресурсів.

Не менш небезпечними являються різноманітні психологічні виклики, які можуть впливати на психічне здоров'я студентів, викликати постійний стан тривоги, страху та впливати на здатність до зосередження та засвоєння знань.

Отже, психічний компонент молодих людей надто складний, динамічний і неоднозначний, тому важливо звертати увагу на різні ознаки погіршення психічного здоров'я та намагатись надавати можливу підтримку, що є важливо для стабілізації психоемоційного стану студентів.

Список використаних джерел

1. Алексеева, Т.В. (2004). *Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі*. [Автореф. дис. канд. психол. наук, Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка.].
2. Дідух, М.М. (2019). Проблеми й основні напрямки адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Юридична психологія*, 25, 61-69.
3. Дія. (2024). Освіта. Навчання під час воєнного стану. <https://osvita.diia.gov.ua/courses/education-during-the-state-of-war>.
4. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Когут, І. & Нікуліна, О. (2023, 23 березня). *Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи*. <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly>.

6. Павелків, Р.В. (2009). *Загальна психологія*. Кондор.

7. Kiev.ua. (2022). *Що таке адаптація в психології*. <https://pirigiv.kiev.ua/shho-take-adaptaciya-v-psixologi%D1%97/>.

Ніколаєва Т.М.,

кандидат історичних наук, доцент,

професорка кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима,

директорка Музею історії університету

Лютенко М.,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

освітньої програми «Політичні технології та лідерство»,

Київський національний економічний університет імені Вадима

МУЗЕЙ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ

У ХХІ столітті, коли темпи життя надто швидкі і постійно набирають обертів, коли щодня перед людьми постають нові виклики, коли інформаційний потік надто об'ємний, постає проблема збереження та передачі історичної пам'яті. Усі національні події беззаперечно формують цю історію та мають ключовий вплив на майбутнє. Російсько-українська війна є ключовим елементом сучасного геополітичного ландшафту та визначає не лише політичну, але й соціокультурну картину регіону. Ця війна потребує всебічного аналізу та правильного розуміння, особливо з урахуванням її впливу на суспільство.

Зважаючи на кількість фейків та ПІСО, сьогодні варто інформувати та зберігати усі факти і події тут і зараз. Необхідно глибоко вивчати історію цієї війни з об'єктивною метою, щоб убезпечитися від перекрученого тлумачення та ідеологічних упереджень. Виникає запитання чи під силу це музеям навчальних закладів? Спробуємо довести, що це цілком можливо на прикладі Музею історії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (далі – КНЕУ).

Музей історії КНЕУ представляє зародження та розвиток навчального закладу, але від 2014 року активно почав транслювати сучасні події, збираючи артефакти з Революції гідності, зони російсько-українського протистояння на Донбасі. У 2022 році, від початку повномасштабного вторгнення, почали активніше висвітлювати події війни. У цьому відношенні Музей виконує ключову роль, перетворюючись на платформу, яка активно сприяє відтворенню історії та консолідує студентську спільноту навколо об'єктів національної пам'яті, сприяючи формуванню свідомого світосприйняття у молоді, формуванню громадянської позиції. Всі найважливіші події, з даної тематики, відображені на фейсбук сторінці Музею історії університету (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2024).

Музей історії КНЕУ в умовах війни, знайомить із Героями - нашими студентами: «ті, що не отримали дипломи», випускниками та викладачами, які поклали своє життя на вівтар свободи. Було прийнято рішення зібрати матеріали про їх навчання, мирне життя, професійну діяльність та створити фотовиставку «Місце шани та вдячності», де розмістили фото та коротку інформацію про, загиблих Воїнів: студентів та викладачів КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. Ця експозиція стала особливим меморіалом та платформою для вираження вдячності й вшанування наших борців за незалежність. Біля кожного портрета під час екскурсій, лекційних занять в музеї чи звичайних відвідувань відвідувачі зупиняються, згадують, вшановують хвилиною мовчання.

Влітку 2023 року з'явилась ще одна виставка, яка вражає тих, хто знаходиться подалі від лінії фронту: «Зброя зі Сходу України». Тут представлено

фрагменти зброї, передані нашими військовими (студентами та випускниками, що відвідують музей під час короткотривалих відпусток), як пам'ятні експонати. До уваги відвідувачів представлено як трофейні ворожі, так і наші види озброєння «Фагот» – радянський протитанковий ракетний комплекс, ручний протитанковий гранатомет, частина збитого «Іскандера» та крилатої ракети, а також зброя, надана країнами НАТО: артилерійські використані снаряди, як натівського зразка калібру 155 мм, а також колишніх країн соцтабору радянського зразка 105 мм, 125 мм калібрів, та зразки зброї вітчизняного виробництва. На виставці ще представлені уламки снарядів. Це місце завжди привертає увагу студентів і саме тут кожен з них бачить усю реальність війни, її безпосередні наслідки та яку смерть несе «руський мір».

Щоб максимально показати всю суть «рашизму» у Музеї презентували ще одну виставку, присвячену знищеним пам'яткам української культури. Російські війська намагаються знищити нас як націю, а для цього їм необхідно повністю зруйнувати нашу культурну спадщину. Тому, власне, у приціл своєї зброї вони бачать наші храми, музеї, собори, пам'ятні будинки, театри. Понад 150 об'єктів культури пошкоджено або знищено («Росія нищить культурні пам'ятки України», 2022). Українці, попри всю складність життя у війні, власними зусиллями намагаються інформувати світ про страшні злочини РФ, сприяти резистентності та реституції культурно-історичної спадщини. Своєю чергою, навчальні заклади та музеї повинні виховувати таку ж позицію та громадянську свідомість у молодого покоління, тому Музей КНЕУ фокусує увагу усіх відвідувачів на зруйнованих історичних пам'ятках. Кожен студент має знати яких руйнувань зазнає все, чого торкається російський окупант.

Попри усі страхіння війни, для наших відвідувачів ми показуємо життя тих, хто сьогодні, незважаючи на страх та втому, стоїть на захисті нашої держави. Було відкрито чергову фотовиставку «Дякуємо», де зібрані портрети та факти із життя наших Воїнів, які невтомно стоять на лінії оборони. Усі повинні знати Героїв в обличчя, повинні шанувати і поважати. На фото зображені як студенти, так і викладачі з різних факультетів і різних спеціальностей. Також подано

коротке інтерв'ю та цікаві факти із довоєнного життя. У всіх були власні мрії та плани, але тепер є одна спільна мрія на всіх. І на прикладі наших незламних військових ми виховуємо патріотизм та національну свідомість у наших студентів. Ми показуємо як в моменті може змінитись життя, пріоритети, цінності.

Потреби нашого війська держава закриває не повністю і кожен із нас це чудово розуміє і знає. Для фронту дуже важливий тил, тому свідомі та хоробрі громадяни займаються волонтерством, допомагаючи нашим захисникам. У КНЕУ досить велика кількість волонтерів і людей, які підтримують усі збори, тому Музей вирішив транслювати і цю частину життя університетської спільноти. Зібрані інтерв'ю волонтерів, нагороди та відзнаки, фотозвіти переданої допомоги, довідки зі зборів та фотографії різних благодійних заходів розміщені на стенді з назвою «Наші волонтери» щоразу нагадують нашим відвідувачам про важливість єдності та взаємодопомоги один одному. Студенти знають ціну підтримки та на прикладі своїх однолітків і викладачів бачать, що під час війни нація єднається, як ніколи раніше.

Кафедра політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана організувала цикл зустрічей «Діалоги з ровесниками: (по)воєнні контексти» в рамках цієї події відбулась зустріч у Музеї, де студентка 4 курсу Анна Ткачук поділилася своєю історією під назвою «Приречена бути сильною» з аудиторією, представленою майбутніми політологами, юристами та економістами (Кафедра політичних технологій ім. В.Гетьмана, 2023). Захоплюючи слухачів, вона розповіла про своє рішення продовжувати справу свого батька, який загинув на фронті, та заснувати благодійний фонд «З відкритим серцем». Спілкуючись зі студентами та викладачами, Анна наголосила на важливості боротьби з корупцією та зловживанням владою, підкреслюючи, що кожен може зробити свій внесок у підтримку військових. Заснований нею благодійний фонд успішно допомагає як військовим, так і евакуйованим, незважаючи на бюрократичні труднощі.

Анна Ткачук стала втіленням рішучості та самопожертви, підкреслюючи, що важливо зрозуміти: або ми активно боремося з негативними явищами у суспільстві, або ми вступаємо на шлях бездіяльності. Її слова, що «військові не можуть воювати на два фронти», закликають до об'єднання у підтримці армії. Таким чином, історія Анни Ткачук слугує натхненням для всіх нас, підкреслюючи важливість взаємодії та підтримки у складні часи. Музей підтримує її ініціативу та показує, що цей приклад стає викликом для кожного долучитися та допомогти у важливих справах на користь Перемоги.

У ході цього ж циклу було чимало інших цікавих заходів, але ще одна не могла не привернути увагу студентства. Здобувачі вражають своєю активністю та глибоким інтересом до волонтерської діяльності. У рамках заходу студент 4 курсу ОПП «Політичні технології та лідерство» Олександр Погребний, та його товариші- побратими, познайомили всіх присутніх із практичними вправами з роботи дронів. Дрони різних типів та їхній функціонал показали студентам різних курсів та різних спеціальностей. Всі охочі змогли спробувати покерувати ними через пристрій віртуальної реальності. Але найцікавішим все одно було послухати про війну від однолітка чи одногрупника, який на власні очі побачив війну. Студенти ставили питання, і кожен після отримання відповіді зробив власний висновок. Таким чином вдається виховувати свідому позицію у студентів, показувати їм, що розуміння і сприйняття реальної, іноді дуже страшної, ситуації може бути складним але доленосним. Їхня ініціативи свідчить про великий потенціал громадського суспільства та активну роль молоді в розвитку сучасних технологій. Університет пишається своїми студентами, які не лише вивчають теорію, а й активно застосовують знання у практиці, доводячи важливість небайдужості та громадянської активності в сучасному суспільстві (Кафедра політичних технологій ім. В.Гетьмана, 2023).

Рада Музею, та його працівники, розуміючи важливість виховання патріотизму серед студентів, та з метою активізації цього процесу, запропонували здобувачам різних спеціальностей ініціювати збір інформації про Героїв з їхніх рідних сіл та міст. Ця ініціатива спрямована безпосередньо на

вшанування подвигів наших Героїв, сприяє формуванню глибокого зв'язку із національними цінностями. Співчуття тут виявляється не лише як почуття поваги до минулого, а й як стимул для студентів активно залучитися до дослідження та відтворення життєвих історій тих, хто зробив значний внесок у розвиток своїх регіонів та країни в цілому, а також, у разі необхідності, бути готовим до захисту своєї країни. Це не лише академічна ініціатива історичної пам'яті, але і вираз вдячності перед Героями та їхніми рідними.

Отже, можна впевнено сказати, що музеї навчальних закладів цілком можуть бути місцем пам'яті та вдячності, завдяки збору та поширенню інформації, з залученням до пошукової роботи студентів та викладачів, що сприятиме національно-патріотичному вихованню молоді. Стає очевидним, що вони не лише відображають історичні та сучасні аспекти нашого життя, а й стають важливим інструментом формування національної та громадянської самосвідомості молоді. Виставки розкривають перед студентами університету широкий спектр важливих тем, починаючи від вшанування героїв, які віддали своє життя за незалежність країни, і закінчуючи питаннями збереження культурної спадщини та сприяння волонтерській діяльності.

Музей історії КНЕУ імені Вадима Гетьмана як інформаційний хаб виконує невід'ємну роль у формуванні глибокого розуміння історії, цінностей та відповідальності перед своєю країною в умовах російсько-української війни, де студенти мають можливість поглибити свої знання та розвинути власні рефлексії. Відчуття пам'яті та вдячності, які передаються через ці виставки, стають не лише моментами патріотичного заохочення, але й ключовими складовими національного самоусвідомлення та об'єднуючою силою для студентів, викладачів, відвідувачів.

Список використаних джерел

1. Кафедра політичних технологій ім. В.Гетьмана [<https://www.facebook.com/groups/146759640682833/>]. (2023, 29 листопада). *Приречена бути сильною*. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/8SLUJGzqEMH9hKCa/?mibextid=CTbP7E>

2. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (2024). *Музей історії КНЕУ*. https://kneu.edu.ua/ua/University_en/about_university/museum/.

3. Росія нищить культурні пам'ятки України. (2022, 6 квітня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/6/248121/>.

4. Разом у майбутнє ЮА (2024). *Історія волонтера*. <https://www.rum-ua.org/zviti/istoriia-volontera/>..

Паніна І.Г.,

кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДИПЛОМАТІЯ СПАДЩИНИ У ДИСКУРСІ ВІЙНИ І МИРУ

В умовах посилення регіональної конфліктності культурна спадщина вплітається в дискурс війни та миру. Розділення на «свій» і «чужий» підкріплюється символами, образами, наративами. Свідчення цього – російська агресія, яка актуалізувала важливе завдання для України: доведеться відстоювати власну суб'єктність і авторитет у світі через культуру, апелюючи в тому числі до своєї культурної спадщини.

Культурна спадщина використовується в дипломатії з давніх-давен, проте дипломатія спадщини (англ. *heritage diplomacy*) є доволі новою сферою наукового інтересу. В історичних дослідженнях приділяється увага здебільшого культурним відносинам і ролі культурної спадщини в роки холодної війни, розвитку культурної дипломатії та міжнародного управління спадщиною в різні періоди, багатосторонньому підходу до її захисту. Починаючи з 2010-х років дипломатія спадщини почала розглядатися переважно закордонними вченими як окремий політичний конструкт. На сьогодні ця категорія виступає складовою

культурної та публічної дипломатії, міжнародних культурних відносин, управління та співпраці світовою спадщиною ЮНЕСКО, музейної дипломатії тощо. Досить поширеним є підхід, який вибудовує взаємозв'язки між дипломатією спадщини, публічною дипломатією, м'якою силою або навіть «розумною силою». Критичним студіям, наприклад, властиво надвати культурній спадщині певну функціональність у реалізації політичних цілей (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 645), адже інструменталізація культурної спадщини сприяє деконструкції асиметрії влади та створенню нових діалогових зв'язків між людьми.

Найбільш ґрунтовне дослідження концептуалізації дипломатії спадщини було здійснено у 2022 році В.Л.А. Чегінскас і Т.Ляхдесмякі, які проаналізували 57 відповідних досліджень і виділили сім основних підходів до розуміння дипломатії спадщини (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022). Підкреслюючи політичний вимір спадщини, дослідники зауважують, що вона функціонує як арена для ведення переговорів з питань цінностей та ідентичностей (Čeginskas & Lähdesmäki, 2023). Відповідно, спадщина розглянуто як «процес, орієнтований на сучасність і майбутнє, через який реалії вибудовуються з вибраних елементів минулого» (Čeginskas & Lähdesmäki, 2023; 1).

Мета цього повідомлення – окреслити основні напрями використання дипломатії спадщини в дискурсі війни та миру, а також визначити її потенціал для конфліктного врегулювання.

Немає чіткого визначення дипломатії спадщини, але саме її поява пов'язана з масштабним знищенням культурної спадщини та розграбуванням музеїв і колекцій під час міжнародних конфліктів ХХ століття. Сьогодні дипломатія спадщини є проактивною, і сама по собі культурна спадщина «робить» речі через те, як спадщина обговорюється, використовується і управляється (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 637), проте більшість наукових розвідок розглядають дипломатію спадщини в розрізі управління культурною спадщиною. Це корелює з Конвенцією про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року, яка визначає культурну спадщину як сукупний конструкт, що

включає пам'ятки, ансамблі, визначні місця (Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, 1972), успадковані людством від попередніх поколінь, підкреслюючи важливість міжнародної співпраці.

В.Л.А. Чегінскас і Т.Ляхдесмякі виділяють три основні режими дипломатії спадщини: міжнародне управління спадщиною; міжнародні культурні відносини держав і державний брендинг; спадщина як дипломатія (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 639). Однак варто значно ширше розглядати потенціал культурної спадщини в конструктивістській парадигмі: за допомогою спадщини передаються цінності, соціальні норми й політичні ідеї; встановлюється світогляд і владні відносини; зміцнюються, розвиваються або, навпаки, пригнічуються ідентичності й почуття приналежності до певної спільноти; створюються громади; формується атмосфера взаємності й діалогу або відбувається конфронтація (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 637). Спадщина стає складовою дискурсів і одним з інструментів конструювання реальності.

На думку Б. Парахонського і Г.Яворської, від побудови дискурсу, закладених у ньому налаштувань і засобів породження смислів залежить те, у якій реальності перебуває (або вважає, що перебуває) суб'єкт (Парахонський & Яворська, 2022). Достатньо дієвий та ефективний дискурс спроможний формувати переконливу версію реальності, яку мають сприймати та на яку мають зважати інші. Дискурс війни передбачає дії, спрямовані на руйнування небажаної реальності з її символічним світом, усталеного чужого порядку з його правилами комунікації та кодами поведінки. У межах дискурсу війни події мають бути вписані в загальну картину як збройне протистояння двох сторін, коли все «чуже» є загрозою «своєму» існуванню або власній ідентичності. Саме культурна спадщина має певний символізм і зазнає руйнівного впливу з боку агресора, але й одночасно використовується жертвою агресії як складова комунікативної стратегії із закордоном у формі дипломатії спадщини.

Дипломатія спадщини є органічною складовою дискурсу про війну та мир. На прикладі російсько-української війни зрозумілою стає *символічна цінність* спадщини. Війна в Україні продемонструвала різницю між західним і незахідним

світом, демократіями й авторитарними режимами в їх підходах і цілях до дипломатії спадщини. Росія активно використовує українську культурну спадщину для маніпуляцій, переписуючи власну історію (наприклад, Крим як російська територія, а Київ – «матір міст руських») і показово відвідуючи культурні пам'ятки в окупованому Криму (Munawar & Symonds, 2023).

Внаслідок повномасштабного вторгнення Росії сфера української дипломатії була розширена через втрати культурної спадщини. Дипломатія спадщини в 2022-2024 роках реалізується через низку ініціатив Українського Інституту. З перших днів повномасштабного вторгнення почалося інформування світової спільноти про вісім об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і його доповнення надбаннями зі Списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО; найбільш відомий кейс – боротьба за український борщ (Войналович, Д., 2022). Збереження відчутної культурної спадщини через міжнародне співробітництво сприяє зміцненню миру, стабільності та довіри в зонах конфліктів, і дипломатія спадщини виступає *інструментом ефективної комунікації*.

Комунікаційна кампанія проєкту «Листівки з України» та виставки в 20 країнах світу розповіли 20 мільйонам іноземців про знищені пам'ятки архітектури в різних регіонах України (Шейко, 2022). Цей проєкт фіксує та демонструє шкоду, завдану українській культурній спадщині російськими військами внаслідок бомбардувань та обстрілів. Було представлено 80 листівок з різних регіонів України про зруйновані або пошкоджені культурні пам'ятки; 8 відомих українських та іноземних знаменитостей озвучили історії зруйнованих пам'яток («Листівки з України»). Було проведено понад 40 виставок у Португалії, Великій Британії, Індії, Японії, Нідерландах, Аргентині, США, Франції, ОАЕ та в інших країнах для привернення уваги міжнародної спільноти до злочинів проти української культурної спадщини. До кампанії долучились українські інституції, лідери думок, 73 закордонні дипломатичні установи та Європейська комісія, які публікували листівки у своїх соціальних мережах 24 мовами («Листівки з України»). Описаний проєкт не лише привернув увагу до

України як самобутньої держави з власною історією та культурою, а й доповнив деструктивний образ агресора.

Отже, дипломатія спадщини *сприяє виробленню культурної емпатії* до держави в умовах війни та має спрямованість у майбутнє, адже створює підґрунтя для подальшої співпраці та післявоєнного відновлення. Відтак дипломатія спадщини тісно пов'язана з прагненням держав до примирення, розбудови миру та перехідної справедливості після конфлікту або війни (Čeginskas & Lähdesmäki, 2023; 2). Вона стає *інструментом творення соціальних відносин*. Сьогодні коло учасників дипломатії спадщини є надзвичайно широким (від урядових акторів до неурядових стейкхолдерів), тому цілком логічним є розвиток діалогу *people-to-people*, а сама дипломатія спадщини функціонувати як «контактна зона між людьми» (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 641). Культурна спадщина також пов'язується з широким колом різноманітних проблем, які є актуальними під час післявоєнної відбудови: політика розвитку громад і територій, сталий розвиток, туризм, екологічна свідомість, політика по відношенню до національних меншин і міграції тощо.

Ефективний український дискурс миру, побудований на національних інтересах, передбачає повне відновлення суверенітету держави, звільнення тимчасово окупованих територій, покарання зрадників і злочинців, відшкодування збитків країною-агресором (Парахонський & Яворська, 2022), в тому числі завданих культурній спадщині. Остаточний розрив України з росією може розглядатися через призму антиколоніалізму. Варто звернути увагу на застереження низки зарубіжних дослідників про те, що дипломатичні проекти спадщини між колишніми колонізаційними та колонізованими країнами часто впливають з внутрішніх геостратегічних інтересів. Дипломатія спадщини в таких контекстах може приховувати і колоніальну спадщину, пов'язану з досвідом сорому, травми, насильства (Lähdesmäki & Čeginskas, 2022; 643).

Відбудова України після війни має базуватися на ліберальних цінностях, діалозі й толерантності. Важливу роль у цьому процесі може відіграти дипломатія спадщини як *транслятор ідеї розмаїття України*. Можуть стати помітними раніше пригноблені, колонізовані, мовчазні наративи про спадщину, або емансипаційні наративи, підкреслюючи різноманітність культурної спадщини та пов'язуючи її з прагненням до справедливості. Зауважимо, що тема багатокультурності, на думку директора Українського Інституту В.Шейка, вже ефективно працює проти міфів росії про «нацифіковане суспільство» й інтегрує історію та культуру кримських татар, євреїв, поляків, греків та інших спільнот до множини українських ідентичностей (Шейко, 2022). Український Інститут і Ukrainer у 2022 році реалізували проєкт «Національні спільноти України у війні проти Росії». 53 690 918 людей дізналися про життя національних спільнот України під час російської агресії, їхні особисті історії, волонтерство та роботу задля спільної перемоги («Національні спільноти України у війні проти Росії»).

Дипломатія спадщини, хоч і є відносно новим явищем, доволі ефективно використовується державами для власної промоції, розвитку двосторонніх відносин і міжнародної співпраці. В умовах конфліктів і війн культурна спадщина набуває особливого значення, і дипломатія спадщини стає складовою дискурсу війни та миру, виконуючи одночасно кілька функцій: символічну, комунікативну, емоційну, соціальну і навіть миробудівну. Обмеження у використанні спадщини в зовнішній політиці пов'язані із відмінностями апеляції до дипломатії спадщини демократичними й авторитарними режимами, різницею західних і незахідних підходів. Дипломатія спадщини активно поєднується з іншими зусиллями зовнішньополітичних відомств України, однак необхідно продовжувати цю роботу, спираючись на кращі практики європейських держав і деколонізаційний досвід інших регіонів. Взаємне минуле, історичний зв'язок, унікальні культурні надбання необхідно брати за основу для національного будівництва, побудови довіри та міцних багатосторонніх зв'язків у зовнішній політиці держав.

Список використаних джерел

1. Войналович, Д. (2022, 1 липня). Не тільки борщ: які українські надбання захищає ЮНЕСКО (фото і відео). *РБК-Україна*. <https://www.rbc.ua/ukr/stylar/borshch-kakie-ukrainskie-dostoyaniya-zashchishchaet-1656686061.html>.
2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради №6673-XI). (1972). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text.
3. Парахонський, Б.О. & Яворська, Г.М. (2022, 23 вересня). *Породження війни з безсилля миру: смислова логіка війни*. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/porodzhennya-viyny-z-bezsylyya-myru-smyslova-lohika-viyny>.
4. Український Інститут (б.д.). *Листівки з України*. <https://ui.org.ua/postcards-from-ukraine-ua/>.
5. Український Інститут (б.д.). *Національні спільноти України у війні проти Росії*. <https://ui.org.ua/sectors/projects/national-communities-of-ukraine-in-the-war-against-russia/>.
6. Шейко В. (2022, 30 грудня). В епіцентрі уваги: підсумки 2022 року в культурній дипломатії. *LB*. https://lb.ua/culture/2022/12/30/540637_epitsentri_uvagi_pidsumki_2022_roku.html.
7. Čeginskas, V. L. A. & Lähdesmäki, T. (2023). Introduction: reflecting on heritage diplomacy. *International Journal of Cultural Policy*, 29(1), 1-8, <https://doi.org/10.1080/10286632.2022.2141730>.
8. Lähdesmäki, T. & Čeginskas, V. L. A. (2022). Conceptualisation of heritage diplomacy in scholarship. *International Journal of Heritage Studies*, 28(5), 635-650. <https://doi.org/10.1080/13527258.2022.2054846>.
9. Munawar, N. A., & Symonds, J. (2023). Empires of Lies? The Political Uses of Cultural Heritage in War. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 14(3), 208-235. <https://doi.org/10.1080/17567505.2023.2205193>.

Проноза І. І.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського*

ДИСКУРС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: РОЛЬ МЕДІА ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти все частіше набувають гібридного характеру, роль медіа та психологічних впливів у політичному просторі набуває вельми значущого статусу. Гібридна війна, з її комплексним поєднанням військових, інформаційних, економічних та політичних стратегій, стає ключовим елементом сучасної політичної динаміки. У цьому контексті, медіа виконують роль не лише джерела інформації, а й інструменту впливу на громадську думку, формуючи перспективи та уявлення про події, що відбуваються у світі.

Т. Снайдер досліджуючи динаміку політичного ландшафту в Росії, Європі та Америці, аналізує вплив авторитарних режимів на сучасне суспільство та питання гібридності конфліктів, автор висловлює стурбованість щодо зростання авторитарних тенденцій у світі та небезпеки, яку вони представляють для демократії та свободи (Snyder, 2019).

Психологічні впливи, зокрема маніпуляція емоціями та формування стереотипів, також відіграють суттєву роль у гібридних конфліктах, впливаючи на рішення політичних лідерів та поведінку громадян. Розуміння цих аспектів стає критичним для розробки ефективних стратегій протидії та забезпечення інформаційної безпеки та стабільності у сучасному світі.

Медіа, у своїй ролі як ключовий інформаційний канал, часто стають інструментом політичних сил для поширення пропаганди, дезінформації та маніпуляції інформацією в гібридних конфліктах. Це стає важливим з точки зору формування громадської думки та впливу на політичні рішення.

Однією з ключових стратегій, використовуваних медіа, є формування образів та стереотипів. Шляхом акцентування уваги на певних аспектах подій або осіб та ігнорування інших, медіа можуть впливати на перцепцію суспільства та формування стереотипів, які впливають на політичні думки та поведінку.

Аналіз методів та технік медіа виявляє широкий спектр підходів, включаючи використання специфічних мовних конструкцій, образів, музики та сюжетів для виклику певних емоцій та реакцій у глядачів або читачів. Ці методи можуть бути використані для формування політичних наративів та впливу на політичні рішення через маніпуляцію публічною думкою.

Отже, роль медіа у гібридній війні полягає в їх здатності поширювати пропаганду, формувати образи та стереотипи, а також впливати на політичні рішення через маніпуляцію інформацією та стимулювання громадської думки.

Розглядаючи психологічні впливи у гібридній війні, важливо усвідомлювати, що вони становлять важливий аспект сучасних конфліктів, який може мати глибокі наслідки для суспільства та політичної стабільності. У гібридних конфліктах, психологічні стратегії часто використовуються для стимулювання недовіри, паніки та хаосу в суспільстві. Ці стратегії можуть включати поширення дезінформації, маніпуляцію емоціями та спричинення загального відчуття небезпеки.

Одним з ключових методів, який використовується у гібридній війні, є створення недовіри до авторитетів та інформаційних джерел. Це може включати поширення фейкових новин, маніпулятивну інтерпретацію фактів та застосування психологічного тиску з метою зміни громадської думки.

Сучасні дослідники, зокрема, Г. Яворська в статті «Гібридна війна як дискурсивний конструкт» і співробітники Національного інституту стратегічних досліджень, автори праці «Світова гібридна війна», за загальною редакцією В. Горбуліна, «гібридну війну у загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний з

військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя» (Яворська, 2016).

Також важливо розглянути аспекти психологічного впливу що застосовуються в гібридних війнах на політичних лідерів. Шляхом застосування психологічних технік, таких як маніпуляція страхом або психологічний тиск, може бути спроба впливати на прийняття рішень політичними лідерами та формування політичних стратегій.

Сучасні приклади гібридної війни демонструють використання медіа та психологічних впливів як ключових складових стратегій у конфліктах. Один з таких прикладів - конфлікт між Росією та Україною, де медіа використовуються для поширення пропаганди та дезінформації, а також для створення стереотипів та образів, які підтримують певний політичний наратив. Психологічні впливи в цьому конфлікті виявляються у спробах зміни переконань та перспектив громадськості та політичних лідерів через маніпуляцію емоціями та створення відчуття загрози.

Інший приклад можна побачити в гібридній війні в Сирії, де медіа використовуються для пропаганди різних сторін конфлікту та маніпуляції інформацією з метою зміни громадської думки та формування підтримки. Психологічні впливи в цьому контексті можуть включати психологічний тиск на цивільне населення через створення відчуття страху та безпеки, а також маніпуляцію емоціями для формування певних переконань.

Аналіз ефективності таких стратегій та їх впливу на сучасну політичну арену демонструє, що вони можуть мати значний ефект на громадську думку, поведінку та політичні рішення. Однак, вони також можуть створювати ризики для стабільності та безпеки, особливо коли вони використовуються для посилення конфлікту та ворожнечі. Тому важливо проводити постійний аналіз та вдосконалення стратегій протидії медіа та психологічним впливам з метою забезпечення мирного та стабільного політичного середовища.

У світі сучасних конфліктів гібридна війна стає все більш розповсюдженою та впливовою стратегією, де медіа та психологічні впливи відіграють вирішальну

роль. Посилення конфліктів, формування образів та стереотипів, маніпуляція емоціями та створення відчуття загрози - все це стає частиною складної мережі стратегій у гібридних конфліктах. Проте, важливо пам'ятати, що ці методи не лише можуть викликати дестабілізацію та небезпеку для суспільства, але й заслуговують на постійний аналіз і контроль. Ефективні стратегії протидії та постійне вдосконалення політичної реакції можуть сприяти забезпеченню мирного та стабільного політичного середовища. Тільки через вивчення та розуміння цих методів можемо відстоювати демократичні цінності та забезпечити безпеку та процвітання суспільства.

Список використаних джерел

1. Яворська Г. М. (2016). Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні комунікації*, 4(41), 41-48.
2. Snyder T. (2019). *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. Penguin Random House.

Session 3 “Democracy and Civil Society in Conditions of Military Threat” /

Секція 3 «Демократія та громадянське суспільство

в умовах воєнної загрози»

Babarykina N.A.

candidate of political science,

associate professor,

Associate Professor of the Department of Political Science

and General Law discipline,

NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

**UKRAINIAN CIVIL SOCIETY FIGHTS
FOR THE DEMOCRATIC DEVELOPMENT OF THE STATE**

Ukrainian civil society demonstrated resilience and capacity during a full-scale invasion. In 2022, a powerful mobilization of civil society organizations took place, which made it possible to cover many needs that the state could not provide on its own. Ukrainian civil society became an unexpected secret weapon in a full-scale invasion. Public initiatives were created and, further formed networks for cooperation with state authorities and local governments. At the time of the full-scale invasion, Ukrainian society had the experience of revolutions, the understanding that we are capable of defeating authoritarian despotic regimes, that we can achieve success. And all this is thanks, first of all, to cohesion. The Revolution of Dignity proved, first of all, to ourselves that we can influence the formation of state institutions.

If there is no state, there is no civil society. In the temporarily occupied territories, where the occupying country has destroyed state institutions, there is no civil society. The state is necessary for the formation and development of civil society, in turn, civil society is necessary for the creation of a democratic state.

The basis of the capacity of Ukrainian civil society, which was clearly manifested in the first year of the full-scale Russian invasion of Ukraine, begins in 2014. Society

is already hardened by the war that began in February 2014, with the occupation of Crimea. In 2014, public initiatives appeared that responded to new challenges and were being improved all these years. This experience helped Ukraine in 2022.

Civil society is professionals who are able to cooperate with state institutions and sometimes even replace them. From the first days of the full-scale invasion, public initiatives and organizations were involved in solving problems, began to perform new functions, managed to effectively operate multimillion-dollar budgets, and in cooperation with the authorities managed to create many humanitarian initiatives. Civil society has become a very important player today and saves the country in those situations where there is a special challenge. Ukraine has unprecedented cases of interaction between ministries and public organizations to work out certain solutions. A vivid example: the spring of 2022, the close interaction of relevant ministries with public organizations in the direction of European integration.

Despite the fact that the full-scale war in Ukraine continues for the third year, civil society is developing. There is effective cooperation between civil society, business and the state. According to the results of the study «CSO Barometer 2022 or How the war mobilized the civil society of Ukraine», positive changes took place that made it possible to adapt legislation and practice to the realities and needs of the state of war:

highest marks	lowest marks
freedom of association - 5.6	state aid - 4.3
equal treatment - 5.3	right to privacy - 4.1
cooperation between the state and NGOs - 5.2	the state's duty to protect - 3.8

Compiled by the author based on the materials of source 1.

Before the full-scale invasion, civil society in Ukraine was already effective, and after February 24, its role and capabilities even increased. During the war, Ukrainian civil society played a special role. According to the results of the study «Civil society

of Ukraine in conditions of war – 2022», at least 80% of public organizations continued their activities despite forced migration and many other problems (ISAR Yednannia, 2023).

Against the odds, civil society has demonstrated flexibility, commitment and resilience. Many organizations have reoriented and adapted their activities and provide solutions to urgent issues. The interaction between the state and civil society during a full-scale invasion is a good example of how this interaction can continue in the transformation processes of a country. In the future, Ukrainian civil society will be equally capable of influencing various spheres of life at the local and national levels. Such interaction will allow us to build an institutionally mature state, honed by public criticism, which has already begun to change the rules of the game in the world. After all, this war is not only for the territorial integrity of Ukraine, but also for the choice made by the Ukrainian people — in favor of democratic development and an open society.

References

1. EU4CIVILSOCIETY. (2022). *Barometr OHS 2022 abo Yak viina mobilizovala hromadianske suspilstvo Ukrainy. Report on the results of the study* <https://euprostir.org.ua/stories/213530>. (in Ukrainian).
2. Council of Europe. (2022). *Vplyv voiennoho stanu na hromadsku uchast v Ukraini. Report on the results of the study* <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85>. (in Ukrainian).
3. ISAR Yednannia. (2023). *Hromadianske suspilstvo Ukrainy v umovakh viiny – 2022. Report on the results of the study* <https://ednannia.ua/news/nashi-novini/12447-gromadyanske-suspilstvo-ukrajini-v-umovakh-vijni-2022-zvit-za-rezultatami-doslidzhennya>. (in Ukrainian).
4. Tsentr spilnykh dii. (2022). *Spilnoty voiennoho chasu: diievi ta vchasni. Report on the results of the study* https://centreua.org/wp-content/uploads/2023/03/Spilnoty_Viy-ny-1.pdf. (in Ukrainian).

Haponenko V.

*Doctor of Political Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Political Technologies,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

FUTURE OF DEMOCRATIC WORLD ORDER UNDER MILITARY THREAT

Contemporary Russia-Ukrainian War is a struggle for democracy and freedom against the authoritarian regime. That's why military and financial assistance of European democratic countries crucially important to whole world and it changes the World order.

It underlines the actuality of deepening research on forecasting further socio-political transformations in the face of global challenges and threats, evolution and modern features of international relations, international security and international law in the context of the need to respond to military trends, exchange of experience in anti-crisis management, analysis of prospects for the enlargement of European Union and democratization of Eastern European countries.

The aim of this thesis is to analyze the prospects of democratic transition in Ukraine and its influence on other regions.

The previous researches (Haponenko & Rykhlic, 56) conclude that democracy in Ukraine will win because of the cohesion about core values, the agreement on basic national values, the unity of the people, the high civic activity, high level of political consciousness which is a strong base for democracy.

Of course in Ukraine repelling the military threat is a powerful integrating factor for people. As modern Ukrainian history shows, fluctuation between authoritarianism and democracy has occurred during the period of independence.

That is, balancing towards democracy occurs as a result of mass protest actions. Authoritarian policy legitimizes itself due to the relative stabilization of the socio-economic situation. In contrast, democratic transformations were often hindered by the objective deterioration of the economic situation as a result of the 'post-revolutionary devastation', embezzlement and artificial state budget deficit created by the previous

government, which always justified unsuccessful reformers. So the power of civil society seems to save democratic direction of transformation again.

At the same time long duration of warfare with many victims and losses is still a great threat to democracy because it changes the attitudes to war inside and outside of Ukraine. This is the reason to compare the results of the polls and find out more tendencies.

Citizens of Ukraine support army forces more than ever and more than any other state service during its whole history. This means that Ukrainians' main goal is victory and peace.

Table 1. Level of legitimacy of Ukrainian Armed Forces (sources 2-3)

2021	2022	2023	2024
• 72%	• 98%	• 96%	• 95%

At the same time, the polls show a great decrease in army mobilization's desire. Only a 35% of people ready to be mobilized because of threat to their lives, safety and uncertainty. It proves ineffective state policy in this field.

Table 2. Level of readiness for military service (sources 2, 5)

2020	2021	2022	2024
59%	• 60,5%	• 80%	• 35%

Fortunately citizens of Ukraine still demonstrate a high level of civic and social activity. There are a great amount of people, who help by charity or in-kind activities.

Table 3. Volontiar activity (sources 2, 5)

2018	2023	2024
• 18%	• 61%	• 61%

So Ukrainian political system shows a high level of resistance, especially in the civil sector. The raising of the civil and political activity, the participation in public affairs, integration of national ideas are the factors of successful democratization. Thanks for Ukrainian perspectives of membership in EU, domestic experience can inspire other countries to promote democratic reforms.

At the same time without external support Ukraine government will have more challenges in military and socio-economic area which would be a great threat for democracy not only in Ukraine. It will be a case for authoritarian regimes to unpunished aggression and provoke new sources of instability. As a result, more countries will faced with raising the populism, political polarization and radical ideas.

References

1. Haponenko, V. & Rykhlik, V. (2022). Challenges of democracy in military aggression: Ukraine and the world. In International Conference “Economic security in the Global Environment (ESGE-2022), June 29-30, 2022 (p.45-57).

2. Komu ukrainsi naibilsh doviriut u 2024 rotsi: rezultaty svizhoho opytuvannia. (2024, 7 liutoho). *Apostrof*. <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2024-02-07/komu-ukraintsyi-bolshe-vsego-doveriyayut-v-2024-godu-rezultaty-svejego-oprosa/313639> (in Ukrainian).

3. Pro hotovnist mobilizuvatysia zaiavyly 35% ukrainskykh cholovikiv, ale «pohanyi» komandyr liakaie yikh bilshe za polon - opytuvannia. (2024, 28 liutoho). *NV*. <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/skilki-ukrajinciv-gotovi-mobilizuvatisya-2024-roku-50396914.html>.

4. Sotsiolohichna hrupa «Reitynh». (2022). *Zahalnonatsionalne opytuvannia: Ukraina v umovakh viiny (1 bereznia 2022)*. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html. (in Ukrainian).

Зайцева К.Д., Компанець В.С.

*здобувачки 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Міжнародна економіка»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ТЕРОР ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ПУТІНІЗМУ

Сучасна росія становить загрозу для демократичного світу ХХІ століття: її загарбницькі амбіції та тотальна неконтрольованість верхівки влади, зокрема путіна, руйнують концепцію мирного світу та світового порядку, яку з кінця Другої світової війни намагалися сформувати європейські країни та впливові демократичні держави. Важливо зазначити, що росія при цьому не діє в повній ізоляції. Її агресивні дії та зневага до міжнародного права й загальнолюдських цінностей знаходять підтримку з боку інших тоталітарних режимів, таких як Китай, Північна Корея, Іран та білорусь. Така тенденція до об'єднання тоталітарних держав веде нас до початку третьої світової війни.

Подібна політика в основному характерна для країн зі спотвореним розумінням ролі політичної сили і розв'язує руки фанатичним особам при владі. Росія із путінізмом не є виключенням. Уважається, що цей політичний режим є авторитарним, сформувався в російській федерації в період президентства та прем'єрства В. Путіна (з 1999) (Дем'яненко, 2024), і характеризується культом особи, цензурою та мілітаризмом. Фактично ознаки, притаманні цьому режиму зараз, свідчать про його трансформацію з авторитарного в тоталітарний.

Для збереження влади, яку Путін зосередив у своїх руках, необхідно було сформувати стратегію управління державою, за якої б її населення закривало очі на будь-які дії деспотичного уряду. Ідея «навколо самі вороги» – ідея своєрідного виживання в умовах постійної оборони від зовнішніх ворогів, які нібито прагнуть загарбати ресурси на території рф, виявилася такою, що відповідала меті, адже зосереджувала увагу населення на проблемах зовнішніх, а не внутрішніх. Аби зробити цю ідею загальнонаціональною, її треба було не лише

постійно нести у маси, а й усіляко підкріплювати переконливими аргументами. Теоретичним інструментом реалізації стратегії стала пропаганда, а практичним – терор.

Чим виступає пропаганда для імперіалістичної росії? Вдалою можливістю «однією стрілою вбити двох орлів». Цитуючи американського політолога та теоретика комунікації Гарольда Лассвелла: «Оскільки влада розподілена та розсіяна, вона може бути більш успішно реалізована завдяки ілюзії, ніж примусу» (Павлов, 2015). Він стверджував, що пропаганда є більш ефективним інструментом влади, ніж насильство. Адже насильницькі методи просування ідеї у маси можуть змусити людей підкоритися під впливом страху, але не змусять їх щиро вірити в таку ідею. Пропаганда ж, на відміну від насилля, в першу чергу, змушує людей прийняти ідею як таку, до якої вони дійшли самостійно і, в результаті, дозволяє зберегти довіру населення до влади.

У межах путінізму використовуються обидва методи. Терор зі свого боку це ідеальний засіб, що підкріплює пропаганду: дія реалізована для того, щоб перетворити суб'єктивну думку на чітку позицію.

Терор буває різним і росія застосовує усі його наявні форми. Так, класифікувати терор з боку росії можна за декількома ознаками: за об'єктом застосування (внутрішній, зовнішній), за сферою застосування (визнаний, прихований). За об'єктом застосування: внутрішній терор – терор, який спрямований на власне населення; зовнішній – терор націлений на населення іншої країни. За сферою застосування: визнаний – терор, вчинений конкретною державою, використання якого прямо чи опосередковано визнається нею; прихований – терор, вчинений конкретною державою, використання якого відповідною державою не визнається. Залежно від ознаки, за якою класифікується терор, він може виконувати різні функції.

Найбільш функціональним інструментом для формування чіткої позиції серед населення росії щодо того чи іншого питання є внутрішній, прихований терор з боку терористичної держави поданий як тероризм.

Внутрішній терор як тероризм у своїй основі покликаний розповсюджувати панічні настрої, формувати відчуття беззахисності та неконтрольованої агресії. Розповсюдження паніки та формування беззахисності є першою функцією терору як тероризму. Наявність жертв серед цивільного населення стає також ключовим доказом підтвердження для населення загальнонаціональної ідеї «навколо самі вороги» і зі свого боку дозволяє легітимізувати будь-які дії керівництва країни по відношенню до агресора. Так, наприклад, вибухи житлових будинків у росії з 4 по 16 вересня 1999 року дозволили реалізувати доволі комплексну пропаганду. Першочергово відбулася підготовка суспільної думки для розгортання війни на придушення національно-визвольних рухів на Північному Кавказі з наголосом на ліквідацію незалежності Чеченської республіки. Окрім цього ці резонансні події підштовхнули рейтинги маловідомого населенню В. Путіна, який лише кілька місяців до цього отримав статус «наступника» президента Б. Єльцина, і відкрили можливості встановлення поліцейського режиму через згорання інститутів демократичного суспільства (Ік, 2009).

Друга функція терору, поданого як тероризм, через особливості його прояву, ґрунтується на можливості використати певні прецеденти в міжнародному праві, спотворивши їх сутність, та, відповідно, використавши їх для обґрунтування своїх подальших терористичних дій. Тобто даний терор за своєю суттю виконує функцію нібито доказового елементу для демократичного суспільства: виправдовування своїх терористичних дій міжнародним правом. Комбінація інформації щодо підвищення на території Ічкерії рівня ісламістських настроїв разом з вчиненням «терористичних актів» на території росії виступила у ролі обґрунтування легальності подальших дій рф. Остаточними результатами цієї пропагандистської кампанії, підкріпленої внутрішнім прихованим терором, стали прийняття Парламентською асамблеєю Ради Європи у 1999–2000 рр. рекомендації та резолюції, в яких ПАРЕ визнавала право рф на територіальну цілісність та встановлення правопорядку в Чеченській Республіці; розгортання Другої російсько-чеченської війни практично відразу після підриву будинків на

території росії; ліквідація Чеченської Республіки Ічкерії та встановлення на її території російської влади, іншими словами – окупація регіону (Parliamentary Assembly, 1999, 2000).

Нещодавня стрілянина в «Крокус-Сіті» є ще однією ілюстрацією внутрішнього прихованого терору, поданого як тероризм. Тут була проведена аналогічна робота над підкріпленням загальнонаціональної пропагандистської ідеї. Конкретно над усталенням дегуманізованого образу українця в уяві населення росії як «нациста», що підтримує «Київський режим», і буцімто заохочує вбивства цивільних росіян. Достеменно невідомо, яку мету переслідувало російське керівництво цим терористичним актом, і чи взагалі вона причетна до нього, але існують припущення, що одним із його політичних завдань могла бути стимуляція нової хвилі мобілізації всередині країни. Також ГУР наголошує: Путін може «використати розстріл власних громадян як привід для ще більш жорстоких ударів по цивільній інфраструктурі та вбивств цивільних українців» (Чеботнікова, 2024). Утім, навіть, якщо влада не була причетна до нього, вона все ж зробила все можливе, для того, щоб «знайти» там «український слід».

Окрім цього, ймовірно, росія розраховувала на те, що цей інфопривід зможе вплинути на думки західної аудиторії та похитнути впевненість країн демократичного світу щодо доцільності підтримки України. Самі ж західні країни неодноразово наголошували на високій ймовірності теракту на території рф (про це на своїх офіційних ресурсах попереджало посольство США в росії та МЗС Великої Британії) (U.S. Embassy & Consulates in Russia; The Foreign, Commonwealth & Development Office), що вдало було використано путінським режимом, як аргумент на свою користь: вони звинуватили США у співучасті в організації березневого теракту.

Більшість з лідерів демократичних країн висловили офіційні співчуття росії у зв'язку із загибеллю мирних громадян та засудили цей акт тероризму, що потенційно можна розцінювати як прояв слабкості з їхнього боку перед обличчям справжнього ворога.

Зовнішній терор зі свого боку переважно застосовується як основний інструмент практичного втілення політики «навколо самі вороги». У даному контексті путінську росію можна порівняти з «резервуаром», який поступово наповнюється напруженістю, що шириться в суспільстві. Ця напруженість зазвичай зумовлена економічними проблемами та політичною несправедливістю. Якщо «резервуар» переповнений, напруженість може «вилитися» у внутрішні заворушення та дестабілізацію сформованого режиму. Щоб запобігти цьому, режим Путіна використовує зовнішній тероризм як засіб для регулювання внутрішньої напруженості. Такі зовнішні конфлікти, терористичні акти або пропагандистські кампанії слугують відволікаючим маневром, який зміщує фокус з внутрішніх проблем на існуючу зовнішню загрозу. Чим інтенсивніший зовнішній конфлікт, тим більше уваги він привертає, тим менше шансів на внутрішній опір режиму. З іншого боку, зовнішній конфлікт дає можливість посилити терор та контроль у власній державі, обґрунтовуючи це наявністю конфлікту.

Перераховувати держави, відносно яких росія застосовувала цю форму терору, можна довго. Серед них Молдова, Чеченська Республіка Ічкерія, Грузія. Це не оминувало й нашу країну. Путінський режим тероризує населення України з 2014 року. Тоді, у 2014, усе почалося з прихованого терору, коли росія 8 років поспіль заперечувала свою присутність на Донбасі, а вже у 2022 році це регресувало до терору визнаного, коли лідери росії та білорусі у лютому заявили про «превентивний удар» з метою самозахисту. Зовнішній терор щодо України росія протягом останніх десяти років використовує систематично: основна відмінність полягає у меті такого терору. Так у 2014 році рф застосовувала прихований терор, метою якого було виправдання необхідності втручання у «складну ситуацію» на Донбасі. Це включало підтримку бойовиків, введення російських військ, поширення дезінформації через пропаганду та створення інформаційного тиску на Україну. Крім того, зона конфлікту, зона постійної нестабільності також суттєво впливали на розвиток України та її економіку.

Зі свого боку, визнаний зовнішній терор, що застосовується росією відносно України з початку повномасштабного вторгнення, має на меті продемонструвати здатність до жорстокості, аби залякати населення і досягти своїх стратегічних цілей. Цю тезу підтверджує офіцер 12-ої бригади «Азов» НГУ Ілля Самойленко в одному зі своїх інтерв'ю: «У них [росіян] немає національної ідеї, але в них є державна ідея. Це імперія, метою якої є експансія. І якщо не вдається експансія, то починається терор» («Захисник “Азовсталі” Гендальф», 2023). Окрім того, така жорстокість є ілюзією сили, міці й успіху рф для населення росії, яке століттями сповідує імперіалістичну ідеологію.

Заразом поєднання терору з ІІСО, спрямоване на дестабілізацію ситуації всередині країни, має змушувати українців відчувати постійний страх та недовіру до урядових інституцій, провокувати внутрішній конфлікт. Це має зробити ідею про укладання домовленостей на вигідних росії умовах прийнятною для української нації. Однак, росія не здатна усвідомити, що терор не стільки лякає українців, скільки викликає їхню лютю по відношенню до агресора і прагнення до опору. Недарма в мілітарній спільноті до «пам'ятаємо» завжди додають «помстимося». Буча, Ірпінь, Маріуполь, Бахмут, Оленівка, щоденні ракетні обстріли тилівих міст та прикордонних територій не викликають бажання домовлятися чи здаватися, викликають бажання невпинно мститися за кожного, кого забрала ця війна, хто поклав життя за Україну в цій боротьбі, працювати заради спільної мети. «Він [путін] завжди воює проти цивільного населення, він [путін] намагається підкорити населення шляхом терору», – зазначає американська журналістка та письменниця Джанін ді Джованні, яка працювала на війнах протягом 30 років і свідком путінських війн в Чечні, Сирії та Україні, у розмові з журналісткою Ангеліною Карякіною в одному з епізодів подкасту «Коли все має значення» (Гуменюк & Карякіна, 2024). Окупація, масові поховання загиблих, братська могила, бомбардування, катівні, зруйновані вщент житлові будинки та об'єкти критичної інфраструктури – все те, що характеризує Ізюм часів повномасштабної війни. Екологічна катастрофа, затоплення будинків та споруд, сотні знедолених цивільних, тисячі українців, що залишилися без доступу до

водопостачання – наслідки підриву Каховської ГЕС росіянами. Сотні українських міст, що зрівняли із землею, тисячі могил, над якими майорить синьо-жовтий стяг, тисячі вивезених до росії українських дітей та сотні військовополонених, яких вбиває полон – цинічний терор рашизму.

У своєму інтерв'ю естонській кіногрупі «Exitfilm» 1995 року лідер чеченського визвольного руху та перший президент Чеченської Республіки Ічкерія Джохар Дудаєв сказав: «Терор – це ганебна справа для державного рангу, а щоби його звести ще й у ранг державної політики – це взагалі треба бути параноїком» (Дудаєв, 2022). Твердження Дудаєва залишається актуальним й у сучасному контексті і вдало характеризує владу російської федерації 21 століття. Терор став невіддільною частиною режиму путіна і вже понад 20 років слугує механізмом для системного зняття напруги всередині країни та розвантаження тиску на сам режим. Цей механізм настільки ж дієвий, наскільки й руйнівний, а сучасний стан справ сміливо можна визнати «точкою неповернення» для росії. Заступниця очільника української місії при ОБСЄ Вікторія Кувшинникова під час одного з засідань Постійної ради слушно зауважила, що «війна залишається єдиним інструментом у руках Путіна, щоб утримувати контроль над ситуацією в Росії та її регіонах. Шляху назад у путінського режиму немає» («Путін закручуватиме гайки», 2024).

Терор, що роками застосовувався режимом для підживлення ідеї «навколо самі вороги», ретельно приховував реалії «демократичної рф». Увесь цей час терор давав позитивні, але тимчасові ефекти, але досі ніколи не був справжнім вирішенням проблем, що накопичувалися; терор лише маскував проблему, не вирішуючи її. Це означає, що допоки у росії зберігається режим путінізму, терор, ймовірно, й надалі буде використовуватися як інструмент для досягнення політичних цілей. Рф продовжуватиме розпалювати безглузді конфлікти на глобальній арені, підриваючи світовий лад заради збереження своєї влади та авторитету.

Список використаних джерел

1. Гуменюк, Н., & Карякіна, А. (2024, 3 січня). Методичка Путіна. Як російський диктатор веде війни? Паралелі з Чечні, Сирії та України. [Випуск аудіоподкасту]. У *Коли все має значення*. NV. <https://podcasts.nv.ua/episode/27906.html>.

2. Дем'яненко, Б. Л. Путінізм. У *Велика українська енциклопедія*. Взято 24 квітня 2024 з <https://vue.gov.ua/Путінізм>.
3. Дудаєв, Дж. (2022). *Лицар Свободи*. Залізний тато.
4. Захисник «Азовсталі» Гендальф: Я дивився на карти МІБ із точками входження Росії через наш кордон і крутив пальцем біля скроні. З погляду планування це був ідіотизм. (2023, 18 травня). *Інтернет-видання «ГОРДОН»*. 2023. <http://surl.li/tujyk>
5. Ік, С. (2009). 10 років вибухам у Москві, що почали Другу Чеченську війну. *BBC Ukrainian*. https://www.bbc.com/ukrainian/world/story/2009/09/090909_eke_moscow_bombing_sp.
6. Павлов, Д.М. (2015). Теорія політичної пропаганди Г. Ласвелла. *Панорама політологічних студій*, 13, 40-46. <https://www.politologia-rdgu.rv.ua/images/pan13/40.pdf>.
7. Путін закручуватиме гайки, щоб врятувати свій режим – Україна в ОБСЄ. (2024, 22 березня). *Ukrinform*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3843150-putin-zakrucuvatime-gajki-sob-vratuvati-svij-rezim-ukraina-v-obse.html>.
8. Чеботнікова, І. (2024, 23 березня). «Жах масового вбивства»: як світ реагує на теракт під Москвою у «Крокус Сіті». *24 канал*. https://24tv.ua/strilyanina-krokus-siti-22-bereznaya-reaktsiya-svitovoyi-spilnoti_n2520508.
9. Parliamentary Assembly. (1999). Resolution 1201. <https://pace.coe.int/en/files/16809/html>.
10. Parliamentary Assembly. (2000). Recommendation 1444. <https://pace.coe.int/en/files/16772/html>.
11. The Foreign, Commonwealth & Development Office. (n.d.). FCDO advises against all travel to Russia. <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/russia>
12. U.S. Embassy & Consulates in Russia. (n.d.). Security Alert: Avoid Large Gatherings over the Next 48 hours. <https://ru.usembassy.gov/security-alert-avoid-large-gatherings-over-the-next-48-hours/>

Іванова Н.Ю.,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Більш як за 33 роки незалежної України українці розвивали та укріплювали громадянське суспільство. Особливо інтенсивним став цей процес під час повномасштабної війни з росією. Цьому сприяли декілька факторів:

- суспільні організації в Україні виникали, утворюються та беруть на себе функції деяких органів влади, що інколи працюють не дуже оперативно, зволікають з прийняттям нагальних рішень, а інколи і зовсім не здатні виконувати покладені на них повноваження;

- у ході розвитку демократичних процесів суспільні організації поповнюються активістами (чоловіками і жінками), здатними усвідомлювати і реалізовувати суспільно важливі справи сучасними цивілізованими методами, демонструючи свою здатність адаптуватись до європейських цінностей;

- після кожної з революцій («на граніті», Помаранчевої Революції та Революції Гідності), а особливо з 2014 та 2022 років суспільні організації міцніли і змушували державу рахуватись з ними;

- до організацій громадянського суспільства залучається молодь – майбутнє нашої країни;

- громадянське суспільство розвиваючись в надскладних умовах повномасштабної війни, поступово стає реальним, а не формальним чинником нашого політичного життя, проявляючи здатність до самоорганізації, ініціативи, солідарної взаємодії, взаємодопомоги та довіри;

- НСО отримують підтримку від міжнародних організацій.

Після початку повномасштабного вторгнення росії суспільні організації почали на різних рівнях вирішувати проблеми, з якими зіштовхнулась країна.

Громадянське суспільство зосередило свою увагу на:

- висвітленні і своєчасному інформуванні громадян;
- тиску на владу та організацію публічних заходів, лобіюванні;
- проведенні досліджень та навчанні;
- фандрайзингу коштів;
- розробці проектів нормативних документів та петицій;
- розробці цифрових рішень;
- допомозі ЗСУ, ВПО і ветеранам, децентралізації і місцевому

самоврядуванню, що дає можливість громадянам брати більш активну участь у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя;

- охороні здоров'я;
- правозахисній та антикорупційній діяльності;
- відновленні енергетики;
- екології;
- міжнародній політиці, особливо євроінтеграції.

Вагомим внеском є діяльність «Антикорупційного штабу», який створив проект «Мапа руйнувань і відновлення», де збирається інформація про пошкоджені об'єкти і роботи по їх відновленню. Київська школа економіки та інші організації започаткували проект «росія заплатить», який спрямований на фіксацію збитків, нанесених Україні. Але більшість організацій зосереджені на проектах, завдяки яким можна побачити швидкі результати, діють як пожежники в екстремальних ситуаціях. Проте існують та активізуються організації, хоч їх і меншість, які приділяють увагу довготривалим перспективам з відновлення. Вирішення проблем фінансування асоціацій та організацій громадянського суспільства може допомогти їм швидше реалізувати свої проекти, програми, розширити свою діяльність.

Сильне громадянське суспільство позитивно впливає на суспільний діалог і сприяє формуванню суспільної думки, забезпеченню консенсусу і стабільності, правової та політичної культури, узгодженню різноманітних інтересів, а тим самим – рівності та справедливості у суспільстві. Узагальнюючими чинниками,

дієвою передумовою функціонування громадянського суспільства є наявність зрілого громадянина з розвинутою громадянською позицією та держави, яка ставиться до нього не з недовірою, а сама сприяє обговоренню того чи іншого актуального питання. Ідеалом є «сприяюча держава», яка створює необхідні органічні рамкові умови, щоб неурядові організації, спілки та об'єднання могли розвиватись. Останні мають сприяти боротьбі з бюрократичними зволіканнями, пустими обіцянками та популізмом, а також з негідними засобами досягнення мети. Адже якщо ворогом номер 1 для нас є путінська росія, то номером 2 – корупція.

В ході повномасштабної війни явними стали такі позитивні зміни в громадянських організаціях, як посилення співробітництва, зростання спільних ініціатив, подолання байдужості у частини населення. Майже дві третини українців беруть активну участь у громадських заходах та організаціях.

Стає більш помітною співпраця між урядом і неурядовими організаціями. В Україні все більшу підтримку знаходить ініціатива «Відкритий Уряд», спрямована на забезпечення прозорості, відкритості участі громадян у прийнятті рішень. Це може відбуватись через онлайн-платформи, громадські слухання або фокус групи. Влада вживає заходів для залучення громадян до процесу прийняття рішень, створюючи консультативні ради та проводячи онлайн-опитування. Для підвищення прозорості публікується інформація на вебсайтах та проводяться публічні слухання. І це тільки початок шляху, на якому будуть як відкриття та досягнення, так і певні недоліки.

Рада Європи пропонує кілька способів, як громадянам слідкувати за рівнем демократії, а отже і за рівнем розвитку громадянського суспільства як її важливої характеристики у своїй країні:

- постійно бути в курсі того, що відбувається в політичному житті країни, та слідкувати за рішеннями, що ухвалюють представники влади, яких суспільство обрало, займатися просвітництвом;
- висловлювати свої думки за допомогою ЗМІ, на мітингах, різноманітних акціях, у петиціях;

- вимагати від держави консультації з громадянським суспільством;
- якщо якесь рішення здається недемократичним, об'єднуватись зі своїми однодумцями, щоб позиція громадян була почута, а політика — переглянута;
- активно залучати громадян не пропускати різні заходи (консультативні ради, публічні слухання тощо);
- відстоювати право критикувати владу, адже навіть в умовах повномасштабної війни влада потребує не тільки легітимації, а також критики і самокритики заради впровадження нових ідей, стратегій, форм і методів, їхньої реалізації, відповідальності;
- громадянське суспільство під час війни має дбати про об'єднання активістів та інтелектуалів як резерв нашої майбутньої меритократичної еліти;
- формувати масову підтримку тих проблем, які є важливими для суспільства;
- навчитись брати на себе відповідальність за вирішення суспільних проблем;
- боротись за прозорість політико-економічних відносин в межах можливого під час повномасштабної війни;
- залучати людей до захисту прав і свобод.

Цікаву думку щодо цього сформулював академік Володимир Горбулін ще у 2017 році: «Ми маємо поєднувати демократію мирного часу з демократією реальної війни». З одного боку, повне збереження демократичних інститутів, процедур, підвищення відкритості перед суспільством, а з іншого – корекція цієї моделі для того, щоб відповідати новому виклику. І ключовим критерієм тут стане баланс між здатністю швидко і жорстко відповідати на будь-які прояви зовнішньої агресії, а з іншого – забезпечити права і свободи громадян, що відповідають демократичному суспільству, підвищувати роль організацій громадянського суспільства на всіх рівнях, розповсюджуючи їх позитивний досвід, сприяти цілісності громадянського суспільства, його розширенню для здійснення як короткострокових, так і обґрунтованих довгострокових проєктів. Як сказала на врученні Нобелівської премії Олександра Матвійчук:

«Нам потрібен новий гуманістичний рух, який буде працювати з суспільством на рівні сенсів».

Список використаних джерел

1. Горбулін, В. (2017, 3 листопада). Який Фенікс народиться зі згарища світової гібридної війни. *Дзеркало тижня*, (41), 2.
2. Мигаль, М. (2023). *Розвиток громадянського суспільства в умовах війни: рекомендації для міжнародних партнерів*. Інститут аналітики та адвокації. <https://iaa.org.ua/articles/civil-society-development-in-times-of-war-recommendations-for-international-partners/>.
3. Степаненко, В. П. (2024). *Українська суспільна самоорганізація як воєнний ресурс*. Інститут соціології НАН України. https://isnasu.org.ua/popsci/007_Stepanenko_-_Ukrainska_samoorganizaciya.php.

Лисенко Ю. В.,

кандидат політичних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЗАГРОЗИ

Громадянське суспільство як структурний елемент політичної системи відіграє важливу роль у процесах суспільних перетворень, оскільки є потужним виразником інтересів громадян з високим рівнем інтелектуальних, культурних, моральних властивостей і спільно з інституціями політичної системи, зокрема державою, утворює систему розвинених політичних і правових відносин.

Політичне життя сучасного українського суспільства і участь громадян України у політичних процесах обумовлене свідомим прагненням до цивілізаційного розвитку з утвердженням і дотриманням європейських

цінностей та демократичного майбутнього. В умовах воєнного стану через вороже повномасштабне вторгнення та наявні зовнішньополітичні загрози державному суверенітету і територіальній цілісності України громадянське суспільство, як інституту політичної системи, реагує на виклики безпекового характеру і продовжує формувати умови для збереження подальшого демократичного розвитку. Громадянське суспільство в Україні набуло ознак самоорганізованого, мобільного і гнучкого суб'єкта політичного процесу, здатного реагувати на виклики суспільно-політичної нестабільності. На думку вітчизняних науковців мета громадянського суспільства – створення умов для задоволення матеріальних, духовних та інших потреб, насамперед шляхом максимального використання прав і свобод, вироблених демократичним суспільством. У теоріях ліберальної, елітарної демократії, демократії участі громадянське суспільство є цінним у частині розвитку окремих складових демократичного процесу (захист прав людини, здійснення громадського контролю політичних інститутів, формування політичної культури тощо) [1, с. 13-14].

Виходячи з цих особливостей, розглянемо деякі тенденції сучасного громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану як нової реальності.

Передумовами функціонування організованого громадянського суспільства можна вважати формування вільної особистості, наділеної правами і свободами, існування різних форм власності та прозоре функціонування механізмів ринкової економіки, ефективну діяльність громадських об'єднань, суспільних рухів, дієвість представництва інтересів суспільства через політичні інститути тощо. Виклики і загрози безпекового характеру вказують на невідворотність суспільних перетворень, зміну основних напрямів функціонування й діяльності та подальшої розбудови громадянського суспільства. Все більшої актуальності набувають дослідження функцій, завдань і особливостей функціонування громадянського суспільства у контексті нових соціально-політичних реалій України в умовах воєнного стану. Все більше актуалізуються питання динаміки

інститутів громадянського суспільства, його структурного розширення під впливом процесів внутрішнього переміщення громадян, зовнішньої міграції, руйнування напрацьованих логістичних зв'язків, сформованих соціальних інститутів як частини структури громадянського суспільства тощо.

Варто наголосити, що особливістю функціонування громадянського суспільства України в умовах воєнного стану є розвиток тих напрямів у його діяльності, які активізують форми гуманітарного забезпечення, співпрацю і збір коштів на потреби як громадян, так і Збройних сил України, різноманітні громадські ініціативи локального характеру, які формують структуру волонтерства, протестних рухів, сил територіальної оборони, механізмів гуманітарного забезпечення, суспільної комунікації і логістики, об'єктивного інформаційного простору, представництва у переговорних процесах (звільнення заручників, пошук військовополонених, зниклих без вісті) тощо.

Характерними рисами громадянського суспільства в Україні можемо назвати такі: широку мобільність, швидку адаптивність, максимальну гнучкість, високу динамічність. Крім цього, особливістю функціонування громадянського суспільства в Україні є його всебічна потужна консолідація, що виражається у посиленому ідейному спротиві зовнішнім загрозам, підтримці і поширенні як європейських, так і загальноцивілізаційних цінностей. Основою зрілого і ефективного у своєму функціонуванні громадянського суспільства є позиціонування громадянами себе як ініціативних і відповідальних суб'єктів політики, а не пасивних об'єктів зовнішньополітичного і внутрішньополітичного впливу.

Суспільно-політичні події в Україні за період 2013-2024 рр. суттєво вплинули на формування нових, чітко окреслених тенденцій у функціонуванні громадянського суспільства нашої країни. Варто акцентувати на прогресуючу зміну у кількості суспільно-активних та небайдужих громадян, що є достатнім для подальшої розбудови демократичного громадянського суспільства. Набуття нових рис і виконання ряду функцій демонструють сильні сторони громадянського суспільства і закріплюють його важливу роль у структурі політичної системи суспільства.

Враховуючи особливості сучасного етапу політичного життя українського суспільства, важливо сприяти розвитку інститутів громадянського суспільства, їх участі у вирішенні актуальних суспільних проблем, враховувати переваги демократичного впливу держави на особливості формування об'єктивної громадської думки тощо. За таких умов громадянське суспільство залишається важливим інструментом консолідації українського суспільства у подоланні негативних впливів і викликів в умовах воєнних загроз.

Список використаних джерел

1. Андрійчук, Т. (2012). Концепт громадянського суспільства в сучасних теоріях демократії. *Політичний менеджмент*, 1-2, 10-17.
2. Шевченко, О. (2023). Розвиток громадянського суспільства в Україні у період війни. *Наукові перспективи*, 1 (31), 200-209 <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3549>.

Манелюк Ю. М.,

кандидат політичних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима

ЗАХИСТ СВОБОДИ ТА ДЕМОКРАТІЇ В ЕПОХУ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Дезінформація є однією з головних проблем демократичних країн сучасності. За неправдивими або фейковими новинами часто сформульовані стратегії маніпулювання громадською думкою та підризу стабільності держав та їхніх інституцій. Містифікації та дезінформація – загроза свободі та демократії. Розвиток і широке використання цифрових медіа дозволяє швидко поширювати кампанії, що робить дезінформацію більш гострою проблемою. В останні роки потік дезінформації пришвидшився, про що свідчить інфодемія в мережах у

контексті пандемії COVID-19 та російсько-української війни. Дезінформація дуже небезпечна, оскільки може стати інструментом пропаганди чи маніпуляції. Клікбейтні заголовки, підставний контент, часто спрямований на піднесення певних подій у вигідному світлі – це також є дезінформацією. Часто фейкові новини публікуються для того, щоб винести вигоду, грошову чи моральну вигоду, тому щоразу, коли помічаєте явну брехню, запитайте себе: «Кому потрібно, щоб я в це повірив?»

За останні роки у світі відбулось багато конфліктів, виборів, пандемія, воєнних конфліктів та ін. І постає важливе питання як людям дізнаватись правдиву інформацію? Звідки її черпати? та як не потрапити в «руки» дезінформаторів. Для людей дуже важливо знати правду та мати можливість отримувати інформацію правдиву або з перших рук. Проте як вистояти у світі де потік інформації швидший за світло?

Розширення того, що «вважається» дезінформацією, демонструє, що дезінформація є основною медіа-стратегією, яка використовується в країнах для відтворення та зміцнення переваги одних над іншими та ієрархії влади за рахунок населення, якому бракує соціальної, культурної, політичної чи економічної влади.

Мета статті – розглянути поняття дезінформації, проаналізувати її негативні сторони, визначити як вона впливає на суспільство та на прикладах зрозуміти її механізми роботи та взаємодії з суспільством. Визначити методи боротьби з нею та способи протистояння.

Термін «дезінформація» стосується неправдивої або оманливої інформації, навмисно поширеної з метою отримання прибутку, завдання шкоди або досягнення політичних чи ідеологічних цілей. Хоча це охоплює багато типів інформації, у публічному дискурсі дезінформація нерозривно пов'язана з соціальними медіа та технологічними платформами, і часто дивним чином деполітизована, представлена як «забруднення» або «зараження» здорової інформаційної екосистеми. Велика кількість досліджень свідчить про те, що наративи дезінформації ґрунтуються на існуючих ідеологіях, які часто

включають расу та нерівність, і утілюють їх. Ієрархії, засновані на ідентичності, зокрема расовій приналежності, відіграють ключову роль у створенні, поширенні та поширенні наративів дезінформації. Існують різні методи поширення дезінформації:

1. виборча цензура,
2. маніпуляції з рейтингом пошуку,
3. злам та реліз,
4. поширення дезінформації безпосередньо.

Яскравим прикладом дезінформації є її використання під час виборів. Хибні дані, що вводять в оману, поширювалися дуже швидко і стосувалися багатьох політичних питань, спеціальним службам вдалося встановити, що більшість матеріалів, що вводять в оману, були створені групою македонських підлітків. Їхня мотивація була простою: якщо вони почнуть випускати велику кількість політичних матеріалів, їх новинами ділитиметься велика кількість користувачів, а значить – публікації наберуть більше переглядів, що принесе їх авторам непогані гроші.

Тому варто подумати про те, як себе уберегти від такої інформації, тому аналізуючи прочитані новини, необхідно насамперед звернути увагу на те, чи подаються в публікації сухі факти, чи відчувається тиск на емоції, оскільки фейкові новини діють на почуттів, а не до розуму, тому вони часто містять дивні твердження або викликають гнів або страх.

Однак інформацію, що вводить в оману, можна розповсюджувати не лише за допомогою тексту. Іноді видання та користувачі вдаються до використання так званих «діпфейків» – це фальшиві зображення та відеоролики, створені з використанням цифрового програмного забезпечення, машинного навчання та заміни осіб. Зображення об'єднуються в нові відеоролики, що показують події або дії, що ніколи не відбувалися в реальності. Результати можуть виявитися дуже переконливими, що не дозволяють ідентифікувати їх як хибні, тому, перш ніж вірити черговій статті новин або публікації в соціальній мережі, не полінуйтесь перевірити

інформацію: можна перевірити її початкове джерело, наприклад, сайт на наявність орфографічних помилок у його назві, вивчіть інші професійні джерела, чи пропонують вони свій погляд на ситуацію, перевірте справжність зображення та інших матеріалів, доданих до публікації.

У статті «Чому фейкові новини мають таку привабливість?» наголошується на тому, наскільки важливо уникати помилкової інформації. Фейкові новини «все більше зосереджені на підтвердженні власного світогляду читачів, а не на виклику», оскільки ми наповнюємо свій розум інформацією, яку хочемо знати, а не правдою, ми притупляємо те, як ми бачимо речі. Фейкові новини шкодять нашому загальному сприйняттю. Хоча я згоден з ним, це ще одна причина того, що фейкові новини можуть бути настільки згубними.

Наразі пропоную розглянути тактики які використовують ЗМІ для поширення дезінформації:

- Брехні, тихо відмовляйтеся: головні медіа-джерела сумно відомі тим, що повідомляють про відверто нечесні та непідтверджені новини на першій сторінці, а потім тихо відмовляються від них на самій останній сторінці, коли їх спіймають. У цьому випадку суть полягає в тому, щоб залізницею брехні потрапити в колективну свідомість. Коли брехня остаточно викрита, вже занадто пізно; і велика частина населення не помітить і не потурбується, коли правда впливе назовні.

- Непідтверджені або контрольовані джерела як факт: канали кабельного телебачення часто цитують інформацію з «неназваних» джерел, державних джерел, які мають очевидну упередженість або плани, або «експертних» джерел, не надаючи альтернативного «експертного» погляду. Інформація, надана цими джерелами, як правило, підтверджується нічим іншим, як сліпою вірою.

- Обчислене упущення: це ще називають даними «вишневого вибору». Одна проста частина інформації або основна частина правди може зірвати цілу дезінформаційну новину; тож замість того, щоб намагатися затушувати це, вони просто вдають, що його не існує. Коли факт замовчується, брехня може виглядати цілком раціональною. Ця тактика також широко використовується,

коли агенти дезінформації та нечесиві журналісти беруть участь у відкритих дебатах.

- Відволікання уваги та виготовлення релевантності: іноді правда потрапляє в свідомість громадськості, незалежно від того, що ЗМІ роблять, щоб її заховати. Коли це трапляється, їхній єдиний вихід – спробувати змінити увагу громадськості і, таким чином, відвернути її від істини, яку вони були так близькі до розуміння. ЗМІ досягають цього, «надмірно висвітлюючи» тему, яка не має нічого спільного з більш важливими проблемами. За іронією долі, засоби масової інформації можуть сприйняти неважливу історію і, висвітлюючи її до нудоти, змусити багатьох американців припустити, що, оскільки ЗМІ не замовчать про це, вона має бути важливою.

- Тактика нечесних дебатів: іноді люди, які насправді стурбовані прагненням людини до чесності та законної інформації, що базується на фактах, прориваються та з'являються на телебаченні. Однак рідко їм дозволяється ділитися своїми поглядами чи ідеями без необхідності боротися крізь стіну ретельно створеного обману та пропаганди. Оскільки засоби масової інформації знають, що вони втратять довіру, якщо час від часу не допускать гостей із протилежними поглядами, вони організовують та режисують спеціалізовані теледебати в суворо обмежувальному середовищі, що змушує гостя захищатися та ускладнює йому можливість чітко визначати і передавати свої ідеї чи факти.

А все ж, хто такі підбурювачі та агенти дезінформації?

Будь-яка особа, що має обліковий запис у соціальних мережах, може створювати та поширювати дезінформацію: уряди, компанії, інші групи інтересів або окремі особи, аналізуючи різних учасників, відповідальних за дезінформацію, робоча група ЮНЕСКО зі свободи вираження поглядів і боротьби з дезінформацією розрізняє тих, хто фабрикує дезінформацію, і тих, хто поширює контент: підбурювачі (прямі чи опосередковані) – це ті, хто створює контент, і агенти («агенти впливу»), окремі особи, офіційні особи, групи, компанії, установи) є тими, хто відповідає за поширення неправди.

Найбільш системні загрози політичним процесам і правам людини виникають через організовані спроби провести скоординовані кампанії на кількох платформах соціальних мереж. Як вказує Facebook на скоординовану неавтентичну поведінку, великі кампанії з дезінформації часто пов'язані з урядами, політичними партіями та військовими та/або з консалтинговими фірмами, які працюють на ці органи. Якщо ініціатором або агентом дезінформації є – або має підтримку – іноземна держава, це може порушувати принцип невтручання міжнародного публічного права. Експерти вважають, що принцип невтручання застосовний як до кібероперацій держави, так і до іншої діяльності держави. Іноземне втручання слід розуміти як «примусову, оманливу та/або непрозору спробу порушити вільне формування та вираження політичної волі осіб іноземним державним суб'єктом або його агентами».

На жаль, дезінформація існувала та буде існувати у нашому інформаційному просторі, проте нам слід бороти з нею та її наслідками. Складність боротьби з дезінформацією полягає в тому, що її вплив на права людини є подвійним. Це означає, що, визнаючи існування дезінформації, ми ризикуємо порушити основні права людини, включаючи свободу думки, право на участь, право на приватність та інші права, пов'язані з культурними, економічними та соціальними факторами. У той же час ми приймаємо його загрозу та зниження демократичності, оскільки він має владу впливати на вибори; збільшення цифрового насильства та репресій. З іншого боку, законодавство, яке не розроблено ретельно та не враховує права на свободу вираження поглядів, може призвести до занепокоєння.

Список використаних джерел

1. Дезінформація, пропаганда і все, що між ними: як розпізнати і захиститися (2022, 10 серпня). *Детектор медіа*. <https://detector.media/withoutsection/article/201754/2022-08-10-dezinformatsiya-propaganda-i-vse-shcho-mizh-nymy-yak-rozpiznaty-i-zakhystytysya/>.

2. Звідки беруться фейки та дезінформація, і як від них захиститися URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/08/11/241935/>

3. Капелюшний, В.П. Дезінформація. У Дзюба, І.М., Жуковський, А.І., & Железняк, М. Г. (та ін.). (2007). *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-21273>.

4. Миколайчук, Б. (2021, 22 липня). *Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя і як «вакцинуватися»?* Центр демократії та верховенства права. <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/>

5. Disinformation. (n.d.). In *Merriam-Webster*. Retrived 19 April 2024, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disinformation>

6. What Is Disinformation? Definition and Examples (2019, March 25). *ThoughtCo*. <https://www.thoughtco.com/disinformation-definition-4587093>

Мацука В.М.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів,
Маріупольський державний університет*

УСПІШНІ СТРАТЕГІЇ КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТУ

Через непередбачуваність глобальних подій багато компаній прагнуть визначити потенційні кризи до їх виникнення, щоб розробити плани їх подолання. Якщо трапиться криза, компанія повинна мати можливість радикально змінити напрямок, щоб «вижити». Спробуємо розібратися, що таке кризис-менеджмент і як його успішне впровадження допоможе вирішити складні ситуації в компанії (edın, 2023).

Перш за все, кризис-менеджмент – це процес, за допомогою якого організації реагують на руйнівні та несподівані події, які можуть завдати шкоди організації або її зацікавленим сторонам. Сам процес включає стандартні

операції, такі як турбота про колег, гнучке та розумне прийняття рішень, швидке виконання планів та поширення інформації (Колесникова & Мацука, 2023).

Розрізняють три види кризис-менеджменту: екстрений, превентивний та провокаційний, а саму кризу поділяють на кризу зовнішню та кризу внутрішню. Для зовнішніх криз використовується аварійний тип; для внутрішніх криз використовується превентивний або провокаційний тип залежно від ситуації.

Кризис-менеджмент в надзвичайних ситуаціях – це комплекс заходів, спрямованих на вжиття різноманітних засобів для порятунку ситуації, її стабілізації та запобігання розвитку кризи. Тут швидко проводиться мозковий штурм, оцінюється ситуація і негайно приймається рішення.

Превентивний кризис-менеджмент – це безперервна та спланована дія, спрямована на те, щоб бізнес не досягнув критичної точки. Кожен етап реалізується поступово, а зустрічі проходять за звичною для компанії схемою.

Провокаційний кризис-менеджмент – це серія завдань, які передбачають контроль емоцій співробітників або ставлення співробітника до ситуації.

Різні типи кризових ситуацій відбуваються щодня в усьому світі, багатьом із яких можна запобігти, а деякі потребують локальних рішень. У цьому випадку бренду складно завоювати хорошу репутацію, а купівля кількох статей у ЗМІ не зможе її відразу відновити (marka, 2021).

Щоб уникнути кризових ситуацій у бізнес-одиницях, необхідно застосовувати наступний алгоритм дій:

- **Планування.** Планування передбачає об'єднання невеликої групи далекоглядних співробітників і уявлення сценаріїв різних результатів для компанії. Якщо все піде відповідно до розглянутих сценаріїв, це допоможе виявити вразливі місця та реалізувати план дій.

- **Орієнтація на клієнта.** Навіть якщо підписан довгостроковий договір і обіцяно надати послуги в обумовлений термін, варто час від часу нагадувати клієнту про себе, ви не можете пропустити його відгук. Пам'ятайте, що задоволені клієнти – це стабільний бізнес.

- Корпоративна культура. Потрібно оновити практику управління персоналом, заохочувати емоційний інтелект співробітників і додаткове навчання, а також наймати людей, які близькі підприємницькому духу компанії. Люди є дуже стабільною та ефективною основою для успішних масштабних проєктів (techiiia, 2023).

Незважаючи на наведені вище поради, кризи, безумовно, неминучі.

Найголовніше – не бути негативним і не мовчати. В іншому випадку уява людей і ЗМІ відкрита для багатьох різних можливостей, що часто призводить до суперечливих тлумачень. Для цього слід знати наступні кроки:

- Поділитися найважливішою інформацією якомога швидше. Для цього можна використовувати не лише офіційні ЗМІ, а й публічну сторінку та інші канали соціальних мереж;

- Якщо це трапиться, треба визнати провину і завжди ставити жертву та/або клієнта на перше місце, визнаючи, що вони є людьми. Цей тип кризи не стосується особисто лідера чи менеджера, це стосується насамперед життя людей, на яких вона впливає. Аудиторія має відчувати співчуття та щирість у спілкуванні;

- Спілкуйтеся, залишайтеся на зв'язку та оновлюйте інформацію.

Нарешті, якщо у вас немає довгострокового плану, розробіть його під час кризи. Ретельно проаналізуйте різні типи катастроф, які можуть статися у компанії, і розробіть план дій, зокрема, хто може виступати в якості прес-секретарів, членів команди комунікацій у кризових ситуаціях та оперативного моніторингу ЗМІ та соціальних мереж.

Список використаних джерел

1. Колесникова, А.А. & Мацука, В.М. (2023). Ризики ведення бізнесу в Україні. *Наукові дослідження молоді з проблем європейської інтеграції: збірник тез доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (6 квітня 2023 року, м. Харків, Україна)* (с. 219-220). ХНУ імені В.Н. Каразіна. <http://kbi.karazin.ua/mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-molodix-uchenix-i-studentiv/>.

2. edin (2023). *Ризик-менеджмент чи що таке управління ризиками*. <https://edin.ua/rizik-menedzhment-chi-shho-take-upravlinnya-rizikami/>.

3. marka (2021). *Кризовий менеджмент*. <https://marka-capital.com/krizovij-menedzhment/>.

4. techiia (2023). *Кризис-менеджмент: думайте швидко, дійте чітко та вчасно!* <https://techiia.com/ua/news/kryzys-menedzhment-dumajte-shvidko-dijte-chitko-ta-vchasno>.

Назарчук О. М.,

кандидат історичних наук, доцент,

докторант кафедри політології,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖСЕКТОРАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасні світові виклики, зокрема воєнні загрози, засвідчили, що стійкість та адаптивність суспільства залежить від здатності інтегрувати зусилля всіх секторів, використовувати весь наявний потенціал та мобілізувати всі ресурси заради досягнення спільних цілей, зокрема і виживання суспільної системи.

Історичний екскурс еволюції співпраці різних секторів суспільства Європейського Союзу засвідчує її динамічний характер, трансформацію під впливом кризових явищ. Основною тенденцією нормативно-правових документів та міжнародних договорів у цій царині є посилення ролі й участі громадянського суспільства та приватного сектору у здійсненні публічної політики, залучення різноманітних груп інтересів до процесу формування спільного ринку (Договір про заснування європейської спільноти, 2005; 6).

Запорукою гнучкості європейської системи міжсекторальної взаємодії є принцип партнерства та рівноправності, чітке усвідомлення спільних інтересів та вигоди. Зокрема, співпраця секторів суспільства дає змогу ефективно

реалізувати значимі соціальні проєкти, ухвалювати рішення, розподіляти обов'язки, забезпечувати транспарентність управління, легітимність офіційних інститутів (Commission of the European Communities, 2001; 7).

Важливо підкреслити, що загальні задекларовані принципи уточнюються шляхом розробки конкретних інституційних та фінансових інструментів їхньої реалізації. Наприклад, у Стратегії Європейської комісії «Progress (2007–2013)» передбачено фінансування розвитку та координації соціального партнерства та соціального захисту, умов праці, протидії дискримінації та гендерної рівності (Decision № 1672/2006/EC, 2006). А Стратегія розвитку «Європа 2020 за інтелектуальне, стійке й інклюзивне зростання» ввела заохочення партнерства між структурами ЄС, національними й регіональними урядами та заінтересованими групами (European Commission).

Також слід звернути увагу на такий чинник міжсекторальної взаємодії як процеси децентралізації. На сьогодні трендом є виконання органами місцевого самоврядування частини та бізнесу адміністративних і регулятивних функцій. Це також стимулює виникнення регіональних неурядових організацій та грантових програм на відповідній території з виконання державних програм. У такий спосіб розвантажуються державні інститути та підвищується якість адміністративних послуг, тому державі вигідно фінансувати діяльність таких організацій. Шляхом вільної конкуренції поступово громадські інститути витісняють державні із сфери адміністративних послуг.

Зауважимо, що у практиці міжсекторальної взаємодії ЄС джерела фінансування не вичерпується державним. Воно є додатковою підтримкою для неурядових організацій. До реалізації суспільних проєктів долучаються різноманітні інвестори, приватні підприємства, міжнародні організації. Цікавим є досвід «відсоткової філантропії» – можливість громадянина спрямувати частину свого податку на реалізацію конкретних цілей і програм, підтримку конкретних благодійних, громадських та релігійних організацій.

Для отримання державного фінансування треба довести відповідність організації чітким і прозорим процесам подання й розгляду заявок за заздалегідь

встановленими критеріями. Всім кандидатам на отримання фінансової допомоги гарантується рівність, відкритість і справедливість конкуренції, об'єктивність оцінки. Так само вимагається строга звітність про витрати отриманих коштів.

Вочевидь, поточна ситуація у світі становить загрозу для демократії та відповідних інститутів. Перманентна небезпека зміщує усталені пріоритети та зумовлює трансформацію цінностей. Принцип вигоди не має вирішального значення, а частина особистих і громадянських прав можуть звужуватись з міркувань безпеки. Тому дана ситуація вимагатиме нових підходів і до міжсекторальної взаємодії.

Зокрема, великого значення набуває здатність громадянського суспільства до швидкого реагування на суспільні потреби і пошук ресурсів у короткий період. Саме такий досвід продемонструвало українське суспільство як протягом гібридної війни на Сході України, так і на початку повномасштабного вторгнення. Громадські ініціативи, безумовно, здатні виступити рушійною силою об'єктивних і природних змін. Однак, рівноправність всіх секторів суспільства як елемент ефективної взаємодії вимагає державної підтримки та формальної регламентації спонтанних суспільних процесів.

Надзвичайно важливою є контрольна функція недержавного сектору за органами влади, оскільки вона забезпечить стримування авторитарних тенденцій в умовах воєнного стану, коли низка демократичних процедур і прав обмежені.

Таким чином, досвід міжсекторальної взаємодії у країнах ЄС характеризується активізацією залучення громадськості до процесу управління, децентралізацією повноважень, посилення контролю громадянського суспільства за державою. Подібні тенденції спостерігаються і в Україні. Однак, запозичення європейського досвіду досі актуальне у царині відкритості, рівноправності, альтернативності міжсекторальної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (2005).
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82#Text

2. Commission of the European Communities. (2001, July 25). *European Governance A White Paper*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_01_10.

3. Decision № 1672/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 establishing a Community Programme for Employment and Social Solidarity – Progress. *Official Journal of the European Union*. 15.11.2006, L 315/
http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/;ELX_SESSIONID=jnRpJ2JSRXGlzn6m1f725csnSBLz9bvNJf7VGpPNNytSFTfgfQ72!2121115036?uri=CELEX:02006D167220100408

4. European Commission. (n.d.). *Non-governmental organizations*. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=330>.

Науменко О. М.,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політичних технологій,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЮ ПОЛІТИЧНОЮ ЕЛІТОЮ ДЕМОКРАТІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Велика війна внесла безліч викликів для демократії в Україні. Довготривалий воєнний стан відбивається на внутрішньополітичному розвитку країни, змінив ситуацію в сфері медіа, позначився на доступі до публічної інформації, роботі суддів, політичних партій і інших державних інституцій.

В країні постали такі питання, – Як в умовах обмежень воєнного стану продовжити розвивати демократичні цінності і ще застосовувати вимоги для підтвердження статусу кандидата в ЄС?

Як зазначив І. Коліушко, Голова Центру політико-правових реформ, що президент України за час війни не виконує деякі свої повноваження, не

підписуючи вчасно закони ухвалені парламентом, що їх вимагає Конституція. На сьогодні Кабінет Міністрів як конституційний орган фактично відсторонюється від виконання функцій формування політики розвитку країни. Україна веде війну не лише за територіальну цілісність, а й за вибір українського народу щодо демократичного розвитку та відкритого суспільства.

Зокрема, як зазначила М. Хвостова, адвокаційниця Коаліції Реанімаційного Пакету Реформ, що за великої кризи сильне лідерство глави держави є особливо важливими. Ймовірною загрозою після війни є стабільність політичної системи, яка буде дуже залежною від однієї особи, а не від інституцій (Чорна, 2023).

Демократія являється бажаним ідеалом для організації державного устрою і є загальноприйнятною для всіх країн. В частині посткомуністичних країн демократичний транзит зіштовхнувся зі значною перешкодою в особі путінської росії, що перетворилася на опору авторитаризму в пострадянському просторі, де довгочасний процес соціально-економічних трансформацій спричинив наростання авторитарних тенденцій, в особливості в тих групах, що зазнають найбільше цих змін.

Відповідно до опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 р. були очікування, що на фоні військового стану, централізації влади і масового об'єднання навколо політичних лідерів збільшиться суспільний запит на авторитарний режим. Результатами опитування 2022 р. засвідчили про значну підтримку демократичного устрою і зменшення підтримки авторитаризму (Резнік, 2023).

Зважаючи, що демократія спричиняє безладдя, то авторитарна особистість характеризує владу з точки зору ефективності і сили, разом з тим очікуючи від влади гарантованих соціальних благ.

Українське суспільство вже пройшло досвід боротьби за демократичні цінності і має прагнення до побудови вільної і демократичної держави. Довгочасний демократичний транзит, виснажлива та важка війна, можуть спричинити зростання зневіри в демократію і схильності до авторитарного правління (Резнік, 2023).

Під час конференції «Зберегти та розвинути демократію в Україні: які виклики в демократичній трансформації?» 21 вересня 2022 р., І. Коліушко зазначив про можливі загрози демократії в Україні: 1) консолідація влади за час воєнного стану – вдала ситуація для правлячої політичної еліти в перерозподілі повноважень органів влади і перегляду статусу засобів масової інформації; 2) намагання створення структур з дублюючими функціями вже існуючих державних інститутів; 3) повільний хід судової реформи.

За даними закритого соціологічного дослідження Ю. Кириленко, співголови Ради Коаліції Реанімаційного Пакету Реформ, в 2022 р. у всіх регіонах України підтримка демократії становила 92–93 %, що є рекордним упродовж усієї незалежності (Реанімаційний Пакет Реформ, 2022).

Український народ за воєнних умов довів свою здатність боротися за свободу та незалежність, система публічної влади показала стійкість демократії (Реанімаційний Пакет Реформ, 2024). 21 березня 2024 р. під час експертного заходу «Посилення демократичних процесів на місцевому рівні під час війни» обговорювалася тема «Демократія під час війни», про інструменти посилення демократичних процесів в територіальних громадах України, для прозорого і ефективного місцевого відновлення і сталого розвитку громад (Center of Innovation Development, 2024).

Парламент окрім прийняття законів в гуманітарному, військовому, соціальному секторах, прийняв закони щодо євроінтеграційного напрямку – «Про правотворчу діяльність», «Про медіа», «Про національні меншини». Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України за час повномасштабного вторгнення всі зусилля зосереджує заради оборони і захисту державного суверенітету України (Чиркін, А. & Кириченко, 2024).

Політична еліта України за умов воєнного стану впроваджує демократичні цінності наближені до стандартів та вимог Європейського Союзу. Відбувається часткова імплементація законодавчої бази України до європейських стандартів. У зв'язку з правовим режимом воєнного стану наразі в Україні неможливим є проведення демократичних президентських та парламентських виборів.

Завданням політичної еліти є зміцнення національної безпеки України і обороноздатності держави.

Список використаних джерел

1. Реанімаційний Пакет Реформ. (2024, 27 лютого). *Воююча Українська Демократія в дії*. <https://rpr.org.ua/news/yak-zberehty-demokratiyu-v-https://rpr.org.ua/news/voiuucha-ukrainska-demokratiya-v-dii/>.
2. Реанімаційний Пакет Реформ. (2022, 22 вересня). *Як зберегти демократію в Україні під час війни? Думки політиків і громадських експертів*. <https://rpr.org.ua/news/yak-zberehty-demokratiyu-v-ukraini-pid-chas-viyny-dumky-politykiv-i-hromadskykh-ekspertiv/>.
3. Резнік, О. (2023, 3 серпня). *Особливості авторитарних орієнтацій українців під час війни*. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. <https://dif.org.ua/article/osoblivosti-avtoritarnikh-orientatsiy-ukraintsiv-pid-chas-viyni>.
4. Резнік, О. (2023, 18 січня). *Підтримка демократії в Україні під час війни*. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. <https://dif.org.ua/article/pidtrimka-demokratii-v-ukraini-pid-chas-viyni>.
5. Чиркін, А. & Кириченко, Ю. (2024, 26 лютого). *Воююча Українська Демократія в дії*. Центр політико-правових реформ. <https://pravo.org.ua/blogs/voyuucha-ukrayinska-demokratiya-v-dii/>.
6. Чорна, О. (2023, 5 липня). *Виграти війну і не програти демократію: чи зможе Україна впоратися з цим завданням?* Детектор медіа. <https://cs.detector.media/law-and-money/texts/185519/2023-07-05-vygraty-viynu-i-ne-prograty-demokratiyu-chy-zmozhe-ukraina-vporatysya-z-tsym-zavdannnyam/>.
7. Center of Innovation Development. (2024, 26 березня). *Демократія під час війни: залучення громадськості до прийняття рішень на місцевому рівні!* <https://cid.center/democracy-in-time-of-war/>.

Піддубний С.А.

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політичних технологій

Київський національний економічний університет імені Вадима

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ У ПОКРАЩЕННІ ГУМАНІТАРНОЇ СИТУАЦІЇ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ У 2023-2024 рр.

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 році спричинив додаткову тимчасову окупацію українських територій російськими загарбниками. Захоплення зазнали майже 4 тис. населених пунктів з більш ніж 5 млн. населення в 231 територіальній громаді в 10 областях України. Це призвело до знищення систем охорони здоров'я, соціального забезпечення, руйнування комунальних житлово-експлуатаційних господарств, відсутності доступу до освіти і глибоку гуманітарну кризу («Відновлення деокупованих громад», 2023).

Героїчні дії Збройних Сил України, Територіальної оборони, Національної гвардії, прикордонної служби за підтримки населення та громадського сектору дозволило у 2023 році, за словами головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного (2019 – 2024), звільнити 28% від усіх окупованих територій з 2014 р., а лінія фронту простягається більш ніж на 1500 км («Залужний розповідь», 2023). Було звільнено 2,8 тис. населених пунктів в понад 160 територіальних громадах. Для більшості них притаманні проблеми, пов'язані з неможливістю швидкої відбудови безпечної гуманітарної ситуації. Основними загрозами гуманітарній безпеці населення на деокупованих територіях стали:

- відсутність доступу до питної води і систем водопостачання та водовідведення;
- руйнування житла та об'єктів соціальної інфраструктури (лікарні, котельні, електропідстанції, заклади соціальної допомоги);
- відсутність надійних сховищ;
- високий ступінь мінування територій;

- недостатня кількість спеціалістів соціальної та медичної сфери для отримання якісних і своєчасних послуг;
- неможливість відновлення роботи закладів освіти, що поглибило освітні втрати дітей;
- відсутність достатньої кількості запасів їжі та засобів першої необхідності, зокрема ліків;
- руйнування інфраструктури та мереж комунікацій;
- відсутність роботи та засобів до існування («Відновлення та розвиток», 2024).

У відповідь на існуючі гуманітарні і військово-політичні виклики держава розпочала шлях по розробці плану відновлення деокупованих постраждалих територій. Дискусія щодо методів, форм і головне фінансової складової відбудови безпечного життя триває. В інформаційному просторі періодично спливають повідомлення про ті чи інші політично-організаційні ініціативи та кроки, зокрема створення проєкту плану дій з стабілізації ситуації на деокупованих територіях у сфері соціального захисту населення з боку Кабінету Міністрів України (Міністерство соціальної політики) то презентується стратегія відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій (Міністерство з питань реінтеграції, 2024). Уважний аналіз цих ініціатив демонструє, що держава розглядає громадський сектор як рівноправного, а деяких питаннях навіть більш відповідального і спроможного партнера (соціальний супровід, соціальна і психологічна підтримка населення, відновлення кадрового потенціалу фахівців тощо). Це говорить, що держава усвідомила за час війни саме громадські організації, волонтери та спільноти продемонстрували високий рівень мобілізації власних і залучених (донорських) ресурсів у подоланні гуманітарної кризи в Україні.

У 2023 році компанією 4Service у межах проєкту «Фенікс», що реалізується Фондом Східна Європа за фінансової підтримки Європейського Союзу було проведено дослідження з проблем та потреб організацій громадянського суспільства в умовах війни. Соціологічні опитування та інтерв'ювання

засвідчили високий рівень відповідальності та швидку реакцію громадських організацій в сфері підтримки населення. В умовах війни, найбільш розповсюдженими напрямами діяльності неприбуткових організацій є гуманітарна підтримка та волонтерська участь – 41%. Крім того, організації проводять навчальні заходи та консультують (39%), забезпечують соціальний супровід – 32%. У східному регіоні вищий показник активності з гуманітарної допомоги (54%) порівняно з іншими регіонами. У західному регіоні помітний акцент на соціальних послугах (36%) та волонтерстві (37%) (Падалка, Бікла, & Білоскурський, 2023; 7).

Завдяки своїй гнучкості та високій довірі серед міжнародних і національних донорів, громадські організації і благодійні фонди залучають значні ресурси для вирішення гуманітарних проблем, зокрема:

- надання продуктових і гігієнічних наборів для населення на деокупованих територіях;
- формування мережі тимчасової і безпечної освіти (цифрові навчальні центри) і видача канцелярських наборів дітям;
- сприяють психосоціальній підтримці населення через послуги психологів, соціальних працівників і кваліфікованій переадресації бенефіціарів до профільних служб для вирішення своїх проблем;
- видача грошових сертифікатів;
- відбудова житла і придбання будівельних матеріалів;
- забезпечення населення постраждалих громад доступу до питної води (монтаж свердловин, тимчасових водогонів, очисних споруд);
- надання доступу до загальної і діагностичної медицини (залучення медперсоналу, підвищення кваліфікації, ремонту фельдшерсько-акушерських пунктів, видача недоступних ліків і препаратів);
- гуманітарне розмінування територій та інформування про міну безпеку;
- підтримка місцевого бізнесу та сприяння у працевлаштуванні населення;
- підтримка аграріїв для забезпечення продовольчої безпеки (ICAP Єднання, 2024).

Досвід реінтеграції та відновлення деокупованих територій у вітчизняних організацій громадського суспільства почав формуватися, ще у 2014-2015 рр. коли розпочалася агресія Російської Федерації на тренах Донецької і Луганської областей, і першими учасниками ставали саме місцеві громадські організації, яких підтримали міжнародні донори («Хто і як відновлюватиме», 2024). Серед успішних практик варто відзначити активності в Херсонській області, де громадські організації не просто видають допомогу, а й сприяють відновлення потенціалу громад через розвиток ініціатив (Херсонський обласний благодійний фонд «Об'єднання», 2024). Одним з пріоритетних напрямів гуманітарного реагування є відновлення доступу дітей до освіти, що реалізується у всіх деокупованих громадах Миколаївської, Херсонської, Харківської, Київської, Чернігівської, Сумської і Запорізької областей. Як приклад можна навести позитивний ефект від підтримки освітян засобом їх навчання ефективним методам психологічної підтримки дитини і стабілізації власного емоційного благополуччя (Громадська організація «Істок», 2024).

Серед напрямів, які потребують подальшої уваги громадського сектору в процесі подолання гуманітарної кризи, експерти БО «БФ «Майбутнє будуємо разом» виділяють: відновлення громад і розвиток інфраструктури, освітньо-культурна діяльність, соціальна підтримка та реабілітація постраждалого населення, гуманітарна допомога (Громадський простір, 2023). Саме ці перспективні напрями дозволять нашим суспільству і державі перейти від гуманітарного реагування до розвитку і повноцінного відновлення територій, але це можливо у майбутньому за умови завершення війни і звільнення окупованих територій України.

Отже, роль громадського сектору є достатня висока. Саме неурядові організації демонструють владі модель вирішення багатьох гуманітарних проєктів без залучення складного бюрократичного механізму. Висока ефективність третього сектору дозволяє відновити не тільки доступ до задоволення мінімальних потреба, а й зміцнити віру у власні сили місцевого населення в протипагу складній військово-політичній ситуації.

Список використаних джерел

1. Відновлення деокупованих громад потребує системного державного підходу. (2023, 22 серпня). *Інтерфакс Україна*. <https://interfax.com.ua/news/general/930368.html>.
2. Відновлення та розвиток деокупованих територіальних громад: реальність та перспективи. (2024, 01 березня). *Укрінформ*. з <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3834546-vidnovlenna-ta-rozvitok-deokupovanih-teritorialnih-gromad-realnist-ta-perspektivi.html>.
3. Громадська організація «Істок» (2024, 03 квітня). *Звіт про тренінгову діяльність за березень 2024*. <http://istok.net.ua/tsifrovi-tsentri/162-novosti/400-zvit-pro-treningovu-diyalnist-za-berezen-misyats>.
4. Громадський простір. (2023, 20 грудня). *БО «БФ «Майбутнє будуємо разом»: відновлення та розвиток для Харківської області*. <https://www.prostir.ua/?news=bo-bf-majbutnje-budujemo-razom-vidnovlennya-ta-rozvytok-dlya-harkivskoji-oblasti>.
5. Залужний розповів, скільки території України ЗСУ відвоювали у 2022 році. (2023, 02 січня). *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zalyzhnyy-povernennya-terytoriy/32204260.html>.
6. ICAP Єднання. (2024). *Як ОГС беруть лідерство у процесах відновлення та розвитку де-окупованих територій за підтримки ICAP Єднання?* <https://ednannia.ua/news/nashi-novini/12526-yak-organizatsiji-gromadyanskogo-suspilstva-zadovolnyayut-potrebi-de-okupovanih-gromad-za-pidtrimki-isar-ednannya>
7. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. (2024, 10 квітня). *Відбулася презентація проекту Стратегії відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій*. <https://minre.gov.ua/2024/04/10/vidbulasya-prezentacziya-proyektu-strategiyi-vidnovlennya-derzhavnoyi-vlady-ta-reintegracziyi-naselennya-deokupovanyh-terytorij/>.
8. Міністерство соціальної політики. (2023) *Про затвердження плану дій з стабілізації ситуації на деокупованих територіях у сфері соціального захисту*

населення. *Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України.*
<https://www.msp.gov.ua/projects/853/>.

9. Падалка, Г., Бікла, О., & Білоскурський, А. (2023). *Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження).* https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Full-report_Study-of-the-Ukrainian-Civil-Society-Sector-in-a-Time-of-War_UKR-version.pdf.

10. Херсонський обласний благодійний фонд «Об'єднання». (2024, 28 лютого). *595 ідей відновлення запропонували мешканці Станіславської, Білозерської та Чорнобаївської громад.* <https://www.fundunion.org/2024/02/idei-vidnovlennya-gromad.html>.

11. Хто і як відновлюватиме Донеччину і Луганщину. (2024, 07 лютого). *Укрінформ.* <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3824035-hto-i-ak-vidnovluvatime-donbas.html>.

Приходько С. М.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,

Полтавський державний аграрний університет

МІЖНАРОДНА ДЕМОКРАТІЯ: ВИКЛИКИ ЧАСУ

Завершення Другої світової війни поставило на порядок денний міжнародної спільноти потребу формування нових принципів організації світового порядку, який би у подальшому унеможливив війни і навіть будь які силові засоби вирішення суперечностей і конфліктів. Одним із механізмів повоєнного устрою світу стало створення так званого дво полюсного принципу його побудови. Його сутність полягала в існуванні двоблокової системи, яка складалась із двох найбільш потужних держав та очолюваних ними блоків,

НАТО і ОВД. Цей механізм був побудований на засадах дотримання балансу інтересів між зазначеними міжнародними акторами. Але він не став передумовою зняття суперечностей. Локальні конфлікти виникали регулярно, що не сприяло стабілізації системи міжнародних відносин. Баланс інтересів зумовив стан холодної війни та пов'язану з ним гонку озброєнь.

Паралельно з цими подіями відбувався процес розробки механізмів впорядкування світового устрою на принципово інших засадах. Країни-учасники антигітлерівської коаліції погодили, що вони мають базуватися на принципах міжнародної демократії. Адже відмова від неї у міжвоєнний період призвела до трагічних наслідків. Міжнародна демократія була чітко визначена як безальтернативний принцип забезпечення міжнародного миру та запобігання загрозам міжнародній безпеці. Важливим засобом його повноцінної практичної реалізації стала побудова відповідної інституційної основи, яку складала створена у 1945 році Організація Об'єднаних Націй. На неї, за планом засновників, покладался обов'язок підтримувати міжнародний мир і безпеку. Діяльність ООН базувалася на розгалуженій структурі, до якої були включені Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і соціальна рада, Міжнародний Суд. Саме вони мали на практиці здійснювати ключові принципи міжнародної демократії: відмова від силових спроб розв'язання суперечностей між державами, права людини, міжнародне співробітництво, застосування санкцій у разі порушення норм міжнародного права.

В рамках ООН були ухвалені базові міжнародно-правові акти для їх здійснення. Насамперед це Статут самої Організації Об'єднаних Націй. В ньому визначені базові засади міжнародної демократії як основи нового світопорядку. Провідним завданням ООН визначалася підтримка «міжнародного миру та безпеки і з цією метою вжиття ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру»; розвиток «дружніх відносин між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів»; «міжнародне співробітництво в

сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх» (Статут ООН).

Іншим важливим документом у контексті забезпечення зазначених принципів стала Загальна Декларація прав людини 1948 року. В її тексті акцент робився на визнанні прав людини як визначального чинника у забезпеченні міжнародного миру і відповідно як невід'ємного пріоритету у системі міжнародної демократії. Автори декларації зробили важливий висновок, що «зневажання і нехтування правами людини призвели до варварських актів, які обурюють совість людства» (Загальна Декларація прав людини). Тобто, на міжнародному рівні було визнано, що практика порушення прав людини в окремій країні призводить до аналогічних порушень і на міжнародній арені. Наслідком цього є розпалювання агресивних воєн. Такі порушення були визначені як міжнародні злочини.

Однією з передумов того, що стан міжнародних відносин у період між двома світовими війнами не був стабільним і зумовив нову війну, набагато більшу за масштабами і жахливу за наслідками, була відсутність механізму санкцій за порушення норм тодішнього міжнародного права. Держави часто вчиняли акти агресій. За це були виключені зі складу Ліги Націй СРСР та нацистська Німеччина. Але серйозних негативних наслідків для них це створило. Тому після Другої світової війни світове співтовариство дійшло чіткого висновку про необхідність незворотного покарання за діяння, що загрожують міжнародному миру і безпеці. З цього приводу у Статуті ООН було передбачено певні механізми. Згідно статті 33 сторони потенційного конфлікту повинні намагатися вирішити його «шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звертання до регіональних органів або угод чи інших мирних засобів на власний вибір» (Статут ООН). Раді Безпеки надавались значні повноваження стосовно застосування механізмів розв'язання суперечностей, які можуть мати наслідком серйозне порушення міжнародного миру.

Взагалі Рада Безпеки ООН була створена як постійно діючий орган, на який покладено «головну відповідальність за підтримку міжнародного миру й безпеки» (Статут ООН). Але у Статуті вже на самому початку було закладено міну уповільненої дії. За ухвалення рішення Ради Безпеки мали проголосувати одноголосно всі п'ять постійних її членів. Тобто, кожен з них має право вето і відхилення будь якого рішення. Вже під час холодної війни при його застосуванні держави-постійні члени керувалися ідеологічними чинниками та суто власними інтересами. Тому і стан біполярної системи не був достатньо стабільними. Невирішені проблеми внаслідок застосування вето накопичувалися і латентно зберігали стан міжнародного напруження.

Припинення холодної війни, крах тоталітарних режимів, включаючи країни колишнього СРСР, задавалося би назавжди зняв питання про загрозу міжнародному миру і безпеці. При цьому загальносвітова розрядка збіглася у часі з принципово новими явищами міжнародного життя. На перший погляд вони мали об'єктивний характер і мали би сприяти прогресивному розвитку людства. Насамперед йдеться про розвиток і активне впровадження у суспільне виробництво комп'ютерних технологій, масове застосування інформаційно-комунікативних технологій, зняття обмежень у часі і просторі для розповсюдження інформації. Але паралельно вони мали і зворотний ефект. З'явилися принципово нові загрози міжнародному миру і безпеці. Традиційні форми тероризму, які загалом мали загалом локальний характер, отримали необмежені інформаційні можливості. Набуло значного поширення явище кібертероризму. В цій ситуації існує реальна загроза нормальній життєдіяльності фактично всього людства.

У XXI столітті розповсюджується тенденція, зворотна демократичним трансформаціям. Ідеологія ліберальної демократії не набула значної популярності. В умовах глобалізації деякі країни почали вбачати більшу доцільність свого існування у рамках своєї національної, а то і етнічної належності. Наслідками цього стали процеси згортання демократизації навіть у європейських країнах, відновлення у них авторитаризму. Інколи глобалізація

сприймалася як жорсткий виклик принципам своєї ідентичності і налаштовувала на опір, що виливалося у терористичні акти. Вони не були спрямовані проти когось конкретного і мали загальнонебезпечний характер.

Але більша загроза для світу виявилася тоді, коли вона почала виходити від держави, на яку було покладено обов'язок забезпечувати міжнародний мир і безпеку. Йдеться про російську федерацію. Її політичне керівництво чітко проголосило намагання домінувати на пострадянському просторі як офіційний напрям своєї зовнішньої політики. При цьому була висловлена погроза державам, які прагнули здійснювати самостійну зовнішню і внутрішню політику, аж до застосування військової сили. Спочатку ці погрози мали лише словесний характер. Але згодом рф перейшла до актів збройної агресії. Першою жертвою стала Грузія, яка зазнала анексії та втратила значну частину своєї території.

Після подій Революції Гідності Україна чітко задекларувала проєвропейський напрям зовнішньої політики та остаточно визначилася з демократичними принципами побудови політичної системи. Для рф це був справжній виклик її бажанням панувати на пострадянському просторі. Сутність таких претензій навіть не приховувалася. Здійснення анексії Криму зумовило розгортання гібридної війни, яка поєднували як невійськові, так і відверто збройні провокації. Після того, як навіть такі дії не дали необхідного результату, тобто, не вдалося змінити напрям державної політики України у проросійське русло, рф розпочала повномасштабну агресію. За нормами міжнародного права збройна агресія чітко кваліфікується як міжнародний злочин.

Ситуацію, яка склалась, слід однозначно визнати не просто порушенням певних міжнародно-правових норм, а як повний крах всієї системи світового порядку, який склався за підсумками Другої світової війни. Держава, яка взяла на себе обов'язок забезпечувати міжнародний мир, його і порушила. Тому потрібно визнати недоцільність тієї системи міжнародних відносин. Відповідно і чинна модель міжнародної демократії продемонструвала свою недієздатність. Отже, є нагальна необхідність суттєвої трансформації цих систем. Насамперед

потрібно змінити принципи діяльності Ради Безпеки, зокрема, ліквідувати привілейований статус постійних членів з правом вето. Рішення однозначно мають прийматися більшістю. Санкції необхідно застосовувати негайно за будь-яке порушення міжнародного права. Також має працювати система розподілу влади та механізми стримувань і противаг на міжнародному рівні. Більше повноважень у цьому контексті слід надати регіональним організаціям. Якщо власні інтереси будуть домінувати над усвідомленням необхідності дотримуватися універсальних правил, усі системи міжнародного права і міжнародної демократії просто не будуть працювати.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини (1948). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
3. Статут ООН (1945). https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.

Шмаленко Ю. І.,

кандидат політичних наук, доцент

доцент кафедри соціології,

Національний університет «Одеська юридична академія»

НЕПОХИТНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ: СОЦІОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ НАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна, розв'язана Росією проти України, стала непростим випробуванням для нашого народу. Попри всі жахіття й тяготи, які принесло це жорстоке вторгнення, українці демонструють неймовірну стійкість духу, єдність і безмежну віру в Перемогу. Соціологічні опитування яскраво ілюструють цей феномен. Після

розв'язання росією воєнної агресії проти України, ставлення українців до перспектив розвитку нашої держави зазнало істотних змін. Якщо наприкінці 2021 року лише 17% громадян вважали, що події в країні рухаються правильним курсом (Центр Разумкова, Оцінка громадянами ситуації, 2021), то вже в вересні-жовтні 2022-го, всього за кілька місяців після початку повномасштабного вторгнення, цей показник зріс до 51% (Центр Разумкова, 2022). А в лютому-березні 2023 року досяг піка у 61% (Центр Разумкова, Оцінка громадянами ситуації, 2023), що віддзеркалювало непохитну віру українців у власні сили та впевненість у нашій здатності відстояти незалежність і територіальну цілісність держави.

Утім, з часом оптимізм громадян дещо похитнувся, і останні соціологічні опитування вказують на тенденцію до зниження частки тих, хто переконаний у правильності курсу України. За найсвіжішими даними (березень 2024 року), 38% респондентів позитивно оцінюють напрямок розвитку країни, тоді як 39% дотримуються протилежної думки (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021). Така полярність суджень, ймовірно, зумовлена як затяжним характером війни, так і низкою внутрішніх викликів, з якими стикається наше суспільство.

Попри всі випробування, спричинені розв'язаною росією війною, українці зберігають непохитну віру у здатність нашої нації гідно вистояти і подолати наявні проблеми та труднощі. Майже третина (30,5%) співвітчизників переконані, що Україна спроможна досягти цієї мети вже в найближчій перспективі – протягом кількох наступних років. Разом з тим, лєвова частка респондентів (46%) вважає, що на повне відновлення країни та розв'язання накопичених викликів знадобиться значно більше часу. Проте лише незначна частка українців (10,5%) вказали на повну відсутність оптимізму щодо майбутнього і впевненості в тому, що Україна не зможе подолати існуючі проблеми (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021).

Цікаво, що найбільш оптимістичні настрої серед українців спостерігалися наприкінці 2022 – на початку 2023 року, коли 49% громадян вірили у здатність країни розв'язати проблеми вже у короткостроковій перспективі (Центр Разумкова, Громадська думка про війну, 2023). Очевидно, фактор ейфорії від

низки перемог наших Збройних Сил на фронті та оптимістичні прогнози щодо можливого завершення війни у 2023 році відіграли свою роль. Натомість перед самим початком повномасштабної агресії, у грудні 2021 року, суспільні настрої були набагато більш похмурими. На той час лише 18% українців покладали надії на швидке подолання труднощів, тоді як 54% вбачали це можливим тільки у більш віддаленій часовій перспективі. А 18% громадян узагалі не вірили у спроможність країни впоратися з викликами (Центр Разумкова, 2021).

Теперішні показники, як бачимо, займають певну проміжну позицію між песимістичними оцінками довоєнного періоду та хвилюю оптимізму, що охопила українське суспільство під час активної фази бойових дій. Такі дані свідчать про цілком виважену і раціональну позицію більшості наших співгромадян, які, з одного боку, усвідомлюють всю складність і тривалість шляху до Перемоги, проте з іншого – непохитно вірять у силу та незламність українського духу і в підсумку – нашу здатність відбудувати квітучу і процвітаючу Україну.

Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 21 по 27 березня 2024 року в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!» (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021) свідчать, що переважна більшість громадян (83%), незважаючи на регіональні відмінності, тверезо впевнені, що Україна здобуде остаточну Перемогу у війні з російським агресором. Примітно, що навіть у східних та південних областях, які зазнали найбільших руйнувань і втрат внаслідок бойових дій, рівень віри у триумф української зброї залишається високим (78%), що свідчить про незламний бойовий дух і патріотизм мешканців цих теренів, які попри пекельні випробування, пов'язані з тимчасовою окупацією, зберегли вірність Батьківщині та рішучість відстояти її суверенітет і територіальну цілісність.

Найвища концентрація оптимізму, як і можна було очікувати, спостерігається у західних областях країни – тут 87,5% опитаних переконані в нашій остаточній Перемозі над російським агресором. Вочевидь, від безпосереднього впливу бойових дій у цих регіонах завдяки самовідданим зусиллям української армії вдалося уникнути, що певною мірою позбавило їх

жахливого досвіду окупації. Проте непохитна віра в можливість зберегти цілісність та свободу рідної землі об'єднує всіх українців.

Втім, як би прикро це не звучало, навіть під час національної трагедії такого масштабу залишаються певні групи скептиків. Загалом 11% респондентів висловили сумнів у здатності України подолати агресора. Найбільша частка таких невіруючих, на жаль, припадає на східний регіон – 15% (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021). Очевидно, ці люди зневірилися після масштабних руйнувань та окупаційного терору, свідками якого вони стали. Та все ж радує, що більшість мешканців східних областей залишається патріотично налаштованою та вірить у Перемогу.

Попри локальні коливання у ставленні до перспектив України у війні з російським загарбником, загальна картина демонструє високий рівень єдності і стійкості українського народу. Переконавання у справедливості нашої справи, віра у могутність Збройних Сил та незламний дух захисників рідної землі допомагають долати усі негаразди та невпинно прямувати до омріяної Перемоги.

Хоча абсолютна більшість українців непохитно вірить у Перемогу над російським агресором, реалії затяжного військового протистояння поступово коригують їхні очікування щодо термінів здобуття остаточного тріумфу. Якщо на початку 2023 року існували доволі оптимістичні прогнози швидкого завершення війни, то з плином часу настрої громадян стають більш виваженими і прагматичними. За даними останніх соціологічних досліджень, лише 22% респондентів з-поміж тих, хто вірить у Перемогу, сподіваються на її настання до кінця поточного року (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021), що суттєво контрастує з лютим-березнем 2023 року, коли половина опитаних (50%) розраховувала розв'язати питання вже до завершення календарного року (Центр Разумкова, Оцінка громадянами ситуації, 2023). Натомість тепер переважна більшість прогнозує більш тривалі терміни остаточної Перемоги над ворогом. 34,5% громадян вважають, що для цього знадобиться від одного до двох років – ця цифра значно зросла порівняно з 26%, які демонстрували подібні очікування кілька місяців тому (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021).

Разом з тим, існує чимала група українців, які готові боротися стільки, скільки буде потрібно, навіть якщо на це підуть роки. Так, 17% опитаних переконані, що для досягнення Перемоги знадобиться період від трьох до п'яти років. На лютий-березень 2023 року ця цифра становила лише 7% (Центр Разумкова, Оцінка громадянами ситуації, 2023). А 4% наших співвітчизників налаштовані на ще довшу боротьбу – понад п'ять років (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021).

Водночас обнадійливим є той факт, що кількість справді зневірених людей, які вважають, що Перемога взагалі може не настати за їхнього життя, залишається вкрай низькою – всього 0,8% опитаних (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021).

Загалом, попри певне «охолодження» оптимістичних сподівань на блискавичну розв'язку війни, в українському суспільстві домінує конструктивна налаштованість на тривалу, важку, але неминучу боротьбу за свою незалежність та майбутнє України у колі вільних, демократичних держав світу. А згуртованість, рішучість і безмежний патріотизм нашого народу дають всі підстави сподіватися на здобуття омріяної Перемоги.

У цій кривавій війні, нав'язаній Україні російським агресором, питання визначення критеріїв Перемоги набуває особливого значення оскільки чітке розуміння мети, до якої необхідно прагнути, дозволяє згуртувати націю та скерувати всі її сили на досягнення бажаного результату. Український народ у своїй переважній більшості має виразне бачення того, що саме втілюватиме справжню Перемогу над ворогом. Так, відносна більшість (45,5%) – серед тих, хто вірить у здобуття остаточної Перемоги, вважають, що нею можна вважати лише повне вигнання російських окупантів з усіх без винятку українських територій та відновлення державних кордонів у міжнародно-визнаних межах станом на січень 2014 року (Центр Разумкова, Оцінка ситуації в країні, 2021). Цей підхід є цілком виправданим та логічним – адже саме з анексії Криму та початку агресії на Донбасі для України розпочалася ця кривава епопея.

Проте значна група респондентів (23%) демонструє ще більш радикальні та максималістські вимоги до Перемоги – на їхню думку, нею можна вважати лише повне знищення російської армії як інструменту агресії та провокування внутрішніх потрясінь у Росії з метою її розпаду чи принаймні докорінних трансформацій існуючого режиму. Водночас є й помірковані підходи, де Перемогою вбачається відновлення status quo, що існував до 24 лютого 2022 року – тобто звільнення лише тих територій, які були захоплені в результаті нинішньої широкомасштабної агресії. Таку позицію підтримують 11% опитаних. А ще 9% готові задовільнитися вигнанням російських військ з усіх регіонів України, за винятком анексованого Криму. І, врешті, є невелика частка респондентів (6%), яка найбільшим досягненням вважатиме просто припинення війни та «заморожування» конфлікту із залишенням агресора на захоплених ним територіях.

Загалом, проаналізувавши настрої українців, можна зробити очевидний висновок: більшість суспільства категорично не готова миритися з будь-якими територіальними втратами і вимагає повного визволення усіх без винятку українських земель від російської окупації, що свідчить про високий бойовий дух нації та її рішучість боротися до переможного кінця, попри всі жертви і випробування. А наявність радикальних та, навпаки, помірних сегментів лише демонструє плюралізм думок, притаманний будь-якому демократичному суспільству. Головне ж полягає в тому, що переважна більшість українців об'єднана спільною метою – досягти незалежності і територіальної цілісності в міжнародно-визнаних кордонах, що гарантуватиме нам безпечне і гідне існування.

Список використаних джерел

1. Центр Разумкова. (2021, листопад–грудень). *Оцінка громадянами ситуації та процесів, що відбуваються в країні. Ставлення до вступу до Європейського союзу та НАТО. Прес-реліз.* <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-ta-protsesiv-shcho-vidbuvaiutsia-v-kraini-stavlennia-do-vstupu-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-lystopad-gruden-2021r>

2. Центр Разумкова. (2021, листопад–грудень.). *Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, віра в перемогу, ставлення до виборів. Прес-реліз.* <https://sau.in.ua/research/oczinka-sytuacziyi-v-krayini-dovira-do-soczialnyh-institutiv-vira-v-peremogu-stavlennya-do-vyboriv/>.

3. Центр Разумкова. (2022, вересень–жовтень.). *Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії. Прес-реліз.* <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykoideologichni-oriiientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>.

4. Центр Разумкова. (2023, лютий–березень.). *Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів. Прес-реліз.* <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen-2023r>.

5. Центр Разумкова. (2023, лютий–березень.). *Громадська думка про війну, перемогу та гарантії безпеки. Прес-реліз.* <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-pro-viinu-peremogu-ta-garantii-bezpeky-liutyi-berezen-2023>.

Наукове видання

**Трансформація світового порядку
крізь призму війни та миру /
Transformation of World Order Through
the Prism of War and Peace**

***Матеріали Міжнародної наукової конференції /
The Proceedings of the International Scientific Conference***

24 квітня 2024 р. /

April 24, 2024

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 19.06.24. Формат 60×84/8
Друк. арк. 7,16. Зам. № 24-5857

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, Україна, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, №235 від 07.11.2000)
E-mail: litera_kneu@ukr.net